Discriminarea rasială în județele Arad, Cluj, Harghita, Sibiu și Timiș

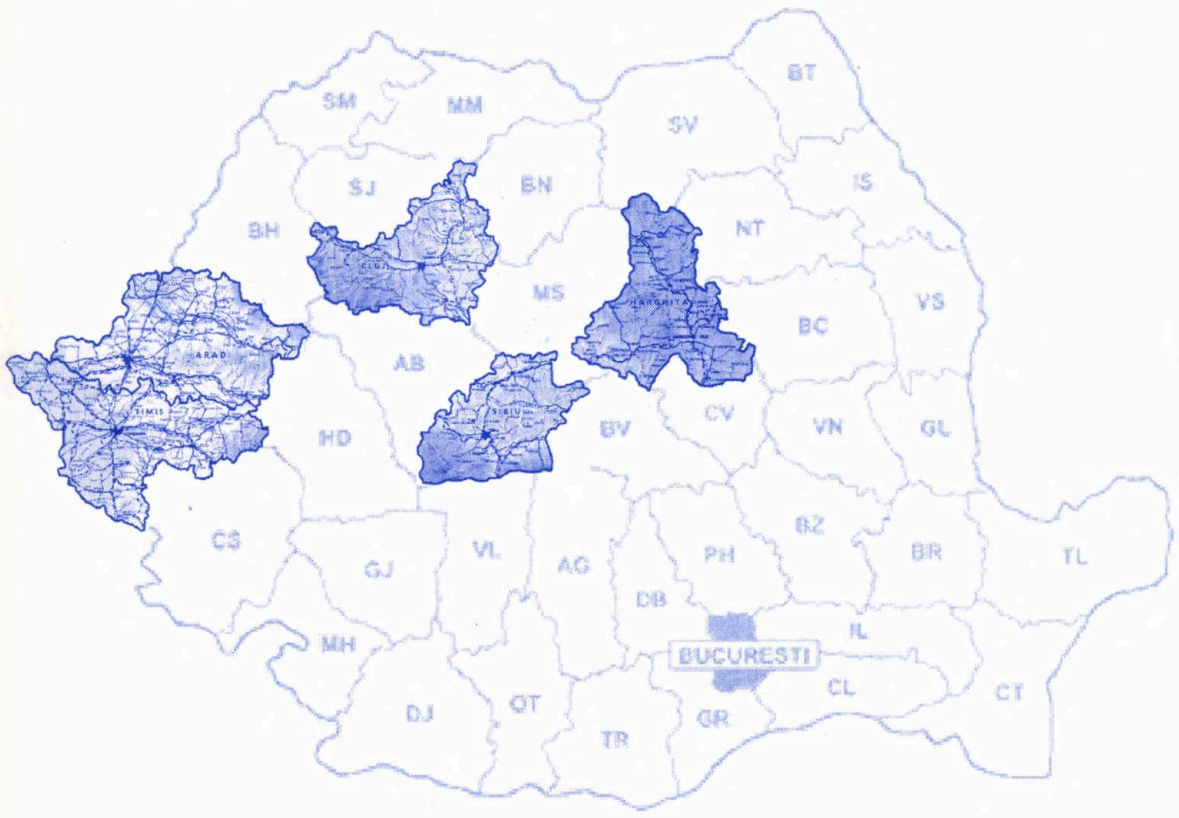

Studiu elaborat de Liga PRO EUROPA
în cadrul proiectului „Minority Rights • Monitoring - Advocacy - Networking"
finanțat de Open Society Institute

PRO EUROPA

Discriminarea rasială în județele Arad, Cluj, Harghita, Sibiu și Timiș

Studiu elaborat de Liga PRO EUROPA în cadrul proiectului
„Minority Rights • Monitoring - Advocacy - Networking",
finanțat de Open Society Institute

2005

Liga PRO EUROPA Liga
Biroul pentru Drepturile Omului
Director de program: Haller István
Realizat cu sprijinul colaboratorilor: Sorin Victor Roman (Arad), Szenkovics Dezső (Cluj), János Enikő (Harghita), Vanina Plescan (Sibiu), Tóth Erika (Timiş), László László (istoric)
Program finanţat de Open Society Institute
2005

Conținut

1. Introducere 5
2. Clarificări terminologice 5
3. Metodologia folosită 6
4. Situația geografică, istorică şi politică a celor cinci județe 7
5. Rezultatele studiului 10
   5.1. Observații generale 10
   5.2. Egalitatea accesului la educație şi formare profesională 11
   5.3. Discriminarea şi nediscriminarea în programa şcolară 35
   5.4. Egalitatea pe piața muncii 43
   5.5. Egalitatea în privința locuințelor şi drepturilor de proprietate 46
   5.6. Egalitatea accesului la locuri publice 47
   5.7. Egalitatea accesului la serviciile sociale 48
   5.8. Egalitatea oportunităților de natură economică 49
   5.9. Egalitatea în ceea ce priveşte cetățenia 49
   5.10. Egalitatea în ceea ce priveşte libertatea de mişcare 49
   5.11. Egalitatea tratamentului în fața tribunalelor sau a altor organe ale justiției 50
   5.12. Tratament egal din partea forțelor de ordine 54
   5.13. Egalitatea în privința siguranței personale 55
   5.14. Egalitatea tratamentului în închisori 56
   5.15. Egalitatea participării în alegeri 56
   5.16. Egalitatea în privința dreptului la asociere şi demonstrație paşnică 58
   5.17. Egalitatea în sectorul public 59
   5.18. Egalitatea cu privire la libertatea de exprimare şi accesul la informație 63
   5.19. Egalitatea cu privire la libertatea gîndirii, libertatea conştiinței şi a religiei 64
   5.20. Egalitatea privind cultura şi limba 64
6. Concluzii 66
   6.1. Concluzii generale 66
   6.2. Situația în educație 67
   6.3. Egalitatea pe piața muncii, în domeniul social şi în accesul la servicii publice 67
   6.4. Deficiențe în sistemul judiciar 67
   6.5. Dreptul de asociere şi participarea la alegeri 67
   6.6. Libertatea de exprimare, accesul la informație, libertatea conştiinței şi egalitate în domeniul culturii 68
7. Recomandări 68

Anexe
Lista documentelor internaționale în domeniu 70
Lista legislației interne în domeniu 71
Tabel cu chestionarele aplicate 73

Note 74

1. Introducere

În cursul anului 2000, Consiliul Europei, prin Direcția Generală pentru Drepturile Omului şi Secretariatul Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale, a lansat programul *Non-Discrimination Review* în cadrul Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est. În următorul an s-a format grupul de experți din România (Renate Weber — FSD, Eugen Crai — UNICEF, Haller István — Liga PRO EUROPA), selectați cu acordul Consiliului Europei. Acest grup a contactat o serie de experți pentru a identifica prioritățile pentru România, iar în urma consultărilor avute cu aceştia, au fost selectate trei domenii: educația, accesul la servicii publice şi la locuri de muncă şi sistemul judiciar.

După studiul şi analiza legislației interne şi al tratatelor internaționale în domeniu, grupul de experți a decis realizarea unui studiu de caz în județul Mureş. Alegerea județului s-a bazat pe:

a) diversitatea etnică a județului, cu o compoziție echilibrată între majoritari şi minoritari;

b) existența celei mai numeroase comunități de romi din România;

c) existența unor situații conflictuale în anii '90;

d) expertiza Ligii PRO EUROPA în domeniu, organizație care urmăreşte fenomenul discriminării în regiune de mai bine de un deceniu.

Studiul (*Case Study on Racial Discrimination in Mureş County, Romania, 2003*), realizat prin sprijinul Consiliului Europei, a fost prezentat cu ocazia unor dezbateri şi distribuit autorităților implicate, organizațiilor minorităților naționale, organizațiilor cu activități în domeniul drepturilor omului.

Pentru a avea o evidență a discriminărilor în toate domeniile vieții sociale, în mod comparativ pentru două județe, Liga PRO EUROPA a realizat în anul 2004[1] studiul intitulat *Discriminarea rasială în județul Mureş şi Satu Mare*, publicat în 500 de exemplare, apărut şi în revista Altera[2].

Prezentul studiu extinde radiografierea fenomenului discriminării rasiale în alte cinci județe din Transilvania: Arad, Cluj, Harghita, Sibiu, Timiş.

2. Clarificări terminologice

În conformitate cu terminologia internațională, prin discriminare rasială se înțelege „orice deosebire, excludere, restricție sau preferință întemeiată pe rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, care are ca scop sau efect de a distruge sau compromite recunoaşterea, folosința sau exercitarea în condiții de egalitate, a drepturilor omului şi a libertăților fundamentale în domeniul politic, economic, social şi cultural sau în orice alt domeniu al vieții publice" (*Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială*[3]). Prin urmare, se consideră aici a fi discriminare rasială şi ceea ce este cunoscut de publicul larg sub denumirea de discriminare etnică.

Discriminarea poate fi de trei tipuri:

a) **Discriminarea directă** apare în situația în care „o persoană este tratată mai puțin favorabil decît alta, dacă ar putea fi tratată într-o manieră similară" (*Directiva Consiliului Uniunii Europene nr. 2000/43/CE din 29 iunie 2000 privind implementarea principiului tratamentului egal acordat persoanelor indiferent de originea lor rasială sau etnică*[4]). Exemple clasice pentru discriminările directe sînt anunțurile de angajare care specifică „exclus romi", afişele cu texte similare postate la intrarea localurilor publice.

b) În cazul **discriminării indirecte,** „o prevedere, un criteriu sau practică aparent neutră dezavantajează anumite persoane [...] față de alte persoane" (*Directiva 43/2000*). Exemplul tipic al acestei forme de discriminare este introducerea uniformelor scumpe în unele şcoli generale, care are drept urmare dirijarea copiilor proveniți dinr-un mediu sărac spre alte şcoli.

c) **Discriminarea structurală** înseamnă slaba reprezentare a unor categorii de persoane în diferite domenii. Spre exemplu, datele statistice relevă procente foarte scăzute ale minorităților în aparatul judiciar.

Dacă primele două forme de discriminare sînt sancționabile (conform *Ordonanței 137/2000 privind prevenirea şi sancționarea tuturor formelor de discriminare*[5]), evidențierea discriminării structurale — prin metode statistice — are drept rol elaborarea de măsuri speciale (numite şi măsuri pozitive sau, în mod greşit, discriminare pozitivă). Aceste măsuri au scopul de a asigura „progresul unor grupuri rasiale sau etnice sau al unor indivizi avînd nevoie de protecția care poate fi necesară pentru a le garanta folosința şi exercitarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale în condiții de egalitate", cu condiția ca ele „să nu aibă drept efect menținerea de drepturi distincte [...] după realizarea scopurilor pentru care au fost adoptate". Între măsurile speciale se numără acordarea de locuri speciale pentru tinerii romi în învățămîntul liceal şi universitar.

O formă specifică a discriminării este realizată prin atingerea demnității personale (prin dicursul incitator la ură sau prin hărțuire) care este definită ca un „comportament manifestat în public, avînd caracter de propagandă naționalist-şovină, de instigare la ură rasială sau națională, ori acel comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptat împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități" (*Ordonanța 137/2000*). Exprimarea în public a dorinței de a evacua populația romă din zona centrală a unui oraş este o astfel de discriminare, întrucît creează pentru această comunitate o atmosferă de intimidare (dacă dorința respectivă este „motivată" şi prin afirmația că romii reprezintă un focar de infecție, se creează şi o atmosferă ostilă, degradantă, umilitoare).

3. Metodologia folosită

Pentru realizarea studiului din 2003 (*Case Study on Racial Discrimination in Mureş County, Romania*) au fost organizate întîlniri cu specialiştii din domeniile selectate, o întîlnire fiind consacrată elaborării amănunțite a metodologiei cu ajutorul sociologilor. La aceste întîlniri au fost invitați reprezentanții autorităților, ai comunităților minoritare (s-a urmărit situația comunităților maghiare, rome, evreieşti, germane) şi experți. A urmat perioada de colectare a informațiilor (ținîndu-se cont de propunerile participanților la întîlniri), prin obținerea datelor statistice, precum şi prin realizarea de interviuri şi chestionare.

Pornind de la această experiență, studiul *Discriminarea rasială în județul Mureş şi Satu Mare*, realizat în anul 2004, a urmat metodologia elaborată anterior, luînd însă în calcul toate domeniile vieții sociale[6].

Pentru a observa diferențele regionale, dar şi pentru a analiza evoluția în timp a situației minorităților naționale, pentru anul 2005 Liga Pro Europa şi-a propus realizarea unui studiu pentru alte cinci județe din Transilvania şi Banat.

Acest studiu utilizează date statistice (inclusiv cele ale recensămîntului din 2002), informații de interes public obținute de la autorități şi prelucrează interviurile şi chestionarele

realizate în cele cinci județe. Au fost organizate și întîlniri la fiecare reședință de județ, la care au fost invitați pentru discuții reprezentanții autorităților și ai comunităților etnice.

O serie de autorități și instituții publice au refuzat furnizarea unor informați de interes public fie prin faptul că nu au răspuns solicitării (cum ar fi Inspectoratul Școlar din județul Cluj; Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei; Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă din județul Cluj, Consiliul Superior al Magistraturii), fie dînd doar răspuns parțiale la cele solicitate. Ministerul Justiției a afirmat că nu deține informații privind numărul judecătorilor, procurorilor, dosarelor de la diferite instanțe. Au existat și o serie de refuzuri de a aplica chestionarele. Alte instituții însă, cum ar fi Inspectoratul General de Poliție, au răspuns foarte prompt și în mod pozitiv solicitării privind aplicarea chestionarelor.

4. Situația geografică, istorică și politică a celor cinci județe

Județul Arad, situat în zona vestică a României, cu o suprafață de 7.754 km^2, are un municipiu (Arad, reședință de județ), 8 orașe (Chișineu-Criș, Curtici, Ineu, Lipova, Nădlac, Pâncota, Sebiș), 66 de comune și 271 de sate.

Județul Cluj se află în partea central-vestică a României, cu o suprafață de 6.674 km^2, avînd în componență cinci municipii (Cluj — reședința de județ, Cîmpia Turzii, Gherla, Turda, Dej), un oraș (Huedin), 75 de comune și 420 de sate.

Județul Harghita, cu o suprafață de 6.639km^2, se află în zona centrală a României. Are în componență 4 municipii (Miercurea Ciuc — reședința de județ, Gheorgheni, Odorheiu Secuiesc, Toplița), 5 orașe (Băile Tușnad, Bălan, Borsec, Cristuru Secuiesc, Vlăhița), 51 de comune și 236 de sate.

Județul Sibiu are o suprafață de 5.432km^2. Situat în zona centrală a României, are în componență două muncipii (Sibiu — reședință de județ și Mediaș), 7 orașe (Agnita, Avrig, Cisnădie, Copșa Mică, Dumbrăveni, Ocna Sibiului, Tălmaciu), 53 de comune și 173 de sate.

Județul Timiș, situat în zona vestică a României, are o suprafață de 8.697 km^2, avînd în componență două municipii (Timiș — reședință de județ și Lugoj), 5 orașe (Buziaș, Făget, Deta, Jimbolia, Sânnicolau-Mare), 75 de comune și 317 de sate.

Istoria celor cinci județe prezintă unele similitudini dar și diferențe semnificative. În Regatul Ungar, teritoriile actualelor județe Arad, Cluj și Timiș făcuseră parte din sistemul comitatelor, pe teritoriul județului Harghita erau scaune secuiești, iar teritoriul județului Sibiu constituia o parte importantă a Universității Săsești. După ocuparea otomană a Ungariei Centrale, teritoriile județului Cluj, Harghita și Sibiu au aparținut Principatului Transilvaniei (cu autonomie specifică pentru secuii din județul Harghita și sașii din județul Sibiu), iar Timișul și mare parte din județul Arad au intrat sub ocupație otomană. La sfîrșitul secolului al XVII-lea aceste teritorii[7] au devenit parte a Imperiului Habsburgic (dar în provincii diferite, Timișul aparținînd de Banat, mare parte din Arad de Ungaria, celelalte județe de Transilvania, pînă în anul 1867, cînd toate cele cinci județe au fost încorporate în Ungaria). După primul război mondial aceste teritorii au intrat în componența Regatului României (în perioada 1940-1945 partea de nord a județului Cluj și aproape întreg județul Harghita au revenit Ungariei).

Din punctul de vedere al comunităților minoritare, în toate cele cinci județe maghiarii și romii reprezintă un număr însemnat, iar germanii reprezintă un număr semnificativ în județele Arad, Sibiu și Timiș. În județul Arad slovacii, în Cluj evreii, în Timiș ucrainenii, sîrbii și bulgarii sînt mai numeroși. În județul Harghita românii sînt minoritari.

Anul	Total	Români	Maghiari	Romi	Germani	Slovaci
1930	488.359	304.838	88.542	6.806	58.639	11.978
	100,00%	62,42%	18,13%	1,39%	12,01%	2,45%
1956	475.620	330.011	80.128	1.743	44.311	8.108
	100,00%	69,39%	16,85%	0,37%	9,32%	1,70%
1966	481.248	344.302	75.445	2.645	43.874	7.317
	100,00%	71,54%	15,68%	0,55%	9,12%	1,52%
1977	512.020	375.486	74.098	9.216	39.702	7.551
	100,00%	73,33%	14,47%	1,80%	7,75%	1,47%
1992	487.617	392.600	61.011	13.325	9.392	6.760
	100,00%	80,51%	12,51%	2,73%	1,93%	1,39%
2002	461.791	379.451	49.291	17.664	4.852	5.695
	100,00%	82,17%	10,67%	3,83%	1,05%	1,23%

Structura demografică a județului Arad în funcție de apartenența etnică (1930-2002)

	Total	Români	Maghiari	Romi	Evrei
1930	475.533	295.684	139.467	9.957	23.328
	100,00%	62,18%	29,33%	2,09%	4,91%
1956	580.344	400.772	163.836	6.981	6.265
	100,00%	69,06%	28,23%	1,20%	1,08%
1966	629.746	456.041	164.543	4.322	2.011
	100,00%	72,42%	26,13%	0,69%	0,32%
1977	715.507	532.543	171.431	7.714	1.165
	100,00%	74,43%	23,96%	1,08%	0,16%
1992	736.301	571.275	146.186	16.334	398
	100,00%	77,59%	19,85%	2,22%	0,05%
2002	702.755	557.891	122.301	19.834	250
	100,00%	79,39%	17,40%	2,82%	0,04%

Structura demografică a județului Cluj în funcție de apartenența etnică (1930-2002)

Anul	Total	Români	Maghiari	Romi
1930	250.194	24.996	216.615	2.702
	100,00%	9,99%	86,58%	1,08%
1956	273.964	25.694	245.300	1.514
	100,00%	9,38%	89,54%	0,55%
1966	282.392	31.272	248.886	1.390
	100,00%	11,07%	88,13%	0,49%
1977	326.310	44.794	277.587	3.228
	100,00%	13,73%	85,07%	0,99%
1992	348.335	48.948	295.104	3.827
	100,00%	14,05%	84,72%	1,10%
2002	326.222	45.870	276.038	3.835
	100,00%	14,06%	84,62%	1,18%

Structura demografică a județului Harghita în funcție de apartenența etnică (1930-2002)

Anul	Total	Români	Maghiari	Romi	Germani
1930	306.984	174.138	18.535	9.272	100.703
	100,00%	56,73%	6,04%	3,02%	32,80%
1956	372.687	252.096	18.118	10.127	89.722
	100,00%	67,64%	4,86%	2,72%	24,07%
1966	414.756	293.282	20.139	3.037	96.882
	100,00%	70,71%	4,86%	0,73%	23,36%
1977	481.645	349.718	21.881	12.803	96.401
	100,00%	72,61%	4,54%	2,66%	20,01%
1992	452.873	397.205	19.309	18.730	17.122
	100,00%	87,71%	4,26%	4,14%	3,78%
2002	421.724	382.061	15.344	17.125	6.554
	100,00%	90,60%	3,64%	4,06%	1,55%

Structura demografică a județului Sibiu în funcție de apartenența etnică (1930-2002)

Anul	Total	Români	Maghiari	Romi	Ucraineni	Germani	Sîrbi	Bulgari
1930	559.591	236.305	84.756	8.091	1.408	178.238	27.074	7.527
	100,00%	42,23%	15,15%	1,45%	0,25%	31,85%	4,84%	1,35%
1956	568.881	325.834	77.530	6.089	1.405	114.194	23.871	7.440
	100,00%	57,28%	13,63%	1,07%	0,25%	20,07%	4,76%	1,31%
1966	607.596	378.183	76.183	4.637	1.780	109.315	22.709	7.509
	100,00%	62,24%	12,54%	0,76%	0,29%	17,99%	3,74%	1,24%
1977	696.884	472.912	77.525	9.828	3.773	98.296	21.782	7.151
	100,00%	67,86%	11,12%	1,41%	0,54%	14,11%	3,13%	1,03%
1992	700.033	561.200	62.866	14.836	6.468	26.722	17.443	6.466
	100,00%	80,17%	8,98%	2,12%	0,92%	3,82%	2,29%	0,92%
2002	677.926	565.639	50.556	16.084	7.321	14.174	13.698	5.562
	100,00%	83,44%	7,46%	2,37%	1,08%	2,09%	2,02%	0,82%

Structura demografică a județului Timiş în funcție de apartenența etnică (1930-2002)

	Arad		Cluj		Miercurea Ciuc		Sibiu		Timişoara	
	1930	2002	1930	2002	1930	2002	1930	2002	1930	2002
Români	37,1	82,6	35,7	79,5	8,6	17,3	36,7	95,6	24,6	85,2
Maghiari	35,6	13,0	46,5	18,9	88,8	81,8	12,0	2,1	31,0	7,9
Romi	0,6	1,7	1,1	1,0	0,7	0,6	0,6	0,4	0,4	1,0
Germani	15,0	1,3	2,4	0,2	1,1	0,1	46,5	1,6	32,4	2,3
Ucraineni	0,0	0,1	0,3	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,3
Sîrbi	1,5	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	2,2	2,0
Bulgari	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,4
Evrei	8,1	0,1	12,6	0,1	3,3	—	2,4	0,0	7,1	0,1
Slovaci	1,3	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,6	0,2

Structura demografică a reşedinţelor de judeţ, în procente, 1930 şi 2002

Românii sînt, în general, de religie ortodoxă şi greco-catolică, maghiarii reformaţi, romano-catolici şi unitarieni, germanii evanghelici (în principal în judeţul Sibiu) şi romano-catolici (în principal în judeţele Arad şi Timiş), ucrainenii şi sîrbii sînt ortodocşi, bulgarii din Timiş catolici, slovacii evanghelici şi catolici. Religia comunităţilor de romi este în general identică cu religia populaţiilor majoritare în mijlocul cărora trăiesc, în cadrul bisericilor neoprotestante (adventiste, penticostale) înregistrîndu-se însă un procent mai ridicat de romi.

Rezultatele alegerilor parlamentare din noiembrie 2004 pentru Camera Deputaţilor arată opţiunile politice ale cetăţenilor din cele cinci judeţe.

	Alianţa DA	PSD+PUR	UDMR	PRM	FDGR	USR	UBBR	Indep.
Arad	3	2	1	1	-	-	-	-
Cluj	3	3	2	1	-	-	-	1
Harghita	-	1	4	-	-	-	-	-
Sibiu	3	2	-	1	1	-	-	-
Timiş	4	3	1	1	-	1	1	-

Numărul parlamentarilor şi apartenenţa lor politică în Camera Deputaţilor din cele cinci judeţe, conform alegerilor parlamentare din noiembrie 2004

5. Rezultatele studiului

5.1. Observaţii generale

Persoanele intervievate şi chestionate nu înţelegeau sensul unor noţiuni cum ar fi „discriminare", „discriminare rasială", „măsuri speciale", „discriminare indirectă", „integrare socială". Se neagă din principiu existenţa unui fenomen de discriminare, chiar dacă sînt recunoscute deficienţe punctuale. Tipice au fost răspunsurile de genul: „nu, la noi nu există discriminare rasială; dar la noi foarte puţini dintre angajaţi sînt minoritari" sau „nu, la noi nu există discriminare; dar la noi nu se respectă legislaţia privind minorităţile naţionale". În acelaşi chip, în cadrul chestionarelor, persoane care au subscris ideii segregării romilor s-au declarat în acelaşi timp a fi împotriva oricărei discriminări. Chiar şi o bună parte a persoanelor aparţinînd comunităţilor minoritare au considerat că termenul de discriminare rasială a fi prea „dur"; spre exemplu, mai mulţi romi au afirmat: „nu, nu sînt discriminat, dar dacă mă duc la bar, nu sînt servit, iar autorităţile refuză să-mi soluţioneze problemele". Nici noţiunea de apartenenţă etnică nu este cunoscută, foarte mulţi români chestionaţi reacţionînd indignaţi, fie refuzînd răspunsul fie afirmînd că „eu sînt majoritar, nu etnic".

Stereotipurile sînt puternic înrădăcinate în societate. Elevii, chiar şi maghiarii din judeţul Harghita, sînt marcaţi de influenţele stereotipurilor negative, perpetuate de manualele şcolare. Tipic situaţiei este „definiţia" dată de un elev maghiar din Arad popoarelor migratoare: „sînt foarte răi pentru că arată altcumva". Unii elevi români din Miercurea Ciuc consideră că „autohtonii" (românii) au devenit sclavii migratorilor — printre aceştia fiind menţionaţi împreună maghiarii şi chinezii — care întotdeauna se duc în locuri unde pot trăi mai bine.

Există deficienţe serioase în cunoaşterea legilor. Procentele răspunsurilor corecte la întrebări privind prevederile legale sînt mai mici decît probabilitatea de a da, aleatoriu, răspunsuri corecte.

Parțial din necunoaștere, parțial din inerție sau chiar reavoință, legile care prevăd utilizarea limbii materne, introducerea unor măsuri speciale, combaterea discriminării nu sînt respectate. Fără a avea pretenția de a oferi o listă exhaustivă, dăm totuși cîteva exemple de prevederi ale căror nerespectare constituie o practică, și nu o excepție. Legea nr. 178/ 1997 stipulează utilizarea de translatori autorizați în procedura penală pentru persoanele care nu vorbesc bine limba română; totuși, în acest scop sînt folosiți grefieri sau cetățeni care se află în mod incidental în sala de judecată. Ordonanța de urgență nr. 31/2002 interzice organizațiile și simbolurile cu caracter fascist, rasist sau xenofob și promovarea cultului persoanelor vinovate de săvîrșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii, totuși autoritățile refuză să ia atitudine împotriva lor. Bunăoară, Ministerul Culturii analizează de mai bine de trei ani conținutul unor cărți antisemite, în loc să dea o soluție tranșantă și rapidă; la fel procedează și cu publicațiile periodice ale organizațiilor neolegionare. Legea 416/2001 prevede garantarea unui venit minim, dar Guvernul alocă sume de cinci ori mai mici decît cele prevăzute de lege.

Încrederea persoanelor aparținînd minorităților naționale în autorități este semnificativ mai scăzută în cazurile în care persoanele cu care intră în contact în aceste instituții aparțin majorității. Experiențele negative însă rar sînt trăite ca discriminare.

Studiul relevă că Banatul este doar aparent, doar la nivel declarativ o zonă interculturală caracterizată prin toleranță[8]. Spre exemplu, în domeniul educației se poate observa atrofierea educației minoritare: în județul Timiș, la nivel gimnazial aproximativ un copil maghiar din cinci poate învăța în limbă maternă (educația în limba maghiară este de foarte slabă calitate, conform rezultatelor testelor naționale), iar la sîrbi acest raport este de 1/10. Nici mentalitatea oamenilor din Timișoara nu este una tolerantă: peste 50% din românii chestionați au afirmat că ar cere mutarea copiilor lor dacă colegul lor de bancă ar fi rom.

S-a urmărit și situația specifică din județul Harghita, unde populația majoritară pe plan național este în minoritate numerică. S-a constatat că există atît domenii în care populația română este avantajată, pe poziție de majoritate, cît și domenii în care este în poziție de inferioritate.

5.2. Egalitatea accesului la educație și formare profesională

Datele recensămîntului din 2002 au dezvăluit serioase carențe în nivelul de învățămînt la care reușesc să acceadă unele comunități etnice[9]. Comparînd aceste rezultate cu cele ale recensămîntului din 1992, se pot decela și tendințele generale.

Etnia	Nivelul instituției de învățămînt absolvite												Fără școală absolvită	
	Superior		Postliceal și de maiștri		Liceal		Profesional și de ucenici		Gimnazial		Primar			
	1992	2002	1992	2002	1992	2002	1992	2002	1992	2002	1992	2002	1992	2002
Total	5,1	7,1	2,0	3,0	18,4	21,4	14,1	15,3	32,1	27,6	23,6	20,1	4,2	5,6
Români	5,3	7,3	2,0	3,0	18,7	21,9	14,3	15,4	31,3	27,4	23,7	19,9	4,1	5,0
Maghiari	3,5	4,9	1,7	2,9	18,6	21,6	14,7	17,7	39,6	31,6	19,8	17,6	1,7	3,6
Romi	0,1	0,2	0,1	0,1	2,0	1,5	3,9	3,7	29,6	23,1	37,5	35,8	25,1	34,3
Ucraineni	1,7	2,5	0,8	1,4	8,2	10,1	9,8	12,1	41,7	41,5	26,7	22,8	10,4	9,5
Germani	6,8	10,6	2,2	3,8	19,1	22,1	13,3	14,4	39,6	30,8	17,1	15,5	1,1	2,7
Sîrbi	5,4	8,7	1,7	2,7	18,0	22,1	12,1	13,1	35,1	31,0	24,0	18,4	3,0	3,9
Slovaci	2,2	3,4	0,9	1,7	10,8	14,6	11,2	12,7	40,3	37,0	30,4	25,8	3,5	4,9
Bulgari	5,9	9,2	2,4	3,5	16,1	21,7	12,1	12,5	35,1	27,9	24,9	21,4	2,6	3,5
Evrei	34,5	43,0	2,1	4,0	31,1	29,4	4,7	4,5	14,8	11,3	10,7	6,6	1,3	1,0

Nivelul de educație[10] a populației din România pentru comunitățile studiate între 1992 și 2002

Pentru comunitatea maghiară se observă un procent mai mic al celor cu educaţie superioară (4,9% din maghiari au studii universitare, acest procent în rîndul românilor fiind 7,3%). Din 1992 se observă o uşoară remediere a diferenţei (la români procentul celor cu studii superioare a crescut cu 37,7% în zece ani, la maghiari cu 40,0%).

În rîndul romilor se înregistrează cele mai mari probleme. Peste o treime din populaţie este fără şcoală, o altă treime se opreşte la nivelul educaţiei primare. Evoluţiile sînt divergente: pe de o parte, datorită măsurilor speciale aplicate la nivelul educaţiei superioare se observă dublarea celor cu studii universitare, pe de altă parte a crescut în mod accentuat procentul celor fără şcoală (cu 36,7%, la români această creştere a fost de 21,9%).

Şi la ucraineni se pot observa multe deficienţe în domeniul educaţiei (doar 2,5% din ei au studii superioare, în timp ce procentul celor fără şcoală absolvită este de 9,5%), tendinţele însă sînt pozitive (creşterea proporţiei celor cu studii superioare, în 10 ani, a fost de 47%, iar procentul celor fără şcoală a scăzut).

În mod similar, la comunitatea slovacă situaţia din domeniul educaţiei superioare a început să se remedieze, creşterea de la 2,2% (1992) la 3,4% (2002) a fost de 54,6%.

În general procentul celor care învaţă în limba maternă scade odată cu creşterea nivelului de educaţie.[11]

Datele statistice judeţene privind analfabetismul relevă deficienţe serioase la comunitatea romă, însă chiar şi în cadrul comunităţii ucrainene apar procente mai ridicate.

Etnia	Arad[a]	Cluj	Harghita	Sibiu	Timiş
Total	10.180 2,5%	10.300 1,6%	5.357 1,8%	6.638 1,8%	11.913 1,9%
Români	6.216 1,8%	6.635 1,3%	404 1,0%	3.823 1,1%	6.874 1,3%
Maghiari	533 1,2%	686 0,6%	3.772 1,5%	194 1,4%	678 1,4%
Romi	3.248 24,6%	2.908 18,8%	1.180 42,4%	2.537 19,4%	3.752 29,4%
Ucraineni	38 2,6%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	237 3,7%
Germani	57 1,2%	12 1,4%	0 0,0%	64 1,0%	153 1,1%
Sîrbi	3 0,3%	3 12,5%	0 0,0%	0 0,0%	117 0,9%
Slovaci	68 1,3%	1 2,6%	0 0,0%	0 0,0%	30 1,7%
Bulgari	11 1,4%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	42 0,8%
Evrei	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	1 0,2%

Analfabetismul în funcţie de etnie în cele 5 judeţe studiate, 2002

Comparînd datele din 1992, se observă o îmbunătăţire generală (scăderea procentului de analfabetism de la 3,1% la 2,6%), timp în care la romi numărul analfabeţilor (în populaţia adultă) s-a dublat.

Etnia	1992	2002
Total	591.307 3,1%	508.994 2,6%
Români	506.340 3,0%	373.379 2,1%
Maghiari	14.422 1,0%	17.627 1,4%
Romi	57.108 21,5%	104.737 25,6%
Ucraineni	4.428 8,4%	3.029 5,7%
Germani	710 0,7%	489 0,9%
Sîrbi	528 2,0%	307 1,5%
Slovaci	394 2,4%	327 2,1%
Bulgari	159 1,8%	97 1,3%
Evrei	49 0,6%	8 0,1%

Analfabetismul în funcție de etnie la nivel național, 1992 și 2002

În județul Arad educația se desfășoară în limba română, maghiară și germană. Educația în limba germană reprezintă și opțiunea unora care au altă limbă maternă. Procentul celor care învață în limba maghiară scade treptat cu creșterea nivelului de educație, în învățământul de nivel liceal doar aproximativ o treime din copiii maghiari învață în limba maternă. În cazul slovacilor, la fiecare nivel, de la grădiniță pînă la învățămînt liceal, există aproximativ 100 de elevi, procentul suferind variații datorită cifrei totale de persoane școlarizate.

	Lb. română	Lb. maghiară	Lb. slovacă	Lb. germană
% în populația județului	82,2	10,7	1,2	1,1
% în grădiniță	90,6	6,3	0,8	2,3
% în învățământul primar	93,4	4,3	0,5	1,8
% în învățământul gimnazial	94,5	3,9	0,5	1,1
% în învățământul liceal	94,9	2,9	0,7	1,4
% în învățământul profesional	97,6	2,4	-	-
% în învățământul postliceal	100,0	-	-	-

Educația în limbile minoritare pe nivele și tipuri de educație în județul Arad

Limba maghiară este învățată de 31 de elevi din clasele primare, 108 din clasele gimnaziale și 1 elev de liceu; limba romani de 476 de elevi din clasele primare și 48 de elevi din clasele gimnaziale; limba slovacă de 80 de elevi din clasele gimnaziale și 38 de elevi din licee.

În județul Harghita educația se desfășoară în limba maghiară și română.

	Lb. maghiară	Lb. română
% în populația județului	84,0	14,1
% în grădiniță	83,9	16,1
% în învățământul primar	85,7	14,3
% în învățământul gimnazial	84,1	15,9
% în învățământul liceal	75,0	25,0
% în învățământul profesional	80,6	19,4
% în învățământul postliceal	79,4	20,6

Educația în limbile minoritare pe nivele și tipuri de educație în județul Harghita

Se poate observa că doar pînă la educația de nivel gimnazial procentul celor care învață în limba maghiară corespunde cu procentul populației maghiare din județ, după care scade semnificativ. În învățământul primar 116 elevi învață limba romani, în învățământul gimnazial 33.

În județul Sibiu educația în limba germană este preferată și de cei de altă limbă maternă. Numărul celor care învață în limba maghiară scade treptat cu creșterea nivelului de educație, de la 172 de persoane (grădiniță) pînă la 84 de persoane (educația de nivel liceal). Nu există educație în limba romani.

	Lb. română	Lb. maghiară	Lb. romani	Lb. germană
% în populația județului	90,6	3,6	4,0	1,6
% în grădiniță	89,3	1,1	-	9,6
% în învățământul primar	91,9	0,9	-	7,2
% în învățământul gimnazial	93,3	0,5	-	6,2
% în învățământul liceal	91,9	0,6	-	7,5
% în învățământul profesional	100,0	-	-	-
% în învățământul postliceal	100,0	-	-	-

Educația în limbile minoritare pe nivele și tipuri de educație în județul Sibiu

Datele din anul școlar 2004-2005 privind județul Timiș arată o pondere mică a celor care învață în limba maternă, la toate nivelele de educație (procentul scăzînd și cu creșterea nivelului de educație), excepție făcînd educația în limba germană, atractivă și pentru populația majoritară. În limba ucraineană și bulgară educația se oprește la nivel preșcolar, în limba romani funcționează o clasă primară. Educația profesională și postliceală se desfășoară în exclusivitate în limba română.

	Lb. română	Lb. maghiară	Lb. romani	Lb. germană	Lb. sîrbă	Lb. ucraineană	Lb. bulgară
% în populația județului	83,4	7,5	2,4	2,1	2,0	1,1	0,8
% în grădiniță	91,2	2,8	0,0	4,9	0,7	0,4	0,1
% în învățământul primar	95,0	1,6	0,1	2,9	0,5	0,0	0,0
% în învățământul gimnazial	96,5	1,2	0,0	2,2	0,2	0,0	0,0
% în învățământul liceal	95,4	1,3	0,0	2,7	0,6	0,0	0,0
% în învățământul profesional	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
% în învățământul postliceal	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Educația în limbile minoritare pe nivele și tipuri de educație în județul Timiș

În județul Sibiu există doar trei clase sub efectiv, şi anume cele trei clase liceale cu predare în limba maghiară; în județul Arad doar două clase de liceu sub efectiv, din care una în limba maghiară şi una în limba slovacă. Din cele 24 clase primare sub efectiv în județul Timiş, 2 sînt cu predare în limba maghiară, 1 în limba germană, iar din 54 de clase V-VIII, 19 cu predare în limba maghiară şi 10 în limba germană. În județul Harghita din cele 340 de clase sub efectiv 285 sînt cu predare în limba maghiară, 55 cu predare în limba română.

Pentru anul şcolar 2005-2006 elevii din Arad care îşi continuă studiile în clasa a IX-a în limba română pot alege dintre 37 de licee şi 28 de profile, avînd un total de 5.205 locuri. Pentru educația în limba maghiară există un liceu cu 6 profile (matematică-informatică, filologie, ştiințe ale naturii, mecanică, prelucrarea lemnului, servicii), 168 de locuri; pentru educația în limba germană un liceu cu 2 profile (matematică-informatică şi filologie), 56 de locuri; pentru slovaci un liceu cu profil de matematică-informatică, 28 de locuri.

În județul Cluj, în anul şcolar 2005-2006, pentru clasele a IX-a există 59 de licee cu 30 de profile şi 7.356 de locuri cu învățămînt în limba română; 21 de licee cu 11 profile (matematică-informatică, filologie, ştiințe ale naturii, teologie, muzică, alimentație publică şi turism, servicii, mecanică, prelucrarea lemnului, construcții, textile-pielărie) şi 868 de locuri cu învățămînt în limba maghiară şi un liceu cu două profile (ştiințe ale naturii, filologie) şi 56 de locuri pentru învățămînt în limba germană.

În județul Harghita pentru anul şcolar 2005-2006 există 31 de licee cu predare în limba maghiară, cu 24 de profile şi 3.332 de locuri pentru elevii claselor a IX-a; 12 licee cu predare în limba română, cu 12 profile şi 980 locuri pentru elevii claselor a IX-a.

În județul Sibiu, în anul şcolar 2004-2005 educația în limba germană s-a desfăşurat în 6 licee (la Sibiu şi Mediaş), cu 1103 de elevi (250 în clasele a XII-a şi 304 în clasele a X-a), educație în limba maghiară în două licee (Sibiu şi Mediaş), cu 84 de elevi (17 în clasele a X-a şi 25 în clasele a XII-a[12]). Pentru anul şcolar 2005-2006 au fost oferite locuri în învățămîntul liceal la zi în 34 unități. În cinci unități vor exista în total nouă clase cu predare în limba germană (profile: matematică-informatică - 3 clase; filologie - 3 clase; educator-învățător - 1 clasă; ştiințe ale naturii - 1 clasă; tehnician în telecomunicații - 1 clasă), iar în două licee cîte o clasă cu predare în limba maghiară (profile: ştiințe ale naturii şi tehnician în automatizări).

În județul Timiş din cele 26 de licee teoretice 19 sînt cu predare în limba română (unele avînd şi clase intensive în limbi internaționale), 2 au exclusiv clase intensive în limbi internaționale, cîte una cu predare în limba maghiară, germană, sîrbă, una bilingvă (româno-germană). În limba maghiară există profil de matematică-informatică şi ştiințe sociale, în limba germană de matematică-informatică, filologie, ştiințe ale naturii, profil special (teoretic real, specializare germană), în limba sîrbă matematică-informatică şi filologie. Învățămînt vocațional se desfăşoară în 11 licee, din care 10 sînt cu predare în limba română, una este bilingvă (cu clase de teologie catolică în limba română şi în limba maghiară). Învățămîntul seral, tehnologic, de arte şi meserii se desfăşoară exclusiv în limba română.

În cadrul învățămîntului în limbile minorităților lucrează un număr mai mare de persoane necalificate.

În județul Timiş, din cele 109 educatoare necalificate, 11 predau la secțiile maghiare (10,1%), 11 la secțiile germane (10,1%), 1 la secția sîrbă (0,9%)[13]; din cele 69 de învățătoare necalificate, 7 (10,1%) sînt la secțiile maghiare, 1 la secțiile germane, 1 la secția romani, 3

la secţiile sîrbe. Din cele 2 de persoane care predau în limba romani la nivel primar (ambele angajate ca suplinitori), una este calificată, cealaltă nu.

	% elevi maghiari	% cadre didactice care predau în limba maghiară din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	2,8	2,7	2,0	12,5	1,2	10,1
Nivel primar	1,6	2,3	1,9	9,5	0,9	10,1
Cl. V-VIII	1,2	2,6	3,2	20,0	1,8	12,1
Cl. IX-XII	1,3	1,2	1,6	5,9	0,1	0,0

Structura cadrelor didactice care predau în limba maghiară în judeţul Timiş, anul şcolar 2004-2005

	% elevi germani	% cadre didactice care predau în limba germană din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	4,9	4,6	3,0	0,0	7,8	10,1
Nivel primar	2,9	2,5	2,8	0,0	1,8	1,4
Cl. V-VIII	2,2	1,6	1,8	0,0	1,3	2,0
Cl. IX-XII	2,7	1,7	2,2	0,0	0,9	1,8

Structura cadrelor didactice care predau în limba germană în judeţul Timiş, anul şcolar 2004-2005

	% elevi sîrbi	% cadre didactice care predau în limba sîrbă din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	0,7	1,3	0,9	0,0	2,9	0,9
Nivel primar	0,5	1,1	0,6	0,0	3,1	4,3
Cl. V-VIII	0,2	0,8	0,5	6,7	1,3	0,0
Cl. IX-XII	0,6	1,2	0,7	0,0	2,1	0,0

Structura cadrelor didactice care predau în limba sîrbă în judeţul Timiş, anul şcolar 2004-2005

Predarea limbii materne (pentru elevii care nu beneficiază de învăţămînt de limbă maternă) în judeţul Timiş este asigurată pentru limba ucraineană (26 persoane din care 20 necalificate), bulgară (6 persoane din care una necalificată), croată (o persoană necalificată).

Pentru judeţul Sibiu datele au fost furnizate pe număr de posturi şi nu pe cadre didactice. Există o singură persoană (în curs de calificare) pentru limba romani, această materie fiind opţională în două şcoli pentru clasele I-VIII.

Nivel	Predare lb. română		Predare lb. maghiară		Predare lb. germană	
	% elevi	% posturi	% elevi	% posturi	% elevi	% posturi
Preşcolar	89,3	87,9	1,1	1,6	9,6	10,5
Primar	91,9	92,7	0,9	1,2	7,2	6,1
Cl. V-VIII	93,3	93,9	0,5	0,8	6,2	5,3
Cl. IX-XII	91,9	91,0	0,6	1,1	7,5	7,9

Posturile cadrelor didactice care predau în judeţul Sibiu, pe limba de predare, anul şcolar 2004-2005

Lipsa manualelor şcolare în limbile minorităţilor naţionale este o problemă acută. Din cele 26 de materii predate[14] în clasa a XI-a doar pentru 6 există manuale acreditate, traduse în maghiară şi 4 traduse în limba germană (spre exemplu, nu există manual de fizică sau informatică pentru aceste limbi), din cele 24 de materii din clasa a XII-a pentru 4 există manuale în limba maghiară şi pentru una (matematică) în limba germană. Pentru clasele XI-XII există un număr de 215 de manuale acreditate, din acestea doar 15 au fost traduse în maghiară şi 5 în germană. Pentru celelalte limbi de predare nu există nici un manual acreditat.[15]

În aceste condiţii, rezultatele obţinute de elevii care învaţă în altă limbă decît cea română sînt uşor mai slabe decît rezultatele elevilor de la secţiile române[16]. Excepţia o reprezintă educaţia în limba germană, dar care nu este (în mare parte) o educaţie a comunităţii germane, ci a elitei locale (româneşti şi maghiare). În judeţul Arad, în anul 2004, la examenele de capacitate[17] elevii care au învăţat în limba română au obţinut media de 7,52, elevii care au învăţat în maghiară 7,31, elevii care au învăţat în limba slovacă 7,61 iar elevii care au învăţat în limba germană 8,02. La examenul de bacalaureat mediile au fost următoare: 8,12 limba română, 7,95 limba maghiară, 8,07 limba slovacă, 8,41 limba germană. În judeţul Harghita datele se referă la reuşita la examenul de bacalaureat: din clasele cu predare în limba română au reuşit 92,1%, din clasele cu predare în limba maghiară 86,0%. Pentru judeţul Sibiu nu au fost furnizate date privind reuşita la examenul de capacitate şi bacalaureat pe limbi, iar pentru judeţul Timiş nu se cunoaşte media generală a acestor examene[18]. În judeţul Timiş, nu ni s-a furnizat media obţinută de clasele cu predare în limba română nici pentru examenul de capacitate, nici pentru bacalaureat; la examenul de capacitate clasele cu predare în limba maghiară au obţinut media de 7,53; cele cu predare în limba germană 8,07; cele de limbă sîrbă/croată 7,15; la bacalaureat media a fost de 8,44 la clasele cu predare în limba maghiară, 8,73 la clasele cu predare în limba germană şi 8,53 la clasele cu predare în limba sîrbă/croată.

Judeţul	Limba de predare	Nr. elevi prezentaţi la test	Procent reuşiţi	Media[b]				
				Generală[c]	Lb. română	Matematică	Geografie/Istorie[d]	Lb. maternă
Arad	română	4.503	70,42	7,08 (1512)	6,82	6,39	8,05	
	maghiară	180	60,56	7,07 (1533)	6,24	6,24	7,83	7,99
	germană	53	88,68	7,15 (1446)	6,98	6,33	7,83	7,47
	slovacă	21	85,71	7,84 (837)	7,25	6,43	8,21	9,49
Cluj	română	5.977	78,12	7,47 (2567)	7,31	6,45	8,38	
	maghiară	788	73,48	7,23 (2942)	6,78	6,61	8,27	7,26
	germană	51	100,00[e]	8,50 (1111)	8,37	7,95	8,86	8,83
Harghita	maghiară	3.220	73,39	7,23 (1378)	6,51	6,70	8,16	7,57
	română	735	79,32	7,31 (1287)	7,01	6,50	8,42	
Sibiu	română	4.046	63,89	7,23 (1460)	7,18	6,42	8,10	
	germană	317	89,59	7,88 (940)	7,94	7,10	8,68	7,83
	maghiară	28	89,29	7,71 (1074)	7,16	6,62	8,27	8,79
Timiş	română	7.097	70,16	7,22 (2456)	6,92	6,60	8,16	
	germană	164	90,85	8,24 (1043)	7,82	7,48	8,78	8,89
	maghiară	74	56,76	6,69 (3349)	6,13	6,07	7,38	7,21
	sîrbă	14	64,29	7,71 (1686)	7,01	6,74	8,12	8,97

Rezultatele testelor naţionale din anul 2005 în cele cinci judeţe

În județul Arad din totalul de 628 școli 549 sînt monolingve române, 24 maghiare, 3 slovace, 34 bilingve româno-maghiare, 17 româno-germane și 1 româno-slovacă.

În județul Harghita există 99 de școli monolingve maghiare, 11 școli monolingve românești și 46 de școli bilingve.

În județul Sibiu există 382 de unități școlare monolingve în limba română, una în limba maghiară, patru în limba germană; 72 unități sînt bilingve (13 româno-maghiare și 59 româno-germane); 7 trilingve (româno-maghiaro-germane). Pentru județul Timiș aceste informații nu au putut fi obținute.

În județul Timiș există 12 școli monolingve maghiare, 1 școală germană și o școală sîrbă.[19]

În general în școlile mixte din România nu există un multiculturalism real. Dacă sînt mai rare cazurile în care serbările se desfășoară exclusiv în limba română în aceste școli, la fel de rare sînt și situațiile în care apar pe coridoare inscripții bilingve sau imagini ale personalităților aparținînd culturii minorităților. De obicei, cultura minoritară nu poate depăși limitele claselor în care se desfășoară educația în aceste limbi; ba mai mult, există școli unde cabinetele de religie în care învață și copii greco-catolici, romano-catolici și reformați sînt amenajate exclusiv cu simboluri ortodoxe.

Conform interviurilor și datelor obținute prin chestionare, în județul Harghita, în școlile mixte (româno-maghiare) există multiculturalism, la serbări școlare se utilizează ambele limbi, cultura minoritară apare pe coridoare prin inscripții bilingve și imagini ale personalităților maghiare. În alte județe multiculturalismul este prezent mai mult cu ocazia serbărilor școlare, pe coridoarele școlilor nu există inscripții bilingve sau nu sînt prezentate personaje aparținînd culturii minorităților.

În județul Arad, din cele 33 de licee 19 poartă numele unor personalități: 15 românești, 2 germane, cîte unul maghiar și slovac. Dintre școlile generale numite după personalități[20], 80% sînt românești, 20% germane.

În județul Cluj există 38 de licee, 25 numite după personalități românești, 3 după personalități maghiare. Toate personalitățile după care au fost numite școlile generale sînt românești.

Din cele 25 de licee din județul Harghita 17 sînt numite după personalități maghiare, 5 după personalități românești. La școlile generale însă din cele care poartă nume de personalități, 91% sînt personalități maghiare, 9% personalități românești.

Din cele 56 de licee din județul Timiș, 21 poartă numele unor personalități românești, 5 numele unor personalități de talie internațională, cîte unul numele unor personalități maghiare, germane respectiv sîrbe. La nivelul școlilor generale care poartă numele unor personalități, 94% dintre acestea sînt românești.

În județul Sibiu din cele 34 de licee care au cursuri de zi, 15 poartă numele unor personalități românești, 4 ale unor personalități germane. Școlile generale poartă nume de personalități românești (78%), germane (17%) și maghiare (5%).

Modul în care majoritatea locală se impune în posturi de conducere se reflectă în procentul directorilor aparținînd diferitelor comunități etnice.

În municipiul Arad 5,5% dintre directorii de școli sînt maghiari, 5,5% bulgari, 89% români.

În Miercurea Ciuc 90% din directorii școlilor generale sînt maghiari, doar 10% români, la licee 87,5% maghiari, respectiv 12,5% români.

În Sibiu, 2,8% dintre directorii de școli sînt maghiari, 0,7% germani.

La şcolile generale din judeţul Timiş 3,4% dintre directori sînt maghiari, 0,7% germani şi 0,7% sîrbi.

Aceste situaţii, ca şi modul de numerotare a claselor (primele litere din alfabet pentru clasele de predare în limba română), creează în copiii minoritari sentimentul cetăţeanului de rang inferior.

Conform interviurilor realizate în judeţul Sibiu, educaţia în limba maghiară are de suferit datorită scăderii continue a populaţiei maghiare în urma exodului de după 1990. Astfel, în clasele primare din municipiul Sibiu se predă simultan pe grupe (10 elevi pentru clasele I-II, 8 elevi pentru clasele III-IV). Elevii, mulţi dintre ei provenind din familii mixte, nu vorbesc bine limba maghiară, învaţă limba la şcoală. Elevilor li se oferă posibilitatea (contra cost) să se pregătească, după masa, sub îndrumarea cadrelor didactice. Educaţia gimnazială este posibilă datorită elevilor care vin din localităţi apropiate. Deşi există cadre didactice calificate, în învăţămîntul liceal din Sibiu nu s-a putut forma clasa a IX-a în anul şcolar 2004-2005. Educaţia în limba germană este aleasă de multe persoane care nu fac parte din această comunitate. Şi între cadrele didactice există multe persoane pentru care limba germană nu este limba maternă, dar liderii comunităţii germane au declarat că acest lucru nu reprezintă o problemă atîta timp cît ei cunosc foarte bine limba. Deficienţele apar la nivelul localităţilor mai mici, unde nu există cadre didactice de limbă germană, astfel doar o parte din materii se predau în această limbă. La fel, şi lipsa manualelor afectează în mod negativ învăţămîntul în limba germană (unele manuale au fost tipărite cu sprijinul sponsorilor din Germania şi Austria).

Interviurile realizate în judeţul Timiş arată că pentru toate comunităţile problema cea mai mare este lipsa manualelor şi lipsa cadrelor didactice. Reprezentanţii comunităţii sîrbe, ucrainene şi bulgare au relevat importanţa aprobării claselor sub efectiv, pentru a avea posibilitatea de a forma clase cu predare în limba maternă. Pentru comunitatea germană, pe lîngă problemele generale, apare şi supraîncărcarea Liceului Lenau din Timişoara, desfiinţarea şcolilor de cartier şi pericolul evacuării unor şcoli din imobilele retrocedate biserici catolice. Liderii comunităţii sîrbe şi-au exprimat îngrijorarea faţă de desfiinţarea şcolilor din Socol şi pericolul desfiinţării unor noi şcoli în care există predare în limba sîrbă (Varias, Gelu).

Copiii romi se află într-o situaţie specială, mai multe fenomene concurînd la neînscrierea copiilor în şcoli sau la abandonul şcolar: sărăcia, slaba educaţie a părinţilor (sistemul educaţional din România se bazează încă pe însuşirea materiei în afara şcolii, cu sprijinul familiei), traumele datorate discriminării, nu în ultimul rînd unor tradiţii şi mentalităţi existente în comunităţile de romi (mariajul copiilor, desconsiderarea educaţiei). Există şi fenomenul abandonului neînregistrat: mulţi copii romi înscrişi la şcoală nu frecventează cursurile; totuşi ei nu sînt trecuţi ca absenţi, din „bunăvoinţă".

Interviurile au relevat diferite atitudini discriminatorii la adresa romilor: refuzul de a înscrie copii romi în unele şcoli, înscrierea lor în clase separate (nu pentru a oferi educaţie în limba romani, ci pentru „a proteja" copiii neromi). Această atitudine primeşte un sprijin substanţial şi din partea părinţilor majoritari. Cele mai dese discriminări se manifestă prin pasivitatea cadrelor didactice, care nu acordă nici o atenţie copiilor romi din clasă (acordîndu-le notă de trecere doar ca să „scape" de ei cît mai repede sau lăsîndu-i repetenţi pentru a forţa părinţii să-şi trimită copiii la şcoli speciale). Procentul mare (peste 90%) de copii romi la şcolile speciale — rezervat, oficial, pentru copii cu dizabilităţi mentale — este efectul acestei discriminări, la care contribuie, poate, şi părinţii, întrucît în această şcoală le se oferă şi o masă caldă, iar copiii pot termina cu uşurinţă cele opt clase.

În județul Sibiu, la Roșia, există o clasă în care predă o profesoară de etnie romă pentru o clasă de romi, dar în limba română. Liderii comunității de romi consideră că rezultatele din această școală, cu predare în sistemul Waldorf, sînt încurajatoare. Ei au afirmat totodată că realizarea unor clase de romi, cu predarea limbii romani, nu au ajutat comunitatea, prin urmare au solicitat revenirea la clase mixte.

O formă de discriminare indirectă se aplică de unele școli care solicită prezența elevilor în uniforme școlare, prin urmare părinții mai săraci — mulți dintre ei romi — evită aceste școli. În mod similar, părinții din unele clase decid organizarea unor ore suplimentare cu plată, ceea ce are ca efect scoaterea copiilor mai săraci din respectivele clase.

Conform celor relatate de cadrele didactice rome, viitorul copiilor romi depinde în foarte mare măsură de modul în care se raportează la ei învățătoarele/învățătorii. Succesul școlar, acolo unde există, se datorează unor cadre didactice foarte inimoase, care s-au implicat în mod deosebit în sprijinirea acestor tineri.

Chestionarea comunității de romi din Poiana (Turda), județul Cluj, arată că toți copiii de vîrstă școlară din comunitate sînt elevii Școlii generale nr. 5, care se află în imediata vecinătate. Majoritatea elevilor din școală sînt romi. 13,3% din cei chestionați au declarat că există discriminare din partea cadrelor didactice (copiii au fost umiliți din cauza apartenenței lor etnice). Toți cei întrebați au declarat că locurile speciale pentru romi în licee și facultăți sînt utile. Dintre femei 11,1% nu au beneficiat de educație, 11,1% aveau 1-4 clase terminate, 55,6% între 5-8 clase, 22,2% între 9-12 clase; dintre bărbați 50,0% între 5-8 clase și 50,0% între 9-12 clase.

Conform chestionării cadrelor didactice din județul Arad, legislația cu privire la educația în limba minorităților naționale nu este suficient de bine cunoscută (chestionarea cunoștințelor legislative ale cadrelor didactice s-a realizat prin trei întrebări test, din care două întrebări au avut două variante de răspuns, una trei variante[21]), în special de cadrele didactice care predau în clasele de limba română. 37,5% dintre cadrele didactice române nu a oferit nici un răspuns corect, 33,3% un singur răspuns corect, 16,7% două răspunsuri corecte, 12,5% trei răspunsuri corecte. Cadrele didactice maghiare au greșit toate răspunsurile în procent de 28,6%, 21,4% a oferit un singur răspuns corect, 14,3% două răspunsuri corecte, 35,7% trei răspunsuri corecte. Dintre cele două cadre didactice slovace prinse în eșantion unul a dat un singur răspuns corect, al doilea două răspunsuri corecte, iar singurul cadru didactic german a răspuns corect la toate cele trei întrebări.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, cadrele didactice române au dat următoarele răspunsuri: „Este perfect posibilă și foarte probabil, reală."; „Din fericire în unitatea în care lucrez și în societatea pe care o agreez nu există fenomene de discriminare"; „Problema pusă în discuție, în opinia mea, este una artificală"[22]; „Trebuie să-i învățăm să se respecte unii pe alții."; „Sînt pentru o societate liberă, în care să se respecte drepturile fiecărui individ, să se poată manifesta fiecare din punct de vedere cultural. În același timp este de dorit să respectăm legea statului în care trăim."; „Cred că educația din școli trebuie să promoveze și să sprijine valorile și tradițiile etniilor". Cadrele didactice maghiare și-au exprimat acordul față de „discriminarea pozitivă", de exemplu „locuri rezervate pentru romi în licee și facultăți". În rest, răspunsurile au fost de genul „nu accept discriminarea de nici un fel".

Dintre cadrele didactice române chestionate, 65,2% sînt de acord cu necesitatea funcționării claselor sub efectiv în limba minorităților, dacă nu există un număr corespunzător de elevi, 17,4% ar fi împotriva acestei practici. Marea lor majoritate (87,0%) este de acord cu multilingvismul promovat prin serbări școlare și materiale didactice, afișe

expuse în şcoală, 8,7% se opune (conform unei explicaţii date la marginea chestionarului, este de neconceput ca afişele puse în şcoli să fie şi în alte limbi decît cea oficială). 43,5% consideră normală situaţia în care în şcolile multilingve numerotarea claselor începe cu cele cu limbă de predare română întrucît această limbă este cea oficială, 4,3% întrucît aşa este obiceiul, 34,8% consideră că acest lucru este indiferent. Dintre cadrele didactice maghiare chestionate 92,9% sînt de acord cu funcţionarea claselor sub efectiv (7,1% nu). La fel, 92,9% sînt de acord cu multilingvismul din şcoli, 14,3% consideră însă că acest multilingvism nu funcţionează în momentul de faţă. 50,0% din cei chestionaţi au considerat că nu este normal ca numerotarea claselor să înceapă cu cele de limba română, 21,4% consideră această situaţie normală întrucît limba română este limba oficială, 14,3% pentru că aceasta este obiceiul, 7,1% consideră că numerotarea claselor este indiferentă.

Cadrele didactice româneşti au considerat în procent de 47,8% că ar fi util dacă copiii români ar învăţa limba maghiară, 16,7% fiind împotrivă (doar 4,3% dintre cadrele didactice chestionate cunosc limba maghiară, deşi 30,4% dintre ele predau în clase maghiare[23]). 56,6% consideră că prin şcolile de limbă maghiară nu se facilitează cunoaşterea culturii române (21,7% nu sînt de acord cu această afirmaţie), 43,5% afirmă utilitatea şcolilor maghiare care feresc copii de experienţe negative privind discriminarea (34,8% contestă afirmaţia). Dintre cadrele didactice maghiare 64,3% a considerat că învăţarea limbii maghiare poate fi utilă şi pentru elevi români, 7,1% este de părere că nu. 85,7% consideră că şcolile maghiare nu reduc posibilitatea cunoaşterii culturii române (nu există opinie contrară), 78,6% consideră că prin şcoli maghiare elevii sînt feriţi de discriminare (7,1% nu este de acord cu această afirmaţie).

Conform opiniei cadrelor didactice româneşti chestionate, şcolile cu limba de predare germană reprezintă o atracţie pentru părinţii români (87,0% admit această afirmaţie, nimeni nu o contestă). Cadrele didactice maghiare au păreri diferite, 21,4% consideră că şcolile germane nu reprezintă o atracţie pentru părinţii maghiari, tot 21,4% consideră că reprezintă.

Dintre cadrele didactice româneşti chestionate, 43,5% consideră apartenenţa la o familie de romi ca un handicap pentru educaţie. 21,7% acceptă segregarea copiilor romi în şcoli sau clase separate, 69,6% respectiv 65,2% nu este de acord cu un astfel de fenomen. Doar 39,1% are o atitudine pozitivă faţă de acordarea locurilor speciale pentru romi în licee şi universităţi (43,5% şi-au exprimat poziţia negativă). 39,1% consideră că romii nu sînt bine văzuţi în clase de către cadrele didactice (26,1% afirmă că nu există o astfel de atitudine negativă), 65,2% afirmă că romii nu sînt binevăzuţi de părinţi (13,0% este de opinie contrară), 60,9% afirmă că romii nu sînt binevăzuţi de copii neromi (34,8% este de opinie contrară). Pentru ameliorarea acestei situaţii, 56,5% din cadrele didactice chestionate afirmă că se discută cu părinţii şi elevii (21,7% afirmă că nu se discută). Învăţarea limbii romani de către romi este bine văzută de 52,2%, iar 21,7% este împotrivă. Conform declaraţiilor date de cadrele didactice maghiare, 14,2% consideră că elevii cu dificultăţi în procesul de educaţie vin din familii de romi. Segregarea în şcoli sau clase separate este agreată de 28,6% din cei chestionaţi, 64,3% respectiv 57,1% nu ar accepta separarea elevilor romi. 57,1% consideră utilă locurile speciale pentru romi, 35,7% nu. Faţă de acceptarea în clasă a elevilor romi, conform persoanelor chestionate, se împotrivesc părinţii şi elevii (50,0% susţine acest lucru, 14,3% respectiv 21,4% nu este de acord cu afirmaţia) şi cadrele didactice (42,9% susţine, 14,3% respinge afirmaţia). 64,3% afirmă că se discută cu părinţii pentru acceptarea copiilor romi, 71,4% susţine că se discută cu elevii. 78,6% consideră că este util pentru copiii romi să înveţe limba romani, 7,1% nu este de acord cu aceasta.

Cadrele didactice române din Arad văd şcolile speciale pentru copiii cu handicap psihic ca fiind mai mult pentru copiii romi. 52,2% din cei chestionaţi consideră că părinţii romi îşi trimit copiii în acest tipuri de şcoli datorită facilităţilor oferite (8,7% nu sînt de acord cu afirmaţia), 65,2% consideră că părinţii nu îşi înscriu copiii cu handicap în aceste şcoli datorită temerii lor de romi (13,0% este contra). Cadrele didactice direcţionează spre şcoli speciale „copii problemă", declară 69,6% din cei chestionaţi (13,0% este de altă părere). La întrebarea dacă mulţi copii din şcolile speciale ar putea învăţa în sistemul normal de educaţie 47,8% au răspuns afirmativ, 39,1% negativ. Rezultate similare au fost obţinute şi prin chestionarea cadrelor didactice maghiare. 50,0% consideră că aceste şcoli sînt utilizate de romi pentru facilităţile oferite (7,1% nu este de acord cu afirmaţia), 50,0% susţin că părinţii nu îşi trimit copii cu handicap psihic în aceste şcoli datorită elevilor romi (21,4% nu este de acord). 78,6% consideră că în aceste şcoli sînt trimise de cadre didactice elevii care prezintă probleme în alte şcoli (14,3% nu sînt de acord cu afirmaţia). În privinţa afirmaţiei că mulţi copii din şcolile speciale ar putea învăţa în sistemul normal de educaţie părerile sînt împărţite: 35,7% sînt de acord, 42,9% nu.

Dintre elevii chestionaţi în Şcoala generală nr. 2 din Arad, şcoală cu predare în limba română, 25,0% au fost romi (din care 66,7% vorbitori de limba romani), iar 7,1% proveneau din familii mixte (jumătate maghiare). Pe de o parte se observă în rîndul elevilor o mare intoleranţă faţă de „străin", pe de altă parte, datorită prezenţei elevilor romi în clase, o mai mare toleranţă (cu excepţii) faţă de romi. În general elevii neromi au o atitudine neutră (68,2%) faţă de posibilitatea de a avea un coleg de bancă rom, 22,3% o atitudine pozitivă („mi-ar fi prieten"), 9,1% negativă („l-aş sugruma"). Faţă de popoare migratoare 21,4% şi-a exprimat o atitudine negativă („sînt violente şi distrugătoare", „detest aceste popoare", „aş lua mai multă armată şi aş omorî din ei"), 14,3% o atitudine pozitivă („interesante pentru lumea de atunci"). Cei chestionaţi nu cunosc deloc cultura maghiară, la întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?" (excluzînd cele două persoane care sînt pe jumătate maghiare şi care ştiau, cine a fost), 76,9% au răspuns că nu ştiu, 7,7% că a fost „un bozgor", cîte 3,9% că a fost „ţigan", „un maghiar prost", „maghiar omorît de comunişti", „poet francez". Conform declaraţiilor elevilor, serbările şcolare se desfăşoară în limba engleză (92,9%), română (89,3%), franceză (50,0%)[24], germană (3,4%). În afara celor doi elevi care provin din familii mixte, un singur elev (rom) a declarat că are cunoştinţe de limba maghiară. Ca limbi de circulaţie internaţională, se vorbeşte engleza (50,0%), spaniola (28,6%), franceza (25,0%), germana (7,1%), italiana (3,4%).

Dintre elevii chestionaţi ai Colegiului Naţional „Moise Nicoară", şcoală cu predare în limba română (cu clase româno-engleze) au fost în procent de 94,4% români, 2,1% maghiari, 1,4% din familii mixte (româno-maghiar şi slovaco-maghiar), cîte 0,7% romi, bulgari, slovaci. Dintre elevii români, 4,5% cunosc limba maghiară (97,7% engleza, 78,0% franceza, 27,3% germana, 25,0% spaniola, 7,6% italiana, 1,5% latina). Conform declaraţiilor lor, serbările şcolare se desfăşoară în limba română (98,5%), engleză (46,2%), franceză (22,0%), germană (7,6%). Despre Petőfi Sándor 27,3% ştiu că a fost poet maghiar[25], 2,3% că a fost revoluţionar maghiar, 10,6% că a fost „un ungur", 9,1% scriitor sau poet. 46,2% nu ştie cine a fost, 2,3% că a fost matematician, cîte 0,8% că a fost „un ungur ratat" sau „actor în filme pentru adulţi". Faţă de un coleg de bancă rom 67,4% ar avea o atitudine neutră („l-aş trata ca pe orice om"), 16,7% negativă („l-aş face să se mute", „l-aş pune să facă duş", „mi-ar fi ruşine", „mi-e frică de ţigani"), 13,6% pozitivă („l-aş ajuta dacă are o greutate", „aş fi curioasă", „aş încerca să-l integrez în cercul meu de prieteni"). Popoarele migratoare sînt văzute într-un mod neutru de 50,0% din cei chestionaţi („caută o viaţă mai

prosperă", „unele darnice care vor să se integreze, alții rele, care fură"), negativ de 32,6% („sug sîngele popoarelor", „popoare care nu se înțeleg cu nimeni", „barbare, neîngrijite, fără valori şi principii", „păsări, nu-i leagă pămîntul, sîngele, limba şi tradițiile", „popoare care doresc să distrugă", „mă enervează că ne distrug țara", „primitive", „popoare nevoite de a cere milă altor popoare"), pozitiv de 6,8% („migrația altor popoare în țara noastră este un lucru bun, deoarece oferă şansa românilor de a cunoaşte alte culturi, obiceiuri, tradiții", „aş vrea să fiu ca ei, îmi place să mă plimb mult").

La Liceul Teoretic „Brassai Sámuel", liceu cu predare în limba maghiară, 95,4% din cei chestionați au fost maghiari, 4,5% provin din familii mixte. Toți au declarat că serbările şcolare se desfăşoară în limba maghiară. Față de romi 68,2% are o atitudine neutră („l-aş accepta, nu m-ar deranja"), 13,6% negativă („din păcate nu aş sta lîngă el chiar dacă sînt conştientă cu nu procedez corect", „m-aş muta în altă bancă"), 9,1% pozitivă („aş învăța ceva despre el"). Popoarele migratoare sînt, în general, identificate ori cu romii ori cu emigranții, toate părerile exprimate (86,4%) erau neutre.

La cealaltă şcoală maghiară din Arad, Grupul Şcolar „Csíky Gergely", dintre elevii chestionați 83,7% s-au declarat maghiari, 7,5% nu şi-au declarat apartenența etnică, 6,3% s-au declarat români de limbă maternă maghiară[26], cîte 1,2% român de limba maternă română şi provenind din familie mixtă româno-maghiară. Toți au declarat că serbările se desfăşoară în limba maghiară, 40,0% au adăugat că şi în limba română. În general ar avea o atitudine neutră dacă ar avea un coleg de bancă rom (68,8% din răspunsuri au fost de genul „nu aş face nimic, nu sînt rasist", „ce dacă, nu am dreptul să-l judec"), 17,5% ar avea o atitudine negativă („cred că nu aş vorbi mult cu el", „l-aş bate"), 11,2% una pozitivă („aş fi prieten cu el"). Majoritatea elevilor maghiari chestionați care au răspuns la intrebare au o părere bună despre popoarele migratoare (25,0% din răspunsuri au fost de genul „folositori, căutători", „de exemplu şi poporul maghiar a fost un popor migrator, şi a acumulat multe cunoştințe", „le place libertatea", „sînt oameni buni"), 17,5% a descris popoarele migratoare în termeni neutri, 6,2% în termeni negativi („de obicei devin infractori", „sînt foarte răi pentru că arată altcumva", „sînt un nimeni şi nu-mi place de ei").

Liceul Teoretic „Adam Müller Guttenbrunn" din Arad are clase cu predare în limba română şi clase cu predare în limba germană. Persoanele chestionate din clasele cu limba de predare în germană s-au declarat a fi români (60,0%), româno-germani (22,2%), germani (11,1%), maghiari (4,4%), germano-maghiari (2,2%). 33,3% au scris corect numele liceului, 13,3% eronat.[27] Conform declarațiilor, sebările şcolare se țin în germană (95,6%), română (73,3%), franceză şi engleză (2,2%). 35,6% ştie că Petőfi Sándor a fost poet maghiar, 4,4% doar că a fost „un ungur", 4,4% cred că a fost un francez, 55,6% nu ştiu nimic despre el. Față de un coleg de bancă rom 53,3% ar avea o atitudine neutră, 37,8% negativă („nu-s rasistă, dar m-aş muta din bancă", „l-aş bate", „m-aş îndepărta") , 6,7% pozitivă („aş fi politicos cu el"). În general părerile privind popoarele migratoare sînt neutre (44,4%), 13,3% din cei chestionați au păreri negative („dau dovadă de lipsă de patriotism", „prost crescuți", „lipsite de ocupație"), 8,9% păreri pozitive („oameni care-şi doresc o viață mai bună"). Elevi chestionați din clasele de limbă română au fost români (85,7%) sau proveniți din familii mixte de români şi maghiari (14,3%). 8,6% a scris corect denumirea liceului, 14,3% incorect. 80,0% cunosc limba germană, din cei care nu provin din familii mixte, 3,3% limba maghiară. Conform declarațiilor, serbările şcolare se desfăşoară în limba română (80,0%) şi germană (77,1%). Inclusiv din cei care provin din familii mixte, 80,0% nu ştiu cine a fost Petőfi Sándor, 8,6% afirmă că a fost conducător de revoluție sau răscoală, cîte 2,9% că a fost scriitor sau actor, cîntăreț maghiar, domnitor, scriitor maghiar. Față de un

coleg rom de bancă 65,7% din cei chestionați ar avea o poziție neutră, 25,7% negativă („dacă aş fi corect, nu i-aş face nimic, dar ştiți cum sînt ţiganii", „n-aş mai sta cu el în bancă, dar m-aş purta frumos cu el"), 2,9% pozitivă („aş încerca să-l ajut"). În definirea popoarelor migratoare, 42,9% din cei chestionați au utilizat termeni neutri, 28,6% negativi („egoiste... să se stabilească undeva!", „nişte păsări care îşi schimbă lacul", „foarte crude", „nu le place să muncească, vor să aibă totul fără să facă nimic", „nişte rataţi"), 5,7% pozitivi („super OK, tot timpul pregătite pentru o schimbare şi foarte uşor adaptabile").

Din clasele slovace ale liceului bilingv (româno-slovac) Grupul Şcolar Industrial „Jozef Gregor Tajovsky" din Nădlac (județul Arad) elevii chestionați au fost slovaci (93,3%) sau au provenit din familii mixte româno-slovace (6,7%). 13,3% vorbesc şi limba maghiară. 26,7% au scris corect numele liceului, 13,3% incorect. Serbările şcolare, conform declarațiilor celor chestionați, se desfăşoară în limba română (100,0%), slovacă (93,3%), germană (6,7%), engleză (6,7%). Cei chestionați aveau cunoştințe privind cultura maghiară, 60,0% au declarat despre Petőfi Sándor că a fost poet (scriitor) maghiar, cîte 6,7% că a fost „un naționalist şi un poet", poet sau „un ungur", 20% au declarat că nu ştie. Despre Mihai Eminescu o persoană a declarat că este „poet român de origine rusă". Poziția generală față de romi este neutră (73,3%), 13,3% are atitudine negativă, 6,7% pozitivă (la întrebarea privind eventualitatea de a avea un coleg de bancă rom, răspunsul a fost: „eu nu sînt rasistă, aş fi bucuroasă"). Definiția popoarelor migratoare a fost neutră (66,7%), 6,7% au folosit termeni negativi („popoare sărace care nu sînt disciplinați"). Din clasele române 88,6% au fost români, 8,6% slovaci, 8,6% româno-slovaci (familii mixte), 2,9% sîrbi. Dintre români 35,5% cunosc limba slovacă (comparativ: 0,0% maghiara, 48,6% germana, 62,9% engleza) Rugați fiind să scrie numele liceului, o mare parte din elevi nu l-au scris deloc, iar 42,9% l-au scris incorect). Conform declarațiilor, la serbările şcolare se foloseşte limba română (100,0%), slovaca (84,2%), engleza (10,5%). 47,4% din cei chestionați nu ştie cine a fost Petőfi Sándor, 39,5% ştie că a fost poet (scriitor) maghiar, 7,9% că a fost poet, 5,3% că acesta este „numele lui Eminescu scris în maghiară". Marea majoritate (89,5%) a elevilor din clasele cu predare în limba română ar avea o atitudine neutră în situația în care ar avea un coleg de bancă rom („pur şi simplu nimic" nu ar face dacă ar avea un coleg de bancă rom), 7,9% ar avea o atitudine pozitivă, 2,6% una negativă („în general nu îi agreez"). 39,5% au definit popoarele migratoare prin termeni neutri, 18,4% în termeni negativi („furau în nevoie de mîncare", „oameni care nu erau cinstiți", „batjocorau oamenii din satele cucerite şi îi storceau de bani"), 5,3% în termeni pozitivi. Modul de gîndire, confruntarea stereotipurilor cu realitatea observată a fost clar reflectată de un răspuns venit din partea unui elev român: „Eu nu am o părere bună despre popoarele migratoare. Dar la noi în Nădlac se sărbătoreşte venirea slovacilor în Nădlac. Deci despre venirea slovacilor în Nădlac am o părere bună."

Chestionarea părinților elevilor Liceului Teoretic „Brassai Sámuel", liceu cu predare în limba maghiară, arată că 50,0% din părinți consideră că există discriminare etnică în educație (50,0% afirmă că nu), 33,3% a şi avut astfel de experiențe cu propriul copil (66,7% nu). 83,3% consideră că şcolile cu predare în limba română nu oferă tinerilor o şansă mai mare de afirmare în viitor, 16,7% afirmă că da (motive: copiii se exprimă mai bine în limba română, diversitatea este mai mică într-o comunitate mai mică). Rezultatele şcolare ale elevilor care învață într-o limbă minoritară nu sînt considerate mai slabe de 58,3% din cei chestionați, 33,3% consideră că rezultatele sînt mai slabe datorită greutăților întîmpinate din cauza modului în care se predă limba şi literatura română sau datorită severității mai

mari a cadrelor didactice. 25,0% din părinți ar evita copii romi din clasele copiilor lor (datorită influenței negative pe care le-ar putea avea), 75,0% i-ar accepta.

La Miercurea Ciuc, 50% din cadrele didactice din clasele cu predare în limba română nu au dat nici un răspuns corect la cele trei întrebări de chestionare a cunoștințelor legislative. 40% au dat un singur răspuns corect, 10% au dat răspunsuri corecte la toate întrebările.[28] Cadrele didactice care predau în clase cu predare în limba maghiară au răspuns greșit la toate întrebările în procent de 26%, 26% au răspuns corect la o întrebare, 35% la două întrebări și 13% la toate întrebările.

Față de problema generală a discriminării, un cadru didactic din clasele cu predare în limba română a oferit următorul răspuns: „În prezent, discriminările rasiale au loc în permanență, chiar și în mediul urban; consider că ar trebui modificate concepțiile legate de minorități, după care să se treacă la aplicarea legilor și la respectarea acestora." Dintre cei care au răspuns, 60% au considerat că este normal ca în școlile multilingve numerotarea claselor să înceapă cu cele de limbă română, întrucît această limbă este oficială în România, 20% că este indiferent și 20% că nu este normal, pentru că astfel copiii de altă limbă învață să fie cetățeni de rangul doi. 30% din cei chestionați nu sînt de acord cu funcționarea claselor sub efectiv în limba minorităților, 60% sînt de acord, iar 60% sînt de acord cu utilizarea mai multor limbi la serbările școlare și prin materiale didactice expuse pe coridoare, 40% avînd o poziție neutră. Poziția cadrelor didactice față de comunitatea maghiară este ambiguă. 70% din ele consideră că efectul existenței școlilor maghiare este necunoașterea culturii române, 30% s-au situat pe o poziție neutră, totodată 70% din ei afirmă utilitatea acestor școli, întrucît astfel copiii sînt feriți de experiențele negative ale discriminării (tot 30% sînt pe o poziție neutră).[29] 50% din ei consideră utilă învățarea limbii maghiare, 10% inutilă (30% sînt indecișI). Doar 40% din cei chestionați au oferit răspuns la întrebarea privind mediul din care provin elevii care au dificultăți în procesul de educație, din ei 50% au specificat familiile de romi (75% familiile cu educație precară, 75% familiile destrămate, 50% familiile sărace, 25% mediul rural). Deși majoritatea cadrelor didactice române nu văd cu ochi buni existența școlilor cu predare în limba maghiară, acceptă segregarea romilor: doar 10% este împotriva trimiterii copiilor romi în școli separate (50% admit, 40% se abține), 20% împotriva trimiteri lor în clase separate (40% admit, 40% se abține). 50% consideră necesară educația în limba romani[30] (40% se abțin, 10% sînt împotrivă), 70% predarea limbii romani (20% se abțin, 10% sînt împotrivă), 60% predarea limbii maghiare (20% se abțin, 20% sînt împotrivă). 60% acceptă existența locurilor speciale pentru romi în licee și facultăți, 20% nu, 20% sînt indecișI.

Cadrele didactice din Miercurea Ciuc care predau în clase de limbă maghiară, referitor la posibilitatea existenței discriminării, au oferit următoarele tipuri de răspunsuri: a) nu este admisă nici o discriminare: 50% („În domeniul educației discriminarea — negativă sau pozitivă — nu are ce căuta, potrivit principiului democratic de asigurare a șanselor egale."; „Nu sînt de acord cu aplicarea discriminării."), b) se poate admite discriminarea pozitivă: 40% („Trebuie aplicată o discriminare pozitivă pînă la urmă, pentru că cunoștințele pot fi dobîndite, însușite cel mai bine în limba maternă. și odată fiind însușite pot fi folosite cu mai multă ușurință și în alte limbi. Acest lucru însă nu trebuie să fie interpretat în așa fel încît populația majoritară să creadă că aceasta este un avantaj pentru minorități în dezavantajul majorității."; „Instituțiile școlare ar trebui să fie primele în care orice fel de discriminare este evitată. Totuși există niște categorii dezavantajate care, pentru a se realiza o oarecare egalitate de șanse, trebuie să beneficieze de o discriminare pozitivă"; „Discriminarea pozitivă compensează parțial discriminarea negativă care persistă de secole

în societate."; „Este justitificată în unele situații."), c) discriminarea este admisă: 10% („Este justificată aplicarea discriminării în domeniul educației."). 17% a considerat că este normal ca în şcolile multilingve numerotarea claselor să înceapă cu cele de limbă română, întrucît această limbă este oficială în România, 8% crede că este normal pentru că acesta este obiceiul, pentru 50% este indiferent şi 25% consideră că nu este normal, pentru că astfel copiii de altă limbă învață să fie cetățeni de rangul doi. 92% din cei chestionați sînt de acord cu funcționarea claselor sub efectiv în limba minorităților, iar 85% sînt de acord cu utilizarea mai multor limbi la serbările şcolare şi în materialele didactice expuse pe coridoare, 15% avînd o poziție neutră. Toate cadrele didactice maghiare chestionate a respins ideea conform căreia şcolile cu predare în limba maghiară nu facilitează cunoaşterea culturii române, 68% consideră că prin şcoli separate copiii sînt feriți de efectele negative ale discriminării (32% sînt pe o poziție neutră). 56% consideră utilă predarea limbii maghiare şi pentru elevii români, 44% sînt indecişi în această privință. 88% din cei chestionați au răspuns la întrebarea privind mediul din care provin elevii care au dificultăți în procesul de educație, din care 60% au specificat familiile de romi (73% familiile destrămate, 68% familiile cu educație precară, 32% familiile sărace, 18% familii cu şomeri, 18% mediul rural). Față de cadrele didactice române, cele maghiare acceptă într-un procent mai mic segregarea romilor: 56% sînt împotriva trimiterii copiilor romi în şcoli separate (20% admit această variantă, 24% se abțin), 60% sînt împotriva trimiterii lor în clase separate (20% admit această variantă, 20% se abțin). 72% consideră necesară educația în limba romani (28% se abțin), 80% predarea limbii romani (20% se abțin), 60% predarea limbii maghiare (20% se abțin, 20% sînt împotrivă). 64% acceptă existența locurilor speciale pentru romi în licee şi facultăți, 24% nu, 12% sînt indecişi.

Chestionarele au oferit un răspuns şi asupra relației dintre şcoli şi elevii romi din Miercurea Ciuc: 51% au considerat că ei nu sînt bine văzuți de cadrele didactice (23% au negat acest lucru, 26% au fost indecişi), 57% că nu sînt bine văzuți de părinții altor elevi (20% dezacord, 23% indecişi), 63% că nu sînt bine văzuți de elevi (17% dezacord, 20% indecişi). Cadrele didactice încearcă să discute cu părinții pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă (63% — 23% nu ştiu, 14% nu) şi cu elevii (66% — 23% nu ştiu, 11% nu). 14% din cadrele didactice chestionate au oferit în mod vădit răspunsuri nesincere, afirmînd că nu există probleme privind acceptarea copiilor romi în clase, dar totodată că discută cu părinți şi elevi să accepte copiii romi.

În ce priveşte şcolile speciale, concepute pentru copiii cu dizabilități mentale, cadrele didactice din Miercurea Ciuc, prin chestionare, au considerat în procent de 57% că la aceste şcoli nu sînt înscrişi copii care ar avea nevoie de o educație specială de părinți de teama copiilor romi (37% indecişi, 6% contra). Tot 57% dintre cadrele didactice au considerat că la aceste şcoli sînt trimişi copiii care prezintă probleme (31% indecişi, 11% contra). La întrebarea dacă mulți copii din şcolile speciale ar putea învăța în sistemul normal de învățămînt, 49% a răspuns afirmativ (26% negativ, 26% indecişi), iar 69% a considerat că aceste şcoli sînt preferate de romi pentru facilitățile oferite (3% dezacord, 29% indecişi).

Elevii Colegiului Național „Octavian Goga" din Miercurea Ciuc (şcoală cu predare exclusiv în limba română) au cunoştințe elementare privind cultura maghiară. 52% din ei vorbesc limba maghiară (4% ca limba maternă). 24% din cei chestionați au o poziție adversă față de romi (la întrebarea „Ce ai face dacă colegul tău de bancă ar fi rom?", au dat răspunsuri de genul: „L-aş bate în fiecare zi.", „Ce vrei să fac? Să-i număr păduchii?"), 4% o atutidine pozitivă (răspuns la întrebare: „M-aş bucura să am un rom lîngă mine."), 72% o poziție

neutră („L-aş accepta în funcţie de comportament."; „Nu cred că m-ar deranja foarte tare, dar aş avea reţineri."; „Nimic, ce să fac?"). Faţă de popoare migratoare, 32% din cei chestionaţi au avut o poziţie negativă („Din expunerile de la orele de istorie, nu mi-am format o părere favorabilă despre ele. Mi s-au părut oarecum sălbatice."; „Popoare care datorită faptului că n-au avut stare, neputînd să stea într-un loc, au distrus alte popoare."; „Datorită «plimbării» lor, alte popoare au fost distruse, năpăstuite."), 8% aparent pozitivă („Mi-ar plăcea să călătoresc toată viaţa prin lume. Nu sînt de acord totuşi cu jafurile şi distrugerile provocate de popoarele migratoare"; „Popoare care îşi caută locul, întrucît simt că nici un teritoriu nu îi satisface pe deplin. Nişte visători perfecţionişti care cred în realizarea unei utopii."), 4% pozitivă („popoare cu o cultură vastă, cu un mod de gîndire deosebit, cu un caracter aparte"), 44% neutră.

Conform chestionării elevilor din Grupul Şcolar Economic „Joannes Kájoni" din Miercurea Ciuc (şcoală cu secţie română şi maghiară), serbările şcolare se desfăşoară bilingv (15% din elevii români au declarat că „predominant în maghiară"). Dintre elevii maghiari (din care 28%, la apartenenţa etnică, s-au definit a fi secui), 64% au o poziţie neutră faţă de romi (la întrebarea „Ce ai face dacă colegul tău de bancă ar fi rom?", răspunsurile au fost: „M-aş comporta cu el ca şi cu alţii."; „Aş încerca să-l accept aşa cum e."), 8% o poziţie pozitivă („L-aş ajuta cu ceea ce pot"), 28% negativă sau ambiguă („Mi-aş schimba locul."; „Nu aş fi prieten bun cu el, dar aş încerca să mă comport normal."; „Aş accepta prezenţa lui că e obligatorie, dar este posibil şi să mă împrietenesc cu el, în fucţie de caracterul lui."). Faţă de popoare migratoare, 4% din cei chestionaţi şi-a exprimat poziţia pozitivă („Ar trebui să fie şi ei acceptaţi"), 12% negativă („Sînt repudiaţi de societate din cauza comportamentului lor."; „Ar trebui şi să se stabilească undeva."), 84% neutră. În mod interesant, cei chestionaţi nu s-au gîndit la maghiari ca popor migrator, în general au făcut referire la romi. Doar 44% au scris corect denumirea şcolii, 52% au folosit denumirea de Kájoni János (numele în formă maghiară a muzicianului „revendicat" atît de maghiari cît şi de români), 4% denumirea de Johannes Kajoni.

Dintre elevii chestionaţi de la secţia română (din care 21% vorbesc ca limbă maternă maghiara, alţi 47% cunosc limba maghiară — totodată 10% au considerat important de menţionat că sînt „români get-beget" sau români „100%"), 21% nu ştiu cine a fost Petőfi Sándor (ex.: „Nu ştiu, nu am studiat despre el."). Nu repudiază, în mod declarativ, romii. 21% din cei chestionaţi au o poziţie pozitivă faţă de romi („Mă înţeleg bine cu minorităţile rome."; „Aş încerca să învăţ obiceiurile şi tradiţiile şi aş deveni prieten de-al său."), ceilalţi 79% au o poziţie neutră. La întrebarea „Ce ai face dacă colegul tău de bancă ar fi rom?", s-a dat şi răspunsul: „Aş fi mai fericit decît să stau cu un ungur". Referitor la popoare migratoare, majoritatea celor chestionaţi s-au referit la maghiari (spre exemplu s-a dat ca „definiţie" a popoarelor migratoare „unguri din ţara noastră"), 26% avînd o poziţie negativă faţă de ele („Ţara noastră este migrată de unguri, chinezi şi alte popoare. Cei mai mulţi sînt unguri. Ei sînt oameni care caută întotdeauna un loc mai bun, ei nu se pot stabili."; „Au migrat în locuri mai prielnice unde au putut asupri popoarele autohtone care au devenit un fel de sclavi pentru aceştia."), 74% o poziţie neutră. Din cei chestionaţi, doar 16% a cunoscut denumirea corectă a propriului liceu, încă 16% au greşit doar la un accent (Kajoni în loc de Kájoni), ceilalţi 68% au comis 6 diferite greşeli (Joannes transformat în Johannes, Johanes, Joanes, Kájoni în Kajoni, Kojony).

La Liceul Teoretic „Márton Áron" din Miercurea Ciuc (liceu cu predare exclusiv în limba maghiară), 39% din elevii chestionaţi au o poziţie negativă totală sau parţială faţă de romi (la întrebarea „Ce ai face dacă colegul tău de bancă ar fi rom?", au oferit răspunsuri

de genul „l-aş bate pînă cînd şi-ar schimba el locul"; „greu, dar l-aş accepta"; „nu aş sta cu el decît dacă este curat"), 61% o poziţie neutră. Răspunsurile la întrebarea „Cum ai descrie popoarele migratoare?" sugerează că elevii s-au gîndit la migrarea maghiarilor, 7% din răspunsuri însă se referă la romi ca migratori, mulţi dau dovadă şi de neştiinţă, oferind răspunsuri de genul „on de road" sau repetînd stereotipurile din manuale: „merg de colo-n colo". 7% din elevii chestionaţi au o poziţie pozitivă faţă de aceste popoare („Popoarele migratoare au o bogată cultură şi experienţă. În timpul migrării cunosc mai multe tradiţii, obiceiuri, descoperă regiuni şi învaţă să respecte natura, mediul înconjurător, totodată să reziste la greutăţi."), ceilalţi 93% au o poziţie neutră.

Dintre cadrele didactice chestionate din Şcoala „Waldorf" din Roşia, din cele trei întrebări privind legislaţia, 12,5% nu a răspuns corect la nici o întrebare, 25% au răspuns corect la o întrebare, 62,5% la două întrebări.

La întrebarea privind posibilitatea aplicării discriminării în domeniul educaţiei, răspunsurile au susţinut că toţi trebuie trataţi în mod egal, fără discriminare. Un răspuns a detaliat problema discriminării: „A oferi fiecăruia ceea ce are nevoie, nu cred că înseamnă discriminare. Eu personal nu cred în sloganul «toţi sîntem egali şi avem aceleaşi şanse». A adapta materia la posibilităţile elevilor, a le oferi ceea ce au ei nevoie, poate fi dificil în cadrul unui sistem uniformizat, de aceea crearea de clase pentru copii cu nevoi speciale sau pentru romi nu mi se pare cea mai proastă soluţie. A le oferi acestora cunoştinţele necesare pentru a-şi însuşi o meserie şi a le insufla anumite valori ar putea fi în folosul comunităţii".

Dintre cadrele chestionate, 62,5% sînt de acord cu funcţionarea claselor sub efectiv pentru minorităţi, 62,5% consideră că serbările şcolare sînt multilingve (12,% consideră că nu), 75% consideră că şi afişele, materialele expuse pe coridoare sînt multilingve, 75% promovează multiculturalismul în şcoli.

50,0% consideră că prin şcolile de limbă maghiară nu se facilitează cunoaşterea culturii române (37,5% nu sînt de acord cu această afirmaţie), 75,0% afirmă utilitatea şcolilor maghiare care feresc copii de experienţe negative privind discriminarea. 87,5% consideră că şcolile cu limba de predare germană reprezintă o atracţie pentru părinţii români, totodată 37,5% consideră că pentru români este inutil să înveţe limba maghiară, iar 12,5% că ar fi util.

Referitor la familiile din care provin elevii care au dificultăţi, răspunsurile au fost: din familii de romi (100,0%), cu o educaţie precară (100,0%), destrămate (87,5%), sărace (62,5%), provenind din mediul rural (37,5%), de şomeri (25%). 87,5% se opune segregării elevilor romi în clase sau şcoli separate, 37,5% este de acord cu oferirea locurilor speciale pentru romi în licee şi facultăţi, 37,5% nu.

25,0% consideră că romii nu sînt bine văzuţi în clase de către cadrele didactice (75,0% nu este de acord cu această afirmaţie), 62,5% de părinţi (25,0% contra), 37,5% de copiii neromi (37,58% contra). Pentru ameliorarea acestei situaţii, toate cadrele didactice chestionate afirmă că se discută cu părinţii şi elevii. Învăţarea limbii romani de către romi este bine văzută de 62,5% din cei chestionaţi, 25,0% fiind împotrivă, învăţarea în limba romani ar fi susţinută de 75,0% (tot 25,0% sînt împotrivă).

Cadrele didactice din Şcoala „Waldorf" consideră că şcolile speciale pentru copiii cu handicap psihic au devenit mai mult şcoli pentru copii romi. 62,5% din cei chestionaţi consideră că părinţii romi îşi trimit copiii în aceste tipuri de şcoli datorită facilităţilor oferite, 37,5% că părinţii nu îşi înscriu copii cu handicap în aceste şcoli datorită temerii lor de romi (12,5% este contra). Cadrele didactice direcţionează spre şcoli speciale „copii

problemă", declară 62,5% din cei chestionați (25,0% este contra). La afirmația conform căreia mulți copii din școlile speciale ar putea învăța în sistemul normal de educație 75,0% au răspuns afirmativ, 25,0% negativ.

Elevii chestionați ai Colegiului Național „Samuel von Brukenthal" din Sibiu (școală cu predare în limba germană) erau în procent de 95% români (4% de limbă maternă germană), 3% maghiari, 1% germani, 1% din familie mixtă, româno-maghiară. La întrebarea „Cine a fost Petőfi Sándor?", 10% au răspuns „poet (scriitor) maghiar", 9% „poet", 6% „un ungur", 4% au crezut că este poet francez, cîte 1% că a fost muzician, om de știință sau țăran, 67% nu au dat nici un răspuns. 25% din cei chestionați au o poziție adversă față de romi (la întrebarea „Ce ai face dacă colegul tău de bancă ar fi rom?", au dat răspunsuri de genul: „M-ar deranja foarte mult.", „M-aş muta.", „M-aş purta obişnuit ca nu cumva să mă bată sau să mă rănească"), 72% o atitudine neutră („M-aş purta cu el cum mă port cu ceilalți colegi"), 2,5% pozitivă („M-aş împrieteni cu el."; „Aş încerca să-l cunosc mai bine."). Față de popoare migratoare, 29% din cei chestionați au avut o poziție negativă („Popoare care nu-şi iubesc țara şi patria."; „Nu se adaptează mediului din care provin. Nu au identitate națională."; „Care jefuiesc alte popoare."; „Popoare fără o viață normală."; „Distrug totul în calea lor.": „Să stea în banca lor!"; „La ele mă enervează că se luptă cu popoarele care deja s-au stabilit pe un anumit teritoriu."; „La fel ca păsările."), 5% pozitivă („Eu am o părere bună despre popoarele migratoare deoarece sînt nişte țări frumoase în zilele acestea"; „Curajoşi."; „Au o mare capacitate de adaptabilitate."), 42% neutră, 24% nu a oferit nici un răspuns. 4% din cei chestionați au greşit la scrierea numelui Brukenthal.

Elevii chestionați din Şcoala generală nr. 15 din Sibiu au declarat că la serbări se foloseşte limba română (90%), germană (46%), engleză (30%), maghiară (12%), franceză (1%).

La clasele cu predare în limba germană, 35% din elevii chestionați au declarat apartenență etnică şi limba maternă română, 15% apartenență etnică română şi limba maternă germană, 4% apartenență etnică şi limbă maternă germană, 17% apartenență etnică nedeclarată, limbă maternă germană, 12% apartenență etnică nedeclarată, limba maternă română, 17% apartenență etnică sau limbă maternă dublă (germano-română, româno-maghiară, româno-belgiană). Elevii nu au cunoştințe privind cultura maghiară; despre Petőfi Sándor un elev ştia că a fost un scriitor maghiar, unul că a fost scriitor, 90% nu au răspuns nimic sau a răspuns: „nu ştiu", iar 6% au afirmat: „un francez"[31]. Din cei chestionați 20% au o poziție adversă față de romi, 71% neutră („Tot om ca mine este."), 5% pozitivă („Aş încerca să mă înțeleg cît mai bine cu el."), 5% nu ştiu cum s-ar comporta dacă ar avea un coleg de bancă rom. Popoarele migratoare sînt percepute negativ de 14% din cei chestionați („Sînt nişte popoare rele"; „Unele popoare migratoare sînt acceptate, dar altele precum țiganii, nu prea cred că sînt, deoarece ele fac multe «vagabonții» şi sînt periculoşi pentru noi. Dar nu chiar toți, unii din păcate sînt cam încrezuți"; „Maghiari şi unguri au vrut să pună mîna pe Țara Română îndemnîndu-i pe români să vorbească limba lor şi să se maghiarizeze".), pozitiv de 8% („Nu au drepturi. Sînt denigrați. Sînt nevoiți să fugă de regimurile din țara lor. Sînt forțați să facă ceva ce e împotriva lor."; „Aceste popoare vizitează lucruri noi. Este bine pentru oameni să migreze."; „Sînt nişte popoare mai bine organizate decît noi."), neutru de 18% iar 59% nu au răspuns.

La Şcoala generală nr. 15 din Sibiu, în clasele cu predare în limba română, similar celor cu predare în limba germană, elevii chestionați nu au cunoştințe privind cultura maghiară; despre Petőfi Sándor cîte un elev a afirmat că este scriitor, pictor sau „cel care a făcut Uniunea Europeană", ceilalți (70) nu au răspuns nimic sau au răspuns: „nu ştiu". În

clasa în care unul dintre elevi era rom, nici un elev chestionat nu avea o poziție negativă față de romi, 64% din poziții erau neutre („Mă comport cu ea ca şi cu ceilalți colegi."), 32% pozitive („Dacă colegul meu de bancă ar fi rom, i-aş da o mînă de ajutor."). În celelalte trei clase, din cei chestionați 47% au avut o poziție negativă față de romi (la întrebarea „Ce ai face dacă colegul tău de bancă ar fi rom?", au oferit răspunsuri de genul „Nu aş vorbi cu el deoarece el este de altă origine."; „M-aş feri din calea lui."; „L-aş ruga să se spele."; „L-aş cafti."; „M-aş muta în altă bancă deoarece îmi fură lucruri."), 39% neutră, 10% pozitivă, 2% nu ştiu cum s-ar comporta într-o astfel de situație. Popoarele migratoare sînt văzute în mod negativ de 16% de cei chestionați („Acele popoare care vin într-o țară şi distrug pacea şi liniştea."; „Lipsiți de inimă, oameni răi."; „Egoişti, cruzi."; „Brutali."), pozitiv de 16% („Sînt frumoase."; „Popoare care îşi caută libertatea."; „Popoarele migratoare sînt cele care au răspîndit unele obiceiuri şi religii. Ei sînt oameni iubitori de natură şi călătorie. Sînt rezistenți la frig şi căldură. Unele popoare, cum ar fi hunii, sînt sîngeroase, altele paşnice."), neutru de 15% iar 52% nu au dat nici un răspuns. Din cei chestionați 4% vede migrarea ca pe o mutare dintr-un cartier în altul, care are ca efect schimbarea prietenilor şi colegilor de clasă. A revenit de mai multe ori şi comparația cu păsările, astfel migratorii sînt văzuți ca şi animalele, care nu produc nimic ci doar consumă, şi după ce nu mai găsesc alimente, se duc mai departe.

Dintre elevii chestionați din județul Sibiu care învață în limba română, la „alte limbi vorbite" 97% au specificat limba engleză, 75% limba germană, 17% limba spaniolă, 4% limba franceză, 3% limba maghiară, 1% limba italiană.

40,5% dintre persoanele chestionate din comunitatea de români din municipiul Arad au copii de vîrstă şcolară, din care 11,8% au copii neşcolarizați. Părinții aleg şcoala cu cadre didactice bune (58,8%), şcoala cea mai apropiată (29,4%), cea care este curată (11,8%) sau şcoala care în care cadrele didactice nu sînt prea exigente (5,9%). 95,2% din cei chestionați consideră avantajoasă pentru copii educația în limba maternă, 23,8% consideră că şcolile maghiare ar reprezenta un impediment în cunoaşterea reciprocă a comunității româneşti şi maghiare (52,4% nu este de acord cu afirmația), 57,1% ar fi de acord cu multilingvismul promovat cu ocazia serbărilor şcolare şi prin materiale didactice expuse pe coridoarele şcolilor, 21,4% nu. 31,0% ar evita clasele cu elevi romi (50,0% nu), 26,2% ar cere mutarea copilului de lîngă un elev rom (61,9% nu, 2,4% ar decide „după caz"). Asigurarea locurilor speciale în licee şi facultăți pentru romi este bine văzută de 39,0% din cei chestionați (40,5% dezaprobă măsura). 2,4% din cei chestionați au afirmat că au fost discriminați copii lor, datorită sărăciei.

Între persoanele chestionate din zonele rurale ale județului Arad aparținînd comunității de români 88,9% au copii de vîrstă şcolară din care 12,5% nu sînt şcolarizați (lucrează). Părinții aleg şcoala cea mai apropiată 75,0%, cea cu cadrele didactice bune (62,5%) sau neexigente (12,5%). 88,9% din cei chestionați sînt de acord cu educația în limba maternă, 11,1% nu. 33,3 consideră că şcolile maghiare ar reprezenta un impediment în cunoaşterea reciprocă a comunității româneşti şi maghiare (22,2% nu este de acord cu afirmația), 55,6% ar fi de acord cu multilingvismul promovat cu ocazia serbărilor şcolare şi prin materiale didactice expuse pe coridoarele şcolilor, 22,2% nu. 22,2% ar evita clasele cu elevi romi (44,4% nu), 22,2% ar cere mutarea copilului de lîngă un elev rom (55,6% nu, 22,2% ar discuta prima dată cu copilul în cauză). Asigurarea locurilor speciale în licee şi facultăți pentru romi este bine văzută de 55,6% din cei chestionați (44,4% dezaprobă măsura).

În comunitatea maghiară chestionată din Arad, 83,3% au copii de vîrstă şcolară, din care 9,5% au copii neşcolarizați (din cauză de boală sau pentru că lucrează). Părinții aleg

şcoala în funcţie de calitatea cadrelor didactice (42,9%), pentru că şcoala este aproape (31,4%), pentru că şcoala este curată (8,6%), pentru că cadrele didactice nu sînt prea exigente (8,6%), pentru că oferă ajutoare (5,7%), pentru că este şcoala în care copilul a fost repartizat în urma examenului de capacitate (2,9%), pentru că şcoala are profilul dorit de copil (2,9%). 95,2% consideră învăţămîntul în limba maternă un avantaj pentru copii (2,4% nu), 4,8% consideră că şcoala de limbă maghiară nu reprezintă un impediment în cunoaşterea comunităţii româneşti (76,2% consideră că da). 95,2% sînt de acord cu utilizarea multilingvismului la serbările şcolare şi prin informaţiile expuse pe coridoare (2,4% nu). 83,3% din părinţi ar evita clasele cu elevi romi, 2,4% nu; 54,8% ar cere mutarea copilului de lîngă un elev rom, 45,2% nu. Locurile speciale pentru romi la licee şi facultăţi au fost agreate de doar 19,0% din cei chestionaţi, respinse de 52,4%. 54,8% dintre părinţii chestionaţi au afirmat că nu au fost discriminaţi copii lor, iar 28,6% au arătat cazuri în care au avut loc discriminări (dintre care 41,7% au fost bătuţi, 25,0% jigniţi, 25,0% furaţi, 8,3% au primit note mai mici).

În comunitatea de romi din Arad, 85,7% dintre cei chestionaţi au copii de vîrstă şcolară, dintre care 66,7% au copii neşcolarizaţi (din cauză de boală sau datorită sărăciei). Motivul pentru care copilul este trimis la şcoala unde învaţă este că se oferă ajutoare (28,6%), este aproape (14,3%), este uşor pentru copil (14,3%), are profilul dorit de copil (14,3%). 85,7% dintre cei chestionaţi afirmă că educaţia în limba maternă este benefică, toţi sînt de acord cu existenţa locurilor speciale pentru romi în licee şi facultăţi. 42,9% afirmă că nu au fost discriminaţi copii lor, 28,6% că da (copii fiind bătuţi şi batjocoriţi).

Chestionarele din comunitatea de români din Sibiu au fost realizate în procent de 79,2% în familii care au copii de vîrstă şcolară. În 18,8% din aceste familii există copii de vîrstă şcolară care nu au fost şcolarizaţi. Conform datelor acestor chestionare, părinţii preferă şcolile care sînt mai apropiate (50,0%), au cadre didactice bine pregătite (37,5%), sînt curate (8,3%), cadrele didactice nu sînt exigente, astfel este mai uşor pentru elevi (4,2%). 95,8% dintre cei chestionaţi sînt de acord cu învăţămîntul în limba maternă, 20,8% consideră că şcolile de predare în limba maternă reprezintă un impediment în cunoaşterea reciprocă a comunităţii româneşti şi a etniei în limba căruia se predă la şcoală (37,5% că nu), 20,8% ar evita înscrierea copilului într-o clasă în care există şi elevi romi (37,5% nu), 25,0% ar cere mutarea copilului său de lîngă un elev rom (66,7% nu), 70,8% susţine multilingvismul în şcoli cu ocazia serbărilor şcolare şi prin afişele expuse pe coridoare (12,5% se opune), 51,2% acceptă ideea locurilor speciale pentru romi în licee şi facultăţi (25,0% nu).

În cadrul comunităţii maghiare chestionate din Sibiu 80,0% aveau copii de vîrstă şcolară, toţi fiind şi şcolarizaţi. Părinţii au ales şcoala pentru a asigura educaţia în limba maternă (55,0%), pentru că în şcoala respectivă cadrele didactice sînt bune (40,0%), şcoala este curată (10,0%), este apropiată (5,0%), oferă anumite ajutoare pentru elevi (5,0%), cadrele didactice nu sînt exigente, astfel este mai uşor pentru elevi (5,0%). Toţi au fost de acord cu importanţa educaţiei în limba maternă, 35,0% sînt de acord cu afirmaţia că şcolile de limbă maghiară nu facilitează cunoaşterea reciprocă româno-maghiară (50,0% nu sînt de acord), 90,0% susţin multilingvismul în şcoli (cu ocazia serbărilor şcolare şi prin afişele expuse pe coridoare). 25,0% ar evita clasele cu elevi romi (50,0% nu), 60,0% ar accepta drept coleg de bancă pentru copilul lui un elev rom (10,0% nu), 75,0% susţin necesitatea locurilor speciale pentru romi în licee şi facultăţi (10,0% nu). Dintre cei chestionaţi, 65,0% au susţinut că nu au fost discriminaţi copiii lor, 5,0% că da (interzicîndu-li-se folosirea limbii maghiare în cadrul şcolii).

La Ocna Sibiului în cadrul comunității de maghiari chestionate, 87,5% aveau copii de vîrstă şcolară, iar la familiile cu copii de vîrstă şcolară 71,4% dintre copiii sînt şcolarizați. Părinții au ales şcoala pentru că este cea mai apropiată (50,0%), cadrele didactice sînt bune (12,5%), asigură învățămînt în limba maternă (12,5%). 87,5% au fost de acord cu importanța educației în limba maternă, 50,0% sînt de acord cu afirmația că şcolile de limbă maghiară nu facilitează cunoaşterea culturii româneşti (25,0% nu sînt de acord), 87,5% susțin multilingvismul în şcoli (cu ocazia serbărilor şcolare şi prin afişele expuse pe coridoare). 37,5% ar evita clasele cu elevi romi (12,5% nu), 87,5% ar accepta drept coleg de bancă pentru copilul lui un elev rom (12,5% ar propune înființarea unei clase separate pentru elevi romi), 75,0% susțin necesitatea locurilor speciale pentru romi în licee şi facultăți. Din cei chestionați, 75,0% au susținut că nu au fost discriminați copiii lor.

În cadrul comunității maghiare din Bârghiş toate persoanele chestionate aveau copii de vîrstă şcolară toți fiind şi şcolarizați. Părinții nu au ales şcoala, trimițînd copilul la singura şcoală existentă din localitate. Toți au fost de acord cu utilitatea învățămîntului în limba maternă şi toți au considerat că şcoala maghiară nu reprezintă un impediment în cunoaşterea reciprocă româno-maghiară, de asemenea toți au fost de acord cu nevoia ca şcoala să respecte principiul multiculturalității. 40,0% nu sînt de acord cu enunțul că ar fi benefic pentru copil să nu fie înscris într-o clasă unde există copii romi, toți sînt de acord cu acordarea locurilor speciale pentru romi, toți ar accepta situația ca copiii lor să fie colegi de bancă cu elevi romi. Toți au susținut că copiii lor nu au fost discriminați.

90,2% dintre persoanele chestionate din comunitatea de români din Timişoara au copii de vîrstă şcolară, toți fiind şcolarizați. Părinții aleg şcoala cea mai apropiată (73,0%), cea cu cadre didactice bine pregătite (24,3%), cea care este curată (10,8%) sau şcoala la care lucrează şi ei (2,7%). 97,6% din cei chestionați consideră avantajoasă pentru copii educația în limba maternă, 19,5 consideră că şcolile maghiare ar reprezenta un impediment în cunoaşterea reciprocă a comunității româneşti şi maghiare (63,4% nu sînt de acord cu afirmația), 70,7% ar fi de acord cu multilingvismul promovat cu ocazia serbărilor şcolare şi prin materiale didactice expuse pe coridoarele şcolilor. 51,2% ar evita clasele cu elevi romi (36,6% nu), 56,1% ar cere mutarea copilului de lîngă un elev rom (34,1% nu, 4,9% ar decide „după caz"). Asigurarea locurilor speciale în licee şi facultăți pentru romi este bine văzută de 56,1% din cei chestionați (41,5% dezaprobă măsura). 4,9% din cei chestionați au afirmat că au fost discriminați copii lor, datorită sărăciei sau datorită provenienței regionale (moldoveneşti).

În comunitatea maghiară chestionată din Timişoara, 96,7% au copii de vîrstă şcolară, din care 96,4% sînt şcolarizați. Părinții aleg şcoala pentru că are cadre didactice bune (45,0%), pentru că şcoala este aproape (20,0%), se predă în limba maghiară (18,3%), şcoala este curată (16,7%), oferă ajutoare (3,3%), cadrele didactice nu sînt prea exigente (3,3%), este şcoala în care au învățat şi părinții (3,3%), învățămîntul se desfăşoară înainte de masă (1,7%). 96,7% consideră învățămîntul în limba maternă un avantaj pentru copii, 38,3% consideră că şcoala de limbă maghiară nu reprezintă un impediment în cunoaşterea comunității româneşti (23,3% consideră că da). Părinții afirmă că la serbările şcolare se folosesc mai multe limbi (76,7%, iar 3,3% afirmă că nu) şi pe coridoarele şcolilor există informații în mai multe limbi (73,3%, iar 6,7% afirmă că nu). 73,3% este de acord cu acest multilingvism, 6,7% nu. 33,3% dintre părinți ar evita clasele cu elevi romi, 38,3 nu; 20,0% ar cere mutarea copilului de lîngă un elev rom, 61,7% nu, iar 11,7% ar condiționa acceptarea colegului de bancă în funcție de comportamentul acestuia. Locurile speciale pentru romi la licee şi facultăți au fost agreate de 70,0% din cei chestionați, respinşi de 8,3%. 50,0% din

părinții chestionați au afirmat că nu au fost discriminați copii lor, iar 8,3% au arătat cazuri în care au avut loc discriminări (toate legate de apartenența etnică a copilului: batjocorire, umilire, marginalizare).

În comunitatea maghiară chestionată din zonele rurale ale județului Timiş toți au avut copii de vîrstă şcolară, toți fiind şi şcolarizați. Părinții aleg şcoala pentru cadre didactice bune (50,0%), pentru că şcoala este aproape (33,3%), se predă în limba maghiară (16,7%), şcoala este curată (16,7%), este şcoala în care au învățat şi părinții (16,7%). 83,3% consideră învățămîntul în limba maternă un avantaj pentru copii, 33,3% consideră că şcoala de limbă maghiară nu reprezintă un impediment în cunoaşterea comunității româneşti (16,7% consideră că da). Toți părinții afirmă că la serbările şcolare se folosesc mai multe limbi şi pe coridoarele şcolilor există informații în mai multe limbi şi toți sînt de acord cu acest multilingvism. 33,3% dintre părinți ar evita clasele cu elevi romi, 33,3 nu; 66,7% nu ar cere mutarea copilului de lîngă un elev rom, 33,3% da. Locurile speciale pentru romi la licee şi facultăți au fost agreate de 83,3% dintre cei chestionați, respinse de 16,7%. 33,33% dintre părinții chestionați au afirmat că nu au fost discriminați copii lor, iar 33,3% au arătat cazuri în care au avut loc discriminări (toate legate de apartenența etnică a copilului, care a fost bătut şi făcut „bozgor").

În cadrul comunității de romi chestionate din Timişoara, 90,0% au copii de vîrstă şcolară; dintre familiile acestora în 50,0% toți sînt şcolarizați, în 50,0% există copii neşcolarizați. La aceste familii motivul neşcolarizării este sărăcia (55,5%), nevoia de a ajuta în muncă familia (22,2%), fetele care trebuie să rămînă acasă (11,1%) sau familia nu doreşte să le trimită la şcoală (11,1%). Părinții aleg şcoala la care învață copii lor pentru că este aproape (30,0%), oferă ajutoare (20,0%), este curată (5,0%), cadrele sînt bine pregătite (5,0%). 95,5% se pronunță în favoarea educației în limba maternă, 80,0% pentru locuri speciale alocate romilor în licee şi facultăți. Din cei chestionați, 40,0% au afirmat că au fost discriminați copii lor (30,0% că nu), aceştia fiind jigniți (62,5% dintre cei discriminați), goniți, dați afară din clasă (25,0%), bătuți (12,5%) pentru că sînt romi.

În cadrul celorlaltor comunități[32] din județul Timiş 71,4% au copii de vîrstă şcolară din care toți sînt şcolarizați şi toți au ales şcoala pentru că este cea mai apropiată. Toate persoanele chestionate s-au pronunțat în favoarea educației în limba maternă, 85,7% au afirmat că la serbările şcolare se folosesc mai multe limbi, 71,4% că şi pe coridoarele şcolilor apar informații în mai multe limbi (14,3% că nu); toți au considerat că ar fi nevoie de acest multiculturalism. 42,9% nu sînt de acord cu evitarea claselor cu elevi romi (28,6% este de acord), 85,7% ar accepta un coleg de bancă rom pentru copilul său, 14,3% nu. 71,4% dintre cei chestionați s-au pronunțat în favoarea acordării locurilor speciale pentru romi (14,3% în defavoare). Nimeni nu şi-a considerat copilul discriminat.

Ministerul Educației şi Cercetării şi-a manifestat dorința de a stopa fenomenul segregării. În comunicatul de presă din 23 aprilie 2004, se arată următoarele: „Ministerul Educației şi Cercetării interzice formarea grupelor în învățămîntul preşcolar, precum şi a claselor I-a şi a V-a, cuprinzînd exclusiv sau preponderent elevi romi. Acest tip de organizare a grupelor/claselor, indiferent de motivele invocate, constituie o formă de segregare. În acest sens, Inspectoratele Şcolare Județene vor transmite Ministerului Educației şi Cercetării, pînă la data de 28 mai 2004, o informare privind dimensiunea segregării la nivelul fiecărui județ, precum şi planul de măsuri inițiat în vederea eradicării acestui fenomen.

Totodată, inspectoratele şcolare vor lua măsurile care se impun pentru promovarea principiilor şcolii incluzive, o şcoală interculturală, deschisă tuturor, cu un *curriculum*

care reprezintă diversitatea culturală a populației, în care fiecare copil beneficiază de acces egal la o educație de calitate.

Segregarea este o formă gravă de discriminare. În cadrul sistemului educațional, cu excepția școlilor/claselor cu predarea tuturor disciplinelor în limba romani, segregarea constă în separarea fizică, intenționată sau neintenționată, a copiilor romi de restul copiilor în școli, clase, clădiri și alte facilități, astfel încît numărul copiilor romi față de cei neromi este disproporționat de mare în raport cu procentul pe care copiii romi de vîrstă școlară îl reprezintă din totalul populației de vârstă școlară în respectiva unitate administrativ teritorială. MEC va monitoriza aplicarea planului de măsuri și supune atenției inspectoratelor școlare Ordonanța nr. 137 din 31 august 2000, aprobată prin Legea nr. 48/2002, care prevede sancționarea tuturor formelor de discriminare, inclusiv în domeniul educației."

Totuși, există încă clase segregate.

Astfel de clase au fost identificate în județul Harghita în următoarele localități: Toplița, Joseni, Bancu, Cozmeni, Sânmartin, Tușnadul Nou, Eliseni. Copiii maghiari din Filiași s-au înscris în școli din Cristuri Secuiesc, astfel școala locală are doar elevi romi.

Există școli care „direcționează" elevii romi către alte școli. Astfel de atitudini au fost semnalate din județul Timiș.

Unele unități de învățământ cedează la presiunile părinților și exclud romii. Un astfel de exemplu este cel din Timișoara, unde, la inițiativa Asociației Femeilor Țigănci „Pentru Copiii Noștri", s-a format o grupă cu copii de romi din Cartierul Modern. Grupa a funcționat la sediul asociației în anul 2003-2004, făcîndu-se demersuri ca în anul școlar 2004-2005 grupa să fie integrată la grădinița din cartier. Din partea inspectoratului s-a obținut aprobarea, dar au apărut probleme cînd copiii au apărut la grădiniță. Părinții s-au adresat inspectoratului afirmînd că în situația în care nu pleacă copiii romi, ei își retrag copiii de la grădiniță. În urma acestor acțiuni, copiii romi au renunțat la grădiniță.

Ca măsură afirmativă pentru a sprijini educația copiilor romi, în județul Arad 151 elevi romi au primit locuri speciale în licee, în județul Harghita 18 elevi romi (12 în Miercurea Ciuc, 4 în Cristuru Secuiesc, 2 în Odorheiu Secuiesc), în județul Sibiu 31 de elevi (16 la Sibiu, 8 la Mediaș, 4 la Dumbrăveni, 2 la Nocrich, 1 la Târnava), în Timiș 8 elevi romi la licee și 19 în școli profesionale.

Locurile speciale oferite însă nu pot fi utilizate în totalitate și datorită lipsei unui sistem de burse pentru tinerii romi. Mulți dintre elevii înscriși abandonează școala datorită situației materiale precare.

Pentru a sprijini învățământul în cadrul comunităților de romi au fost înființate la inspectoratele școlare posturi de inspectori romi, dar în unele județe, deși au existat candidați romi, postul a fost ocupat de neromi (ex. județul Timiș).

Singura universitate de stat din Transilvania declarată a fi multiculturală este Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj. În cadrul acestei universități se studiază în limba română, maghiară și germană. În afară de Cluj, Universitatea Babeș-Bolyai are secții (în județele studiate) în Harghita (Miercurea Ciuc, în limba maghiară; Gheorgheni, în limba română și maghiară; Odorheiu Secuiesc, în limba maghiară), Sibiu (în limba română și germană).

Tipul educației	Limba română	Limba maghiară	Limba germană	Limba engleză	Pentru romi	Pentru moldoveni	Pentru minorități
Învățământ de lungă durată	3.357 68,23%	1.031 20,96%	221 4,49%	114 2,32%	30 0,61%	25 0,51%	5 0,10%
Învățământ de lungă durată la distanță	3.400 84,16%	540 13,37%	100 2,48%	—	—	—	—
Total	6.757 75,41%	1.571 17,53%	321 3,58%	114 1,27%	30 0,33%	25 0,28%	5 0,06%

Cifrele de şcolarizare la Universitatea Babeş-Bolyai pentru anul universitar 2005-2006, locuri subvenționate de la buget

Nu există învățământ în limba maghiară de nivel universitar de lungă durată în domeniile economie, economie şi afaceri, contabilitate, management.

5.3. Discriminarea şi nediscriminarea în programa şcolară

Programele şcolare, după care se elaborează manualele, nu prevăd prezentarea grupurilor minoritare. Problema nediscriminării este, de asemenea, evitată.

Doar în clasele cu predare într-o limbă minoritară se predă istoria şi tradiția minorității respective (în clasele VI-VII, cu o oră pe săptămînă).

La materia „Cultură civică", care se predă în clasele V-VIII, programa şcolară nu prevede nimic referitor la minorități, drepturile minorităților, probleme privind discriminarea. Programa din clasa a VI-a aminteşte non-discriminarea ca un principiu al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, iar cea de clasa a VIII-a se referă la egalitatea de şanse, dar aminteşte doar „problema sărăciei şi a bogăției", nu şi problema egalității de şanse între persoane aparținînd diferitelor comunități etnice.

La materia „Istorie" nu se predă istoria României, ci „istoria românilor", excluzîndu-se astfel istoria minorităților naționale. Astfel, în loc să se prezinte şi elemente ale istoriei acestor comunități, materia „Istoria românilor" este bazată pe stereotipuri negative față de tot ceea ce nu aparține culturii române.

Analiza manualelor şcolare arată o îmbunătățire față de începutul anilor 1990, dar prezintă încă o serie de deficiențe majore.[33]

Originea şi momentul sosirii maghiarilor în Transilvania, ca şi colonizarea secuilor şi saşilor sînt prezentate în mod diferit de manuale.

„Procesul de unire a acestor voievodate [româneşti] într-un stat[34] a fost întrerupt de cucerirea maghiară. Originari din Asia, după mai multe popasuri în drumul lor, ungurii (numiți şi maghiari) s-au aşezat în Cîmpia Panoniei (către anul 900) sub conducerea lui Arpad. Opriți în expansiunea lor de germani în vest şi de bizantini în sud, ei s-au îndreptat spre Transilvania, începînd din a doua jumătate a secolului al XI-lea cucerirea ei sistematică. Spre sfîrşitul veacului al XIII-lea, Transilvania era supusă."[35] (Tot acest manual, mai tîrziu, afirmă: „Cucerind Transilvania încă din secolele XI-XII, regatul maghiar a căutat de-a lungul timpului să pună stăpînirea şi pe celelalte țări române".[36]) „Pentru a apăra Transilvania de atacurile ultimilor migratori, regii maghiari au colonizat populații străine. Secuii (urmaşi, se pare, ai avarilor, hunilor ş.a.) au fost aşezați în regiunile de margine. Saşii, de origine germană, proveneau în majoritate din Saxonia, de unde le vine şi numele. Ei au fost aşezați (în secolele XII-XIII) în sudul Transilvaniei: Orăştie, Sibiu, Braşov ş.a., beneficiind de privilegii." Astfel secuii sînt considerați „străini" de populația „asiatică" maghiară, iar numirea unor localități unde s-au aşezat saşii creează impresia că ei au fost colonizați în aceste oraşe existente anterior (nu se menționează numele original, săsesc al acestor localități).

„La sfîrşitul secolului al IX-lea, se stabileşte în vecinătatea românilor un popor nou, ungurii sau maghiarii. Ei trăiesc pînă în ziua de astăzi alături de români, de-a lungul unei istorii care a cunoscut şi momente de confruntare, dar care a dovedit, pînă la urmă, că buna înţelegere dintre cele două popoare este posibilă. [...] Încă de la venirea maghiarilor în Panonia, în secolul al IX-lea, aceştia au început să se extindă şi în Transilvania. Treptat, pînă în secolul al XIII-lea, vor ocupa în întregime acest teritoriu, care va fi organizat după modelul feudalismului apusean."[37] Manualul evidenţiază originea fino-ugrică a maghiarilor şi situează orginea lor în Urali (în comparaţie cu alte manuale care consideră că maghiarii sînt originari din Asia[38]). Privind colonizarea secuilor şi saşilor, acest manual afirmă: „Pentru a-şi asigura în chip trainic stăpînirea Transilvaniei, regii maghiari au făcut o serie de colonizări în această provincie, mai ales în regiunile de graniţă. Cei mai vechi colonişti aduşi aici au fost secuii, populaţie înrudită cu maghiarii. Aşezarea lor în zonele de frontieră [...] a avut un caracter militar (apărarea trecătorilor din Carpaţi). Secuii au fost împărţiţi în şapte scaune. [...] Scaunele formau o asociaţie numită «universitatea (obştea) secuiască» care se bucura de autonomie în cadrul statului maghiar. [...] În secolul al XII-lea regii maghiari au adus în Transilvania o nouă populaţie, saşii. Aceştia erau de origine germană şi proveneau în special din Saxonia. [...] Saşii s-au dovedit meşteşugari pricepuţi şi au întemeiat oraşe prospere în urul cărora au înfiinţat multe aşezări rurale. Oraşele săseşti, care se bucurau de o largă autonomie juridică şi administrativă, au contribuit substanţial la prosperitatea economică a Transilvaniei. Aşezarea maghiarilor în Panonia şi Transilvania, precum şi colonizarea secuilor şi saşilor a contribuit la diversificarea etnică a populaţiei din această zonă, făcînd din Transilvania un loc de întîlnire a mai multor culturi, obiceiuri şi civilizaţii." Cu o mică omisiune (Regatul Maghiar a întărit graniţele spre est datorită invaziei mongolilor, cei neinformaţi însă pot crede că trecătorile din Carpaţi au fost închise în faţa românilor aflaţi dincolo de Carpaţi), prezentarea este una favorabilă maghiarilor şi germanilor din Transilvania. Manualul are şi un capitol intitulat „Disputa în jurul continuităţii: ştiinţă şi politică", unde se arată că prioritatea de locuire a unui teritoriu nu conferă drepturi istorice; conform principiului dreptului la autodeterminare naţională „locuitorii unei ţări pot decide liberi, prin vot, viitorul politic al naţiunii din care fac parte, respectînd în acelaşi timp drepturile şi libertăţile minorităţilor conlocuitoare."

„În timpul dinastiei fondate de Arpad, pînă în secolul al XIII-lea, Transilvania va fi ocupată şi organizată de către regalitatea maghiară, după modelul feudalismului occidental. Regii arpadieni nu au anulat însă toate formele specifice de organizare locală, unele dintre ele fiind încadrate în comitatele şi scaunele pe care le-au creat."[39] „Pentru a-şi consolida stăpînirea asupra zonei şi pentru a pune în valoare resursele ei, Coroana maghiară[40] a colonizat în Transilvania noi grupuri etnice, care vor conviețui alături de români[41]. Aşa au fost secuii, stabiliţi în secolele XI-XII în părţile răsăritene ale Transilvaniei, şi saşii, care s-au aşezat în secolele XII-XIII în zona Orăştiei, pe văile Tîrnavelor şi Oltului, în Ţara Bîrsei şi regiunea Bistriţei. Secuilor li s-au atribuit sarcini militare, de apărare a graniţelor. Saşii au contribuit mai ales la dezvoltarea economică a Voievodatului, prin fondarea de oraşe." Acest manual este unul din puţinele care tratează situaţia Dobrogei din această epocă. „Formaţiuni politice medievale au apărut şi pe teritoriul Dobrogei. Conducătorul uneia dintre ele, Dobrotici, va da numele regiunii. Ea fusese stăpînită multă vreme de bizantini. Populaţia dobrogeană era diversă, pe lîngă români aşezîndu-se aici slavi, bulgari şi, mai tîrziu, turci."

Un alt manual[42] consideră că în primele secole după venirea maghiarilor, voievodatul Transilvaniei era „vasal regelui Ungariei". După înfrîngerea lui Gelu (în jurul anului 900),

„localnicii [români şi slavi] fraternizează cu inamicul. Îl aleg ca nou «domn» al lor pe «Tuhutum», tatăl lui Horca." Nu se menţionează că Tuhutum (Töhötöm sau Tétény) era una din căpeteniile celor şapte triburi de maghiari care au descălecat în Cîmpia Pannonică. Conform manualului, Tuhutum „constituie un dominium propriu şi o dinastie separată a ducelui Arpad din Pannonia". Fără să menţioneze crearea episcopatelor catolice[43], manualul arată: „după anul 1100, în teritoriul intracarpatic, regalitatea maghiară încearcă să impună modele religioase, politico-administrative şi socio-economice apusene". Doar „în secolul al XIII-lea, cucerirea şi organizarea Transilvaniei de către unguri par a fi încheiate". „Iniţial, autoritatea [regelui] era exercitată asupra şapte comitate: Solnocul Interior, Dăbîca, Cluj, Turda, Alba, Hunedoara, Tîrnava. În celelate zone ale Transilvaniei, cuceritorii îi colonizează pe secui şi pe saşi, organizaţi în scaune, ai căror conducători sînt subordonaţi direct regelui Ungariei[44]. [...] Aşezarea noilor veniţi conduce, desigur, la o nouă structură etnico-demografică. Românii rămîn însă locuitorii cei mai numeroşi."

Privind Evul Mediu din Transilvania[45], relatările din manuale sînt sporadice.

„Sibiul [...] fondat şi dezvoltat de saşi (prima atestare documentară este la 1241), oraşul era autonom faţă de puterea voievodală. [...] La 1480 avea circa 8000 de locuitori, în majoritate saşi. [...] Oraşul se distingea prin activitatea şcolii superioare (1380) şi prin existenţa unor biblioteci."[46] Prezenţa culturii maghiare şi săseşti este amintită în unele manuale în perioada umanismului. „În Transilvania, contactul cu Occidentul prin filieră maghiară a favorizat activitatea marelui umanist de origine română, Nicolae Olahus. [...] Cărturari saşi, ca Johannes Honterus, Christianus Schesaeus, Georg Reichersdorfer şi Laurentius Toppeltin, ori veniţi din Germania, ca Johannes Sommerus, sau maghiari, autohtoni ori veniţi din alte părţi ca Gaspar Heltai, Joannes Vitéz, creează premise ale unei culturi umaniste (exprimată în latină, germană, maghiară). Centre culturale sînt Cluj, Oradea, Alba Iulia, Mediaş, Sibiu, Braşov, Tîrgovişte, Iaşi."[47]

Alte manuale descriu oraşele transilvane fără explicaţii privind originea lor. Spre exemplu[48] la descrierea Clujului nu se aminteşte nimic despre cei care l-au întemeiat. Această tăcere nu atinge şi rolul saşilor în a edifica oraşe: „în Transilvania, oraşele (în afara vechilor aşezări existente încă din vremea Daciei romane) au fost întemeiate mai ales de coloniştii saşi"[49]. După această lecţie privind aşezările din teritoriul actual al României, manualul sus-citat consideră important de reţinut că: a) „Satul românesc era în Evul Mediu cel mai important producător de bunuri."; b) „Oraşele transilvănene au participat la un intens schimb comercial cu Ţara Românească şi Moldova"[50].

Există şi manuale care la prezentarea oraşelor şi tîrgurilor medivale omit în totalitate Transilvania[51].

Apar şi erori grosolane în manuale, cum ar fi tabelul intitulat „Pluralism etnic şi instituţional în Transilvania (secolele XII-XV)"[52], în care saşii sînt prezentaţi ca fiind evanghelici în această perioadă (reforma începînd în secolul al XVI-lea).

Conflictele sociale din Evul Mediu sînt prezentate ca fiind de natură etnică sau conflictele sociale sînt artificial etnicizate.

„Atunci cînd o categorie socială încalcă drepturile alteia se ajunge la conflicte. [...] În Transilvania astfel de conflicte sociale sînt răscoala de la Bobîlna (1437) şi răscoala ţăranilor români şi secui condusă de Gherghe Doja (1514). [...] În Transilvania, regalitatea maghiară catolică a blocat posibilităţile ortodocşilor de a participa la viaţa politică. Cum majoritatea ortodocşilor erau români, acest conflict religios s-a transformat într-un conflict interetnic. Treptat, discriminarea religioasă şi etnică a căpătat şi un caracter social. Fără a putea intra în rîndurile nobilimii, neavînd drept de locuire în oraşe, de a purta arme şi de a face comerţ,

românii au ajuns cea mai săracă populație din Transilvania. Această situație a dus la nemulțumiri și revolte."[53] În realitate, răscoala de la Bobîlna, condusă de Budai Nagy Antal, a fost o mișcare de tip husit, iar răscoala lui Gheorghe Doja (de fapt Dózsa György) una a țărănimii, fără tentă etnică sau religioasă. Mișcările sociale și naționale ale românilor au început mult mai tîrziu, în secolul al XVIII-lea. Manualul omite faptul că în întreaga Europă apuseană rangul de nobil se acorda celor de religie catolică, astfel nobilimea română (întrucît a existat o astfel de nobilime) a trecut de la ortodoxie la catolicism (fiind ulterior asimilată). Nedreptățile Evului Mediu nefiind așezate în contextul lor istoric, descrise ca nedreptăți comise de regalitatea maghiară, încă din secolul al XIV-lea, prezintă o falsă imagine a epocii, epocă în care nobili români, cum ar fi Nicolaus Olahus (1493-1568, arhiepiscop al Ungariei), puteau deține funcții deosebit de importante. Conform unui alt manual, „la început, coroana ungară i-a recunoscut și pe români între așa-numitele «națiuni» care compuneau societatea transilvăneană. Dar începînd cu a doua jumătate a secolului al XIV-lea, calitatea de nobil a fost condiționată de acceptarea religiei catolice. [...] Cei ce au consimțit să treacă la catolicism și-au păstrat situația, cei care au refuzat și-au pierdut averea și poziția socială. [...] Românii ortodocși și-au păstrat o parte din drepturi pe plan local, în așa-numitele țări: Țara Hațegului, Țara Făgărașului, Maramureș."[54]

Există și manuale care subliniază contextele istorice. „În Evul Mediu nu exista, ca astăzi, o legătură puternică între stat și naționalitatea locuitorilor. Conducătorii statului medieval erau seniori războinici, mîndri de condiția lor nobiliară. Limba pe care o vorbeau avea o importanță secundară, iar supușii, care le datorau ascultare, puteau să vorbească altă limbă decît ei."[55] Autorii acestui manual consideră că voința politică era axată pe combaterea ortodoxiei. „Românii au continuat să trăiască în cadrul unor autonomii locale, țări și districte, conduse de cnezi și juzi, care aveau atribuții politice și judecătorești. Țările și districtele românești au dăinuit mai ales în zonele mărginașe ale Voievodatului, în Făgăraș, Hațeg, Zărand sau Maramureș, organizate și administrate în baza vechilor tradiții și obiceiuri românești. Inițial, Coroana maghiară a acceptat existența formelor de organizare specifice românilor. Cu timpul însă, mai ales din secolul al XIV-lea, regii maghiari[56] trec la o politică de contracarare a acestor forme de organizare, din două motive principale: a) pentru a extinde autoritatea puterii centrale, manifestată prin instituția comitatelor, în disctrictele românești; b) pentru a combate religia ortodoxă, deoarece orice suveran medieval credea că are datoria de a lupta pentru extinderea și apărarea credințelor sale. Ofensiva [...] a dus, cu timpul, la excluderea românilor ortodocși, pe motive religioase, din sistemul politic al Voievodatului." Deși manualul arată clar că „nobililor români nu li se mai recunoștea calitatea de nobili și nu mai erau acceptați în funcții de conducere, decît dacă treceau la religia catolică și intrau în rîndurile unei «națiuni» politice", la națiunile privilegiate vorbește, pe lîngă „fruntașii secuilor și sașilor", de „nobilimea maghiară" și nu de nobilime.

Unele manuale subliniază toleranța ce a caracterizat Transilvania. „După ce Reforma religioasă a cîștigat numeroși adepți în Transilvania, religiile «recunoscute» (acceptate) vor fi în număr de patru: catolicism și trei culte protestante (reformate). Românii ortodocși rămîn pentru cîteva secole «tolerați». Libertatea religioasă a devenit însă un principiu fundamental al societății transilvănene, acceptat și de otomani. În ciuda acestei diversități de religie și avere, populația Transilvaniei a conviețuit pașnic, iar principatul a fost un model de toleranță."[57] „Toleranța religioasă manifestată în Transilvania contrastează puternic cu respingerile reciproce existente în alte spații geografice. Din păcate, motivele politice au împiedicat recunoașterea acestui statut și pentru religia majoritară din Transilvania, ortodoxia, care era doar o religie tolerată, ceea ce însemna că participarea românilor la

conducerea Transilvaniei nu era posibilă în lipsa unui statut politic egal cu al celorlalte naționalități."[58] Un alt manual[59] accentuează importanța diversității. „Diversitatea etnică și culturală a unei țări este o bogăție care trebuie prețuită. Fiecare grup etnic aduce cîte ceva, de neînlocuit, la identitatea locurilor unde trăiește. În Principate, muzica lăutarilor țigani, priceperea meșterilor germani, negoțul comercianților evrei sau greci, toate contribuiau, alături de majoritatea românească, la specificul unei societăți multicolore, deschisă spre progres, dar marcată puternic și de componenta ei orientală. La fel, Transilvania nu putea fi concepută fără plugari români sau secui care își duceau viața tradițională, nici fără orășeni sași din vechile burguri ardelene, nici fără nobilimea maghiară, bogată și cultivată, care controla administrația provinciei, nici fără preoți ortodocși, greco-catolici sau protestanți, care slujeau același Dumnezeu, dar fiecare în limba sa și în felul său propriu." Există însă manuale care subliniază intoleranța perioadei istorice respective. „Transilvania a cunoscut schimbări importante în secolul al XVII-lea: [...] în plan cultural a pătruns Reforma, cu intoleranța confesiunilor protestante față de ortodoxie."[60]

După ce Transilvania devine parte a Imperiului Habsburgic, în conformitate cu manualele școlare, începe maghiarizarea forțată a românilor ardeleni. „Românii, considerați «tolerați», sînt supuși unei politici de maghiarizare. După 1834, Dieta adoptă măsuri pentru obligativitatea limbii maghiare în școli și în administrație[61]. Deși majoritari numeric, românii sînt lipsiți de drepturi. Se conturează, astfel, cauza principală a mișcărilor românești din Transilvania."[62] Alte manuale accentuează avantajele. „După ce au cucerit Transilvania, austriecii s-au lovit de opoziția nobilimii maghiare, care dorea să își păstreze autonomia locală în fața conducerii de la Viena, la fel cum boierii din Pricipate doreau să își mențină autonomia în fața turcilor și a domnilor fanarioți.[63] În replică, austriecii au dus o politică de favorizare a elementului românesc, care reprezenta o contrapondere față de puterea politică a nobilimii maghiare. Pentru că austriecii erau catolici, ei i-au îndemnat pe români să se apropie de catolicism. În acestfel, românii ar fi putut dobîndi drepturi egale cu ceilalți locuitori ai Transilvaniei, fără ca austriecii să schimbe vechile legi ale principatului."[64]

În general, manualele consideră că maghiarii sînt de vină pentru confruntarea celor două comunități în cursul Revoluției din 1848-1849, întrucît au dorit anexarea Transilvaniei la Ungaria. Revoluția maghiară este văzută ca generator de conflict etnic și nu generator de libertăți[65] („în Transilvania s-a manifestat un conflict etnic între români și maghiari, determinat de programul național al revoluționarilor maghiari, care își propuneau restaurarea Ungariei medievale"[66]), chiar ca un război civil („între lunile octombrie 1848 și iulie 1849 s-a declanșat un război civil între trupele austriece și cele maghiare"[67]), pentru că altfel, ar putea reieși că românii au luptat împotriva unei revoluții. Există și excepții. „Liderii români [...] doreau o Transilvanie autonomă, în cadrul Imperiului Habsburgic, în care românii majoritari să aibă o poziție conducătoare. În plus, neînțelegerile dintre liderii români și cei maghiari au fost agravate de mai vechiul conflict de interese dintre țăranii români și nobilii unguri[68]. În confruntarea care a izbucnit, fiecare tabără credea cu tărie că dreptatea este de partea sa și că luptă pentru o cauză sfîntă. Această credință puternică, tipică pentru orice revoluție, a făcut ca înfruntările dintre români și maghiari, care pînă atunci conviețuiseră destul de bine, să provoace multe victime omenești, de ambele părți. Acest lucru era cu atît mai tragic cu cît cele două națiuni porniseră revoluția doar pentru a-și cîștiga libertatea. Revoluția le-a transformat în inamici și acest lucru a lăsat amintiri dureroase."

Epoca dualistă este caracterizată prin promovarea unei politici naționaliste. După ce Dieta de la Sibiu „a adoptat o legislație care recunoștea egalitatea politică a românilor cu celelalte națiuni în Transilvania și acorda limbii române un statut oficial, alături de maghiară

şi germană"[69], în perioada 1867-1918 „Ungaria, sub a cărei autoritate trăiau românii din Transilvania, va da statului un caracter exclusiv maghiar şi va promova o ideologie naţionalistă. Din acest motiv, minorităţile din Ungaria, care alcătuiau jumătate din totalul populaţiei, nu s-au simţit reprezentate corespunzător de regimul de la Budapesta şi l-au contestat tot timpul." Aceste politici însă rămîn fără efect, „nu au dus la asimilarea românilor."[70]

La prezentarea Adunării de la Alba Iulia, se arată că în comparaţie cu maghiarizările şi rusificările anterioare, „prin actul unirii s-au asigurat condiţii de afirmare a identităţii naţionale pentru minorităţile devenite parte componentă a statului român"[71]. „Diferendele dintre statul român şi minorităţi au fost legate de problema folosirii limbii materne în administraţie şi în justiţie, de învăţămîntul confesional[72] şi proprietăţile pe care etnicii unguri le-au pierdut cu ocazia reformei agrare."[73] Rar se aminteşte care au fost aceste condiţii de afirmare (promiterea autonomiei culturale) şi în ce măsură au fost ele asigurate. „Dezvoltarea statului era concepută în legătură cu asigurarea deplinei libertăţi individuale şi de grup. În anii ce au urmat, însă, aceste principii au fost doar parţial aplicate."[74] Uneori această situaţie este prezentată în context istoric. „Statele naţionale astfel formate erau fie unitare (Polonia, Austria, Ungaria, România), fie federative (Cehoslovacia, Iugoslavia). Peste tot, minorităţile erau numeroase, ajungînd pînă la o treime din populaţia totală. De aceea, constituirea statelor naţionale nu a reuşit să rezolve toate problemele din această regiune."[75]. Alteori această problemă nu se specifică[76], iar minorităţile sînt de vină pentru tensiunile existente: „Situaţiile tensionate şi unele divergenţe civile între autorităţi şi minorităţi s-au datorat rezistenţei opuse de reprezentanţii minorităţilor respective faţă de legislaţia adoptată de statul român. [...] Liderii minorităţilor naţionale au încercat să obţină drepturi suplimentare pentru comunităţile respective, pe lîngă cele de care se bucurau toţi cetăţenii României. O astfel de atitudine a creat tensiuni şi a determinat reacţia forţelor politice româneşti."[77] Pînă şi schimbarea forţată a componenţei etnice este considerată pozitivă. „Românizarea oraşelor, a elitelor urbane şi a instituţiilor culturale a reprezentat un obiectiv important al politicii promovate la Bucureşti."[78] În aceste circumstanţe, apariţia naţionalismului românesc este prezentat ca o reacţie la naţionalismul minorităţilor. „Şi în România au existat manifestări de naţionalism, internaţionalism şi extremism politic. Presa Partidului Maghiar a întreţinut un spirit de castă, cu puternice accente antiromâneşti. Asemenea manifestări s-au manifestat şi la celelalte minorităţi. Dar şi unele organizaţii politice din România au promovat o politică naţionalistă. [...] Legionarii au dus o politică antisemită. Corneliu Zelea Codreanu declara că evreii nu au dreptul la egalitate. [...] O puternică ascensiune a cunoscut naţional-socialismul în rîndul minorităţii germane, după venirea lui Hitler la conducerea Germaniei."[79]

Există manuale care prezintă în mod elogios modul în care Antonescu a realizat un sistem dictatorial, considerînd că el „nu s-a sprijinit pe nici un fel de partid de masă sau pe o ideologie", şi, deşi avea „puteri depline", „s-a folosit de aceste puteri, în general, în limitele stabilite de legislaţia în vigoare pînă în 1940. S-au adăugat însă legile şi ordonanţele impuse de starea de război şi un ansamblu de măsuri rasiale, antisemite"[80].

Holocaustul este omis sau minimalizat în manuale. „Exacerbarea naţionalismului a fost o caracteristică general-europeană, în special după 1930. Totuşi, în România nu s-au înregistrat fenomene grave ca în Germania, Uniunea Sovietică sau Ungaria. România a fost chiar un refugiu pentru mulţi evrei persecutaţi în alte state."[81] Uneori se aminteşte că „printre primele măsuri luate de legionari se numără cîteva decrete prin care se urmărea românizarea întreprinderilor (concedierea evreilor şi străinilor şi înlocuirea lor cu români)"[82],

dar prea puțin se scrie despre masacrarea evreilor în diferite localități ale României, deportarea evreilor şi romilor. În loc de termenul de deportare, în partea de lecții a acestui manual se arată în mod evaziv că „s-au adoptat măsuri împotriva minorităților naționale (în special a evreilor şi țiganilor)"[83]. Doar în zona de lectură („Studiu de caz") se precizează, la prezentarea lui Ion Antonescu: „Cît timp a fost la conducerea statului român, Antonescu a ordonat personal deportarea evreilor şi țiganilor din Vechiul Regat în Transnistria. Mulți au fost executați sau au pierit din cauza condițiilor de detenție." Referirile cantitative sînt rare şi vagi. „Din 1938, pe fondul reorientării politice externe spre Germania, dar şi datorită apariției la guvernare a unor forțe politice cu program antisemit, în România încep să fie emise legi care afectează statutul juridic al populației evreieşti. În august 1940, guvernul Gigurtu interzice căsătoria românilor cu evreii şi introduce alte măsuri segregaționiste. Aceste măsuri sînt urmate de o politică sistematică împotriva evreilor, mai ales în timpul guvernării legionare, cînd sînt comise mai multe acțiuni criminale. Această politică a continuat şi după eliminarea legionarilor de la putere. Ion Antonescu promovează sistematic, în primii doi ani ai guvernării sale, o politică antisemită, ce urmează izolarea evreilor în societatea românească. Au fost comise acte cum ar fi masacrul de la Iaşi, din iunie 1941, sau deportarea evreilor basarabeni şi bucovineni în lagărele din Transnistria, unde au murit zeci de mii dintre ei."[84] „Măsurile luate împotriva evreilor înaintea atacului împotriva Uniuni Sovietice au fost în primul rînd de natură economică. Au făcut excepție actele de violență comise de legionari împotriva unor persoane particulare. Deportarea evreilor a început după recuperarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord[85]. [...] După unele estimări, în perioada 1941-1943, aproape 100.000 de evrei au fost deportați în Transnistria. Din cauza condițiilor groaznice şi a atrocităților au murit mii de oameni. [...] Dar regimul condus de Antonescu nu a participat la deportarea în masă a evreilor, pe care naziştii au organizat-o în cadrul «soluției finale» a lui Hitler. Deşi au fost supuşi unor repetate discriminări, confiscări, prestații, esențial este faptul că, prin decizia lui Antonescu, 292.149 evrei au rămas în viață în România pînă în august 1944."[86]

Manualele de istorie generală care prezintă dictatorii fascişti îl omit pe Ion Antonescu (D. Dumitrescu şi alți: *Istorie*, clasa a VII-a îl pune pe prima poziție pe Miklós Horthy, după care urmează Benito Mussolini, Adolf Hitler, F. Franco, Antonio Salazar).

În unele manuale şi istoria actuală a României este fals prezentată. Pregătită de forțele Securității, aflate în ilegalitate după Revoluția din decembrie 1989, pentru a se reînființa, începută la 19 martie 1990 printr-un atac cu topoare şi țapine împotriva liderilor UDMR din Tîrgu-Mureş, aceste tragice evenimente au următoarea descriere: „La 15 martie 1990, maghiarii din România au aniversat revoluția de la 1848. Lozincile antiromâneşti şi contramanifestările organizate de români[87] au dus la violente incidente mediatizate pe plan intern şi internațional. După ce conflictul s-a încheiat, a apărut un alt pol al sistemului electoral, cel etnic. S-a înființat un partid al maghiarilor, Uniunea Democrată a Maghiarilor din România[88], care continua vechea organizație de dinainte de 1989."[89]

Prezența altor comunități decît cele maghiare şi germane în manualele de istorie este o raritate. Sînt manuale în care germanii sau alte comunități apar doar cînd se afirmă că ei au devenit naziști după ce Hitler a ajuns la putere („şi alte minorități, unguri, ucraineni, ruşi, bulgari, au avut curente extremiste, de stînga sau de dreapta"[90]), iar ucrainenii cînd se afirmă că prin bisericile lor s-au opus statului român prin rezistența la românizare[91]. Colonizarea Banatului nepopulat după retragerea Imperiului Otoman este o problemă neglijată.

Manualul de clasa a XII-a (S. Mitu şi alţi: *Istoria românilor*) reprezintă oarecum o excepţie. Sub reproducerea unei picturi intitulate „Ţigani nomazi", aminteşte chiar de robia romilor. „În Principatele Române, romii erau robi ai statului, ai boierilor sau ai mănăstirilor. Puteau fi vînduţi de către stăpînii lor, le datorau dări şi nu se puteau căsători cu români. Între anii 1843-1855 vor fi eliberaţi din robie, printr-o serie de legi. Unii erau nomazi, alţii sedentari, cu toţii practicînd o serie de ocupaţii tradiţionale, cum erau cele de aurari, lingurari, cărămidari sau căldărari." Tot acest manual dedică un capitol pentru prezentarea situaţiei evreilor, intitulat „Statutul israeliţilor, înainte şi după Congresul de la Berlin", în care se arată că în conformitate cu prevederile constituţionale, între 1866 şi 1879, evreii nu puteau primi cetăţenie română, „ceea ce constituia o discriminare şi o nedreptate", dar practica s-a menţinut pînă după Primul Război Mondial, cînd „România acorda, însfărşit, drepturi cetăţeneşti depline tuturor locuitorilor săi evrei, întrînd, şi din acest punct de vedere, în rînd cu lumea civilizată". Manualul sugerează, totuşi, că presiunile internaţionale pentru drepturile evreilor nu-şi aveau locul (manualele nu au aceeaşi atitudine faţă de lobbyul internaţional al românilor din Transilvania). Ca temă de casă, pune elevilor întrebarea: „Credeţi că intervenţiile pe lîngă organismele internaţionale reprezintă un instrument eficient de apărare a drepturilor minorităţilor?" Ucrainenii apar ca populaţie colonizată de Imperiul Habsburgic în Bucovina. „Deoarece, la venirea austriecilor, regiunea era slab populată, autorităţile au încurajat emigrarea în zonă a populaţiilor din vecinătate, aşa cum erau ucrainenii (rutenii). [...] Caracterul multicultural al provinciei [Bucovina] a favorizat apariţia unei vieţi culturale strălucite, românească, germană, evreiască sau poloneză."[92] Dobrogea secolului XIX apare în manual ca un spaţiu multicultural. „Cei mai numeroşi erau turcii şi tătarii, urmaţi de români şi de bulgari. [...] Colonizarea de populaţie românească, încurajată de autorităţile de la Bucureşti, va modifica peisajul etnic de aici în favoarea românilor, care devin în scurt timp majoritari."

Dacă manualele au o anumită ţinută, materialele didactice sau caietele speciale pentru elevi utilizate în şcoli folosesc o terminologie totalmente inacceptabilă. În comparaţie cu românii, care sînt „dintotdeauna"[93], minorităţile descind din popoare migratoare barbare cu o cultură inferioară, respingătoare: „populaţiile migratoare au găsit în provincia Dacia Romană o populaţie cu o civilizaţie superioară"; „nenumărate seminţii barbare din răsăritul depărtat trecură pe-aici valuri-valuri, ca peste o stîncă de piatră. Ostrogoţi, sarmaţi, roxolani, vizigoţi, avari, huni şi alte felurite neamuri asiatice lăsară în urmă jale şi moarte"; „barbarii veniţi din pustietăţi";[94] „Hunii au fost migratori care au atras atenţia prin sălbăticia vieţii lor [...] Cicatrici adînci le brăzdau obrazul, aveau corpurile deformate de atîta stat pe cai şi hrana lor era sărăcăcioasă. Ei nu simţeau nevoia de mîncăruri gătite la foc, se hrăneau cu rădăcini de ierburi sălbatice şi cu carne pe jumătate crudă pe care o puneau pe spatele cailor. [...] Hainele, din pînză de in şi din blană de şobolan sălbatici, erau purtate fără a fi schimbate pînă se rupeau în petice, datorită folosirii zilnice. [...] Umblau de colo-colo fără să are vreodată pămîntul, fără locuri stabile, fără lege, fără cămine, locuind în căruţe. [...] Lăcomia de aur era, în schimb, nemăsurată. Acestei lăcomii şi nevoii de hrană pentru ei şi cai, i-au căzut pradă multe aşezări daco-romane, hunii lăsînd în urma lor durere şi moarte"[95]. În cadrul istoriei universale, la sedentarizarea popoarelor migratoare (la care se face referire în general prin termenul de „barbari"[96]) este prezentată lumea slavă. Maghiarii apar doar ca cei care au pus stăpînire pe Transilvania.

Aceste materialele didactice nu menţionează nimic despre Holocaust[97], mai mult, Ion Antonescu este prezentat ca un personaj pozitiv în istoria României, un continuator al idealurilor nobile: „«Treceţi Prutul!» Puţine cuvinte, multe înţelesuri! Ele cuprind toate năzuinţele de libertate şi victorie asupra duşmanului, toate speranţele unui popor de a-şi

vedea reîntregit pămîntul strămoşesc, toată ura împotriva cotropitorului, toată încrederea unui conducător în capacitatea de luptă a armatei sale"[98]. Altele menţionează efectele negative ale regimului antonesciano-legionar: „perioada guvernării legionare s-a caracterizat prin: măsuri antisemite (antievreieşti); limitarea şi încălcarea drepturilor cetăţeneşti; utilizarea terorii şi a asasinatului politic"[99].

Introducerea unor cursuri opţionale, cum este „Istoria evreilor: Holocaustul" nu schimbă în mod fundamental situaţia, nefăcînd parte din trunchiul comun obligatoriu.

5.4. Egalitatea pe piaţa muncii

Statisticile oficiale cu privire la şomaj arată că acest fenomen afectează în primul rînd comunitatea romilor, totodată relevă faptul că şomerii romi nu reuşesc să se reangajeze (peste 50% dintre şomeri se află în această situaţie de peste 27 de luni).

Etnia	Total[f]	Durata şomajului[g]			
		sub 6 luni	6-9 luni	9-27 luni	peste 27 luni
Români	930.439 7,59%	192.440 20,68%	197.947 21,27%	234.023 25,15%	306.029 32,89%
Maghiari	61.398 6,85%	15.728 25,62%	12.795 20,83%	15.586 25,39%	17.289 28,16%
Romi	34.921 11,17%	7.441 21,31%	4.115 11,78%	5.809 16,63%	17.556 50,27%
Ucraineni	2.899 7,77%	491 16,94%	586 20,21%	959 33,08%	863 29,77%
Germani	2.042 6,44%	437 21,40%	456 22,33%	527 25,81%	622 30,46%
Sîrbi	527 4,00%	104 19,73%	149 28,27%	129 24,48%	145 27,51%
Slovaci	648 6,16%	192 29,63%	150 23,15%	157 24,23%	149 22,99%
Bulgari	139 2,97%	25 17,99%	37 26,62%	50 35,97%	27 19,42%
Evrei	74 3,32%	17 22,97%	15 20,27%	17 22,97%	25 33,78%

Şomajul la nivel naţional pentru comunităţile studiate, 2002

Datele statistice ridică şi o serie de întrebări privind veridicitatea lor, din moment ce se cunoaşte faptul că în multe zone şomajul în rîndul romilor ajunge pînă la 90%. Statisticile privind statutul profesional sînt mai relevante, întrucît arată în mod evident: doar aproximativ 30.000 de romi au statut de salariat (5,57% din comunitatea de romi, acest procent fiind de 25,95% la români).

Stat. profesional	Români	Maghiari	Romi	Ucraineni	Germani	Sîrbi	Slovaci	Bulgari	Evrei
Total populaţie ocupată	7.137.231 100,00%	481.992 100,00%	87.652 100,00%	23.228 100,00%	17.489 100,00%	8.440 100,00%	6.274 100,00%	3.053 100,00%	1.448 100,00%
Salariaţi	5.033.300 70,52%	381.436 79,14%	29.789 33,99%	9.142 39,36%	14.019 80,16%	5.368 63,60%	3.638 57,99%	2.007 65,74%	1.199 82,80%
Patroni, întrepr. privaţi	135.452 1,90%	9.193 1,91%	1.031 1,18%	238 1,02%	668 3,82%	270 3,20%	45 0,72%	72 2,36%	148 10,22%
Lucrători pe cont propriu	812.064 11,38%	40.496 8,40%	26.117 29,80%	3.401 14,64%	1.381 7,90%	1.112 13,18%	912 14,54%	204 6,68%	94 6,49%
Membri ai societ. agricole, coop.	11.527 0,16%	507 0,11%	222 0,25%	29 0,12%	15 0,09%	4 0,05%	13 0,21%	2 0,07%	0 0,00%
Lucrători familiali în gosp. proprie	1.099.806 15,41%	46.017 9,55%	18.837 21,49%	10.260 44,17%	1.314 7,51%	1.675 19,85%	1.634 26,04%	749 24,53%	5 0,35%
Altă situaţie	45.045 0,63%	4.343 0,90%	11.656 13,30%	158 0,68%	91 0,52%	11 0,13%	32 0,51%	19 0,62%	2 0,14%

Statutul profesional pe etnii, la nivel naţional, 2002

Conform datelor Agenției Județene pentru Ocuparea Forței de Muncă Harghita, procentul de angajare a romilor în acest județ este de 9%.

Conform chestionării romilor din Poiana (Turda), județul Cluj, 83,3% dintre bărbați lucrează la negru (din care 40,0% nu au lucrat niciodată cu carte de muncă, 60,0% au lucrat ca muncitori necalificați), 16,7% cu contract pe termen limitat; dintre femei 11,1% sînt pensionare, 88,9% şomere (din care 62,5% nu au lucrat niciodată cu carte de muncă, 37,5% au lucrat anterior ca muncitoare necalificate).

În Timişoara, dintre romii chestionați, 30,0% nu au nici un loc de muncă, 25,0% lucrează ca muncitori cu carte de muncă, 10,0% lucrează la negru, 10,0% trăiesc din vînzări, 10,0% au autorizare de meşteşugar, 10,0% lucrează la fundații, 5% sînt muzicieni.

Au fost organizate burse ale locurilor pentru muncă pentru romi în fiecare județ, la 9 mai 2003, 23 aprilie 2004 şi 13 mai 2005, criticate chiar şi de autoritățile responsabile în organizarea lor. Autoritățile consideră însă că pentru eşec romii sînt cei care poartă vina. În iunie 2005, preşedintele Agenței Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, Silviu Bian, a declarat că, în urma anchetei inițiate în vederea depistării vinovaților de neorganizarea burselor de muncă pentru romi, vinovații principali sînt reprezentanții etniei din teritoriu, întrucît sînt scindați în mai multe partide şi organizații.

Cu ocazia acestor burse a locurilor de muncă din 2005 în județul Arad au participat 19 agenți economici oferind 154 locuri de muncă. Din cei 300 de persoane interesate, 76 de persoane au fost selectate în vederea încadrării, 13 persoane au fost angajate ca muncitori necalificați, constructori căi ferate, manipulanți, montatori.

La bursa locurilor de muncă pentru romii din Sibiu, în 2003 au fost angajați 19 romi, în 2004 un număr de 83 de romi, din care 67 de muncitori necalificați, 5 manipulanți, 5 mecanici agricoli, 4 zidari şi 2 tinichigii.

În mai 2005 la AJOFM Sibiu erau înregistrați 147 de romi ca şomeri, dar liderii romilor din județ consideră că aproximativ 70% din populația romă nu are un loc de muncă.

La bursele locurilor de muncă din 2003 şi 2004 în județul Timiş au participat 21 de agenți economici, care au oferit 179 locuri de muncă. Au participat 351 de persoane, din care aproximativ 200 de romi. Au fost selectate 152 de persoane în vederea încadrării în muncă, din care 129 erau romi. La o lună de la aceste burse s-a evaluat rezulatul acestora, ajungîndu-se la concluzia că au fost angajate 31 de persoane, din care 17 romi (procentul de angajare a fost de 60,9% la neromi şi doar de 13,2% la romi). În anul 2004 au fost angajați 236 de romi din Timiş, din care 171 cu contract individual de muncă pe perioadă nedeterminată. Pentru anul 2005 programul de ocupare a prevăzut angajarea a 150 de romi. La bursa locurilor de muncă din 2005, 12 firme au oferit 145 locuri de muncă, fiind selecționate în vederea angajării 34 de persoane din care 21 de etnie romă. La o lună după organizarea bursei locurilor de muncă s-a constatat că mai erau angajați doar 10 romi. În perioada 15 august - 1 octombrie 2005, organizațiile de romi din Timiş, cu sprijinul AJOFM, au discutat cu primăriile pentru a găsi locuri de muncă, astfel au fost angajate temporar 41 persoane de etnie romă. În urma acordării serviciilor de consiliere şi mediere desfăşurate de AJOFM au mai fost angajate 156 persoane de etnie romă.

Agențiile Județene pentru Ocuparea Forței de Muncă organizează cursuri de calificare şi recalificare; aceste cursuri sînt gratuite pentru persoanele cu o situație socială defavorizată.

AJOFM Arad a organizat cursuri de inițiere pentru zidari, pietrari, tencuitori (12 participanți, 7 absolvenți, 2 angajați în urma cursului), cursuri de calificare în domeniul construcților (8 participanți, curs încă în desfăşurare). Totodată a organizat şi Caravana ocupării în comunitățile de romi, cu activități de promovare în 7 localități: Sânpetru Ger-

man (45 de persoane prezente), Sântana (20), Caporal Alexa (6), Vinga (2), Macea (0), Covasant (0), Şiria (0). În septembrie 2005 la iniţiativa AJOFM Arad a avut loc masa rotundă intitulată Facilitarea accesului pe piaţa muncii a femeii rome – obstacole şi direcţii de acţiune.

Conform datelor AJOFM Harghita, în acest judeţ, la data de 30.04.2005, numărul de beneficiari de programe de reconversie profesională era de 128 de persoane din care 15 persoane de etnie romă. În cadrul programului de ocupare temporară a forţei de muncă în lucrări publice de interes comunitar, au fost angajate, pînă în mai 2005, 24 de persoane de etnie romă.

Ramură economică	Români (%)	Maghiari (%)	Romi (%)	Ucraineni (%)	Germani (%)
Total populaţie	89,48	6,60	2,47	0,28	0,28
Total populaţie ocupată	91,37	6,17	1,12	0,30	0,22
Agricultură	92,40	3,97	2,17	0,64	0,13
Silvicultură, exploatarea forestieră şi economia vinatului	89,99	6,71	0,77	1,86	0,16
Pescuitul şi piscicultura	85,68	2,64	0,45	0,82	0,09
Industria extractivă	92,51	6,03	0,31	0,15	0,17
Industria prelucrătoare	89,14	9,09	0,75	0,16	0,27
Energiei electrică şi termică, gaze şi apă	93,27	5,46	0,36	0,09	0,21
Construcţii	90,73	6,88	1,11	0,24	0,21
Comerţ, repararea şi întreţinerea autovehiculelor, motocicletelor şi a bunurilor personale şi casnice	89,79	7,39	0,87	0,11	0,25
Hoteluri şi restaurante	90,85	7,46	0,37	0,12	0,21
Transport şi depozitare	93,47	4,69	0,43	0,18	0,20
Poştă şi telecomunicaţii	93,30	5,51	0,15	0,14	0,22
Activităţi financiare, bancare şi de asigurări	94,05	4,77	0,04	0,04	0,25
Tranzacţii imobiliare, închirieri şi activităţi de servicii prestate în principal întreprinderilor	94,27	4,21	0,32	0,04	0,32
Administraţie publică	94,83	3,42	0,93	0,12	0,15
Învăţământ	91,47	6,96	0,13	0,25	0,41
Sănătate şi asistenţă socială	91,90	6,46	0,30	0,15	0,32
Alte activităţi de servicii colective, sociale şi personale	87,73	7,63	2,76	0,15	0,42
Activităţi ale personalului angajat în gospodării persoanele	92,50	4,16	2,09	0,33	0,16
Grupă de ocupaţie					
Legislatori, membri ai executivului, conducători din administraţia publică şi unităţi economico-sociale şi politice	90,50	5,44	0,39	0,12	0,40
Specialişti cu ocupaţii intelectuale şi ştiinţifice	94,02	4,53	0,04	0,10	0,39
Tehnicieni, maiştri şi asimilaţi	92,50	6,24	0,12	0,13	0,30
Funcţionari administrativi	92,82	6,08	0,11	0,11	0,25
Lucrători operativi în servicii, comerţ şi asimilaţi	91,06	7,23	0,51	0,14	0,21
Agricultori şi lucrători calificaţi în agricultură, silvicultură şi pescuit	93,01	3,66	1,84	0,69	0,11
Meşteşugari şi lucrători calificaţi	89,52	8,57	0,87	0,19	0,24
Operatori la instalaţii şi maşini, asamblori de maşini, echipamente şi alte produse	90,49	7,98	0,50	0,18	0,20
Muncitori necalificaţi	86,78	7,01	4,87	0,29	0,21
Forţele armate	90,91	7,34	0,68	0,29	0,16

Populaţia activă din România pe ramuri şi grupe de ocupaţie pentru patru comunităţi studiate, 2002

Pentru ameliorarea situaţiei romilor, în judeţul Sibiu s-a întocmit un Protocol de colaborare între Prefectura Judeţului Sibiu (prin Biroul Judeţean pentru Romi) şi Agenţia Judeţeană pentru Ocuparea Forţei de Muncă Sibiu. Au fost întreprinse următoarele măsuri pentru îmbunătăţirea accesului romilor pe piaţa muncii:

- oferirea de informaţii privind locurile de muncă vacante şi condiţiile de ocupare ale acestora;
- îndrumarea persoanelor spre cursurile de calificare ale AJOFM Sibiu.

În primul trimestru al anului 2005 au fost încadrate în Programul de ocupare 150 de persoane de etnie romă, 110 temporar în lucrări publice de interes comunitar şi 40 de persoane prin acordarea serviciilor de mediere ale locurilor de muncă vacante.

În luna februarie 2005 s-a finalizat cursul de lucrători în comerţ la care au participat 28 de romi (au absolvit 26).

Numărul total al beneficiarilor programelor de reconversie profesională organizate de AJOFM Timiş a fost 800, din care 8 au fost romi. Programe speciale pentru romi nu există.

Conform Buletinului statistic în domniul muncii, solidarităţii sociale şi familiei nr. 2/ 2005, tabelul intitulat Numărul persoanelor încadrate prin realizarea programului naţional de acţiune pentru ocuparea forţei de muncă, pe grupuri ţintă, în trimestrul I, 2005, în judeţul Arad au fost angajaţi 9 romi, în Cluj 131, în Harghita 78, în Sibiu 28, în Timiş 176.

Nu este lipsit de semnificaţie faptul că procentul persoanelor aparţinînd minorităţilor naţionale este semnificativ mai mic în ramuri „strategice" cum ar fi producţia şi distribuirea energiei electrice şi termice, a gazelor şi apei, transport, poştă şi telecomunicaţii, activităţi financiare, bancare, tranzacţii imobiliare, administraţie publică. Procentul romilor este foarte scăzut în educaţie, sănătate şi asistenţă socială.

5.5. Egalitatea în privinţa locuinţelor şi drepturilor de proprietate

Statisticile naţionale arată că populaţia romilor locuieşte preponderent în spaţii mici, sub 8 mp/persoană. Pentru comunitatea română şi maghiară repartizarea suprafeţelor de locuit ce revine unei persoane cunoaşte două vîrfuri, unul apropiat de 10 mp/persoană, celălalt de peste 18 mp. La comunitatea germană şi evreiască tendinţa este una crescătoare.[100]

Etnia	Total gospodării	Suprafaţa camerelor care revine pe o persoană (m^2)								
		sub 4	4-5,9	6-7,9	8-9,9	10-11,9	12-13,9	14-15,9	16-17,9	18 şi peste
Români	6.555.066	120.674	393.255	622.883	847.684	747.961	678.262	570.484	471.993	2.101.870
	100,00%	1,84%	5,60%	9,50%	12,93%	11,41%	10,35%	8,70%	7,20%	32,06%
Maghiari	529.026	10.701	28.701	40.260	63.622	61.088	52.002	41.189	50.064	181.399
	100,00%	2,02%	5,43%	7,60%	12,03%	11,55%	9,83%	7,79%	9,46%	34,29%
Romi	112.823	26.846	27.800	16.781	13.289	7.473	5.603	2.741	3.435	8.855
	100,00%	23,79%	24,64%	14,87%	11,78%	6,62%	4,97%	2,43%	3,04%	7,85%
Ucraineni	18.790	712	2.146	2.211	2.554	2.100	1.656	1.114	1.670	4.627
	100,00%	3,79%	11,42%	11,77%	13,59%	11,18%	8,81%	5,93%	8,89%	24,62%
Germani	26.949	208	668	1.166	1.924	2.088	2.233	2.178	1.981	14.503
	100,00%	0,77%	2,48%	4,33%	7,14%	7,75%	8,29%	8,08%	7,35%	53,82%
Sîrbi	9.496	45	222	361	653	739	845	779	843	5.009
	100,00%	0,48%	2,34%	3,81%	6,90%	7,80%	8,92%	8,23%	8,90%	52,90%
Slovaci	6.068	79	337	561	667	653	557	438	631	2.145
	100,00%	1,30%	5,55%	9,25%	10,99%	10,76%	9,18%	7,22%	10,40%	35,35%
Bulgari	3.254	7	71	126	252	260	326	226	308	1.678
	100,00%	0,22%	2,18%	3,87%	7,74%	7,99%	10,02%	6,95%	9,47%	51,57%
Evrei	3.590	5	20	59	101	127	212	399	207	2.460
	100,00%	0,14%	0,56%	1,64%	2,81%	3,54%	5,91%	11,11%	5,77%	68,52%

Repartiţia procentuală la nivel naţional, pe etnii, în funcţie de suprafaţa camerelor de locuit ce revine unei persoane, 2002

Majoritatea covîrşitoare a familiilor de romi nu au condiţii normale de locuit, spre exemplu în judeţul Timiş, conform datelor Biroului Judeţean pentru Romi, 80% din familiile de romi au nevoie de locuinţă. În judeţul Sibiu (la Ocna Sibiului şi la Dumbrăveni) romii locuiesc în bordeie săpate sub pămînt.

Multe dintre terenurile romilor nu sînt întabulate, pentru casele construite pe acestea nu există autorizaţii de construcţie. Deşi ar exista o deschidere din partea autorităţilor

pentru soluționarea situației, aceasta întîrzie din lipsa unor fonduri special acordate în acest scop şi datorită sărăciei celor în cauză.

Prin expulzarea romilor din imobile retrocedate sau ocupate ilegal, se creează ghettouri la marginea sau în afara oraşelor, în care nu există condiții minime pentru un trai decent.

În noiembrie 2002, 13 familii (peste 80 de persoane, din care 50 copii) au fost evacuate din „Casa Călăului", aflată în centrul istoric al Clujului. Cei evacuați au locuit timp de o lună în subsolul unui bloc din Cartierul Mănăştur (amenajat ca adăpost aerian), iar după nemulțumirile locatarilor blocului, în plină iarnă au fost duşi lîngă groapa de gunoi a oraşului, la colonia Pata Rât, formată la începutul anilor '90 din romii expulzați din diferite localități din Cluj şi din apropiere. Ulterior „Casa Călăului", deşi era monument arhitectonic, a fost demolată, nu în ultimul rînd din teama să nu fie ocupată din nou ilegal de romi.

Din sesizările privind nerespectarea dreptului de proprietate (nerestituirea bunurilor confiscate ilegal în timpul regimului comunist) înregistrate de Liga PRO EUROPA, Biroul pentru Drepturile Omului, peste 60% provin din partea persoanelor aparținîn minorităților naționale.

În județul Timiş, din cele zece imobile solicitate de comunitatea germană, au fost retrocedate 3. Pentru comunitatea bulgară cele două imobile solicitate nu pot fi retrocedate, întrucît statul le-a vîndut (astfel se aşteaptă plata despăgubirilor), iar pentru comunitatea sîrbă retrocedările imobilelor din marile oraşe nu a atins nici 10% din cele solicitate. Comunitatea sîrbă a ajuns chiar în fața Curții Europene a Drepturilor Omului din cauza refuzului retrocedării unui imobil. Totodată liderii comunități germane au arătat că în unele locuri, cum ar fi comuna Săcălaz, etnicii germani au primit terenuri de slabă calitate şi în locuri greu accesibile, iar liderii comunității sîrbe consideră că au fost încălcate în mod flagrant legile privind retrocedarea terenurilor agricole în Dinias şi în Sânmartinul Sârbesc.

În județul Sibiu liderii comunității germane au considerat că există probleme privind retrocedarea imobilelor expropriate care au aparținut bisericilor şi fundațiilor germane. Ar fi nevoie de o nouă lege care să soluționeze situația.

Şi liderii comunității evreieşti, prin interviurile acordate, susțin că şi retrocedarea bunurilor acestor comunități este tărăgănată.

5.6. Egalitatea accesului la locuri publice

În anii anteriori, pînă la apariția Ordonanței de urgență nr. 137/2000 privind prevenirea şi sancționarea tuturor formelor de discriminare, în foarte multe locuri publice a fost îngrădit accesul romilor. Deşi această situație este în schimbare, există totuşi încă locuri publice unde romii nu au acces.

Pentru a nu fi acuzate de rasism, unele localuri au afişat cerința privind „ținuta obligatorie", dar practic scopul îl constituie limitarea accesului romilor (pentru alte persoane nu se cere ținută obligatorie), sau se afişează inscripția „club — intrarea doar pentru membri", dar calitatea de membru se verifică doar pentru romi.

Față de numărul relativ mare de situații în care se limitează accesul în locuri publice, există puține sesizări şi reclamații.

La Cluj, în data de 16 mai 2005, a apărut la intrarea într-un magazin textul: „interzis intrarea romilor".

În data de 1 septembrie 2005, la un ştrand din Arad o femeie musulmană, îmbrăcată conform prevederilor sale religioase, nu a fost lăsată să facă baie. Întrebată asupra motivelor,

soția proprietarului a declarat unui post de televiziune: „dacă îi permiteam să facă baie, cine știe, poate mîine și țiganii ar dori să vină și să facă baie".

Au fost semnalate din județul Timiș cazuri în care a fost îngrădit accesul unor romi la spitale, dar nu există plîngeri formulate în acest sens.

5.7. Egalitatea accesului la serviciile sociale

Familiile de romi care au locuință se confruntă cu condiții precare de locuit: în multe locuri conducta de apă, gaz, electricitate se oprește la limita dintre neromi și romi. Date statistice județene nu există, dar cele naționale arată dificultățile, mai ales în domeniul accesului la apă potabilă și încălzirea centrală.

Instalații dependințe		Români	Maghiari	Romi	Ucraineni	Germani	Sîrbi	Slovaci	Bulgari	Evrei
Total		3.555.824 100,00%	287.036 100,00%	43.336 100,00%	3.708 100,00%	19.035 100,00%	4.984 100,00%	2.705 100,00%	1.410 100,00%	3.517 100,00%
Instalație de alimentare cu apă, canalizare	Interior	3.146.632 88,49%	260.881 90,89%	17.592 40,59%	3.132 84,47%	17.371 91,26%	4.646 93,22%	2.091 77,30%	1.322 93,76%	3.469 98,64%
	Exterior	279.403 7,86%	16.658 5,80%	13.140 30,32%	411 11,08%	1.132 5,95%	232 4,65%	461 17,04%	71 5,04%	32 0,91%
Instalație de alimentare cu apă caldă	Interior	2.736.409 76,96%	207.905 72,43%	9.392 21,67%	2.404 64,83%	13.607 71,48%	3.933 78,91%	1.331 49,21%	1165 82,62%	3.194 90,82%
	Exterior	28.148 0,79%	1.668 0,58%	265 0,61%	27 0,73%	110 0,58%	14 0,28%	7 0,26%	13 0,92%	81 2,30%
Instalație electrică		3.538.731 99,52%	285.679 99,53%	38.503 88,85%	3.687 99,43%	18.981 99,72%	4.976 99,84%	2.686 99,30%	1.407 99,79%	3.514 100,00%
Încălzire centrală		2.473.888 69,57%	165.690 57,72%	7.432 17,15%	1.930 52,05%	10.640 55,90%	3.320 66,61%	921 34,05%	1.033 73,26%	3.010 99,91%
Bucătărie / chicinetă	Interior	3.320.881 93,39%	277.603 96,71%	27.143 62,63%	3.382 91,21%	18.318 96,23%	4.865 97,61%	2.523 93,27%	1.355 96,10%	3.471 98,69%
	Exterior	107.374 3,02%	2.659 0,93%	2.559 5,91%	159 4,29%	357 1,88%	48 0,96%	142 5,25%	27 1,91%	6 0,17%
Baie	Interior	2.973.964 83,64%	244.351 85,13%	12.375 28,56%	2.945 79,42%	15.831 83,17%	4.402 88,32%	1.873 69,24%	1.262 89,50%	3.419 97,21%
	Exterior	61.779 1,74%	2.463 0,86%	966 2,23%	60 1,62%	237 1,25%	41 0,82%	46 1,70%	11 0,78%	9 0,26%
Closet cu apă	Interior	2.962.900 83,32%	241.147 84,01%	12.621 29,12%	2.895 78,07%	15.592 81,91%	4.313 86,54%	1.715 63,40%	1.229 87,16%	3.435 97,67%
	Exterior	150.870 4,24%	13.073 4,55%	5.372 12,40%	227 6,12%	1.278 6,71%	213 4,27%	112 4,14%	48 3,40%	28 0,80%

Condițiile de locuit, la nivel național, în zone urbane, 2002

Instalații dependințe		Români	Maghiari	Romi	Ucraineni	Germani	Sîrbi	Slovaci	Bulgari	Evrei
Total		2.999.242 100,00%	241.990 100,00%	69.487 100,00%	15.082 100,00%	7.914 100,00%	4.512 100,00%	3.363 100,00%	1.844 100,00%	73 100,00%
Instalație de alimentare cu apă, canalizare	Interior	403.998 13,47%	85.260 35,23%	2.585 3,72%	2.291 15,19%	3.574 45,16%	1.645 36,46%	656 19,51%	1.189 64,48%	38 52,05%
	Exterior	991.797 33,07%	63.966 26,43%	17.831 25,66%	5.107 33,86%	2.087 26,37%	1.721 38,14%	1.056 31,40%	528 28,63%	14 19,18%
Instalație de alimentare cu apă caldă	Interior	192.456 6,42%	41.698 17,23%	941 1,35%	872 5,78%	1.846 23,33%	800 17,73%	195 5,80%	508 27,55%	22 30,14%
	Exterior	5.328 0,18%	512 0,21%	41 0,06%	19 0,13%	33 0,42%	15 0,33%	8 0,24%	6 0,33%	0 0,00%
Instalație electrică		2.898.209 96,63%	236.276 97,64%	56.810 81,76%	13.625 90,34%	7.820 98,81%	4.477 99,22%	3.270 97,23%	1.832 99,35%	72 98,63%
Încălzire centrală		48.013 1,60%	8.634 3,57%	215 0,31%	109 0,72%	610 7,71%	71 1,57%	63 1,87%	44 2,39%	6 8,22%
Bucătărie / chicinetă	Interior	1.944.766 64,84%	210.274 86,89%	32.148 46,26%	610 4,04%	7.175 90,66%	4.055 89,87%	2.220 66,01%	1.743 94,52%	65 89,04%
	Exterior	642.430 21,42%	11.826 4,89%	4.942 7,11%	2.567 17,02%	382 4,83%	216 4,79%	540 16,06%	68 3,69%	6 8,22%
Baie	Interior	330.263 11,01%	73.429 30,34%	1.639 2,36%	1.648 10,93%	2.891 36,53%	1.246 27,62%	504 14,99%	635 34,44%	33 45,21%
	Exterior	30.446 1,02%	1.562 0,65%	155 0,22%	358 2,37%	87 1,10%	48 1,06%	47 1,40%	24 1,30%	0 0,00%
Closet cu apă	Interior	230.361 7,68%	47.340 19,56%	1.036 1,49%	711 4,71%	2.038 25,75%	699 15,49%	278 8,27%	193 10,47%	31 42,47%
	Exterior	66.316 2,21%	7.975 3,30%	1.363 1,96%	189 1,25%	381 4,81%	151 3,35%	128 3,81%	91 4,93%	4 5,48%

Condițiile de locuit, la nivel național, în zone rurale, 2002

Venitul minim garantat, care ar trebui plătit lunar familiilor care trăiesc sub limita subzistenței, se plătește în general o dată pe 3-4 luni.

5.8. Egalitatea oportunităților de natură economică

În două din cele cinci județe s-au desfăşurat proiecte economice cu impact asupra comunității de romi în cursul anului 2005, în cadrul programului „Sprijin pentru Stategia națională de îmbunătățire a situației romilor", finanțat de Uniunea Europeană.

În județul Cluj Primăria Municipiului Dej, în parteneriat cu Fundația pentru Dezvoltarea Socială a Romilor „Ramses" Dej, a avut un proiect de calificare pentru 15 persoane în meseria de zidar-operator prefabricate din beton, prin care se urmărise şi angajarea a 9 persoane; la Turda primăria în parteneriat cu Şcoala nr. 5 a desfăşurat un proiect de calificare pentru 35 de persoane în meseria de zidar, croitor-lenjer, zugrav, tapițer, lăcuitor, urmînd a fi şi angajate 3 persoane.

În județul Harghita, Primăria Bălan, în parteneriat cu Asociația Etnoculturală Concordia, a desfăşurat un proiect de calificare pentru 15 persoane în meseria de zidar.

Astfel se poate estima că în cele cinci județe, prin programe direcționate spre comunitatea de romi (inclusiv cele desfăşurate de AJOFM-uri), aproximativ 200 de romi au participat la cursuri de calificare şi recalificare în anul 2005, din care au fost angajate mai puțin de 50 de persoane.

5.9. Egalitatea în ceea ce priveşte cetățenia

Cetățenia română se dobîndeşte, în conformitate cu prevederile legale, prin naştere. Inclusiv copilul găsit pe teritoriul statului român este considerat a fi cetățean român, dacă nici unul dintre părinți nu este cunoscut.

Cetățenia română se poate acorda, la cerere, persoanei fără cetățenie sau cetățeanului străin, dacă îndeplineşte condițiile stabilite de lege.

Cetățenia română nu poate fi retrasă persoanei care a dobîndit-o prin naştere.

Nu există prevederi legale, dar nici practici prin care persoanele aparținînd comunităților studiate ar fi dezavantajate în ce priveşte acordarea sau retragerea cetățeniei. Dar pentru a se bucura de toate drepturile conferite de cetățenia română, persoanele au nevoie de acte de identitate, cartea de identitate fiind dovada cetățeniei române. Acest act se întocmeşte şi se eliberează de către formațiunea de evidență a populației de la locul de domiciliu sau reşedință al persoanei fizice, pe baza cererii scrise a acesteia şi a documentelor cu care se face dovada numelui, stării civile, cetățeniei române, a domiciliului şi, după caz, a situației militare. Întrucît o mare parte a romilor locuiesc în imobile neîntabulate, ei nu pot face dovada domiciliului, prin urmare nu pot primi decît cărți de identitate provizorii, ale căror valabilitate nu poate depăşi un an. Astfel ei trăiesc într-o stare de „provizorat permanent", cu frica de a nu mai primi cărți de identitate, aflîndu-se la cheremul „bunăvoinței" autorităților. Liderii romilor din județul Sibiu au apreciat că aproximativ 30% din romi nu au acte de identitate. În anii anteriori situația era şi mai gravă (în ultima perioadă aproximativ 1000 de persoane au intrat în legalitate, printr-un program PHARE, pentru 350 de imobile fiind eliberate titluri de proprietate). În județul Timiş, conform relatărilor liderilor comunității, majoritatea romilor, în special cei săraci, nu au cărți de identitate, astfel ei nu pot beneficia de venitul minim garantat.

5.10. Egalitatea în ceea ce priveşte libertatea de mişcare

În conformitate cu prevederile legale, evidența cetățenilor români rezidenți în România se ține după principiul locului de domiciliu al acestora[101]. Orice schimbare de domiciliu trebuie anunțată la serviciul de evidența populației în termen de 15 zile, iar o şedere mai

lungă de 45 de zile într-o altă localitate decît cea prevăzută în actele de identitate trebuie anunțată la acest serviciu.

Aceste prevederi legale reprezintă pe de o parte restricții pentru grupurile de romi seminomade, cărora li se poate refuza șederea pe raza unei localități, pe de altă parte pentru persoanele care își întemeiază o familie într-o altă localitate, dacă cel cu care este căsătorit nu poate face dovada domiciliului (și are carte de identitate provizorie). În cazul din urmă, persoana în cauză va fi considerată ca locuind ilegal pe raza localității respective.

În vara anului 2004, familiile de romi de pe strada Nagy Imre din Miercurea Ciuc au fost mutate, împotriva voiței lor, în afara localității, la stația de epurare a orașului, pe motriv că locuințele lor (închiriate de la Primărie) sînt în stare avansată de degradare. Conform legii, Primăria avea obligația de a renova structura clădirilor. După ce romii au fost scoși din locuințele lor, acestea au fost demolate de autorități. În noiembrie 2004 romii s-au adresat cu o plîngere Consiliului Național pentru Combatera Discriminării, în care au descris condițiile lor de locuit: „Barăcile în care am fost mutați sînt înconjurate cu gard înalt. Repartizarea barăcilor nu s-a făcut în funcție de numărul de persoane, ci în funcție de familii, fără a ține cont de numărul de persoane a familiilor. Astfel familiile numeroase nu încap în spațiul strîmt, fiind nevoite să doarmă sub cerul liber. Există barăci unde dorm 17 persoane (adulți și copii mici)." CNCD a solicitat Primăriei soluționarea problemei, iar după ce nu s-a întîmplat nimic și s-a trimis și a doua sesizare, s-a aplicat o amendă de 40 de milioane lei. Romii însă nu au fost mutați înapoi în Miercurea Ciuc.

5.11. Egalitatea tratamentului în fața tribunalelor sau a altor organe ale justiției

Conform datelor neoficiale[102], în județul Arad 5% din magistrați sînt maghiari, în județul Cluj 10%, în Hărghita 60%, în Sibiu 3%, în Timiș 10%. Lipsa juriștilor minoritari este relevată și de procentul minorităților în rîndul avocaților. Spre exemplu, dintre avocații din Timiș 3% sînt maghiari, 2% germani, 2% sîrbi, 1% bulgari.

Parchetele și instanțele refuză des implementarea legislației privind utilizarea limbii materne în fața acestor instituții. În loc de translatori autorizați, în situația în care cineva nu înțelege bine limba română se apelează în general la persoane care incidental se află în sala de judecată, ori la grefieri sau avocați.

Conform paginii electronice a Ministerului Justiției, la nivelul Curților de Apel există traducători autorizați, în proporția oglindită de tabelul de mai jos.

În județul Arad, dintre românii chestionați, 21,6% a fost în fața unei instanțe în ultimii doi ani, dintre maghiari 31,0%, dintre romi 57,1%. Nici unul dintre cei care au fost în fața instanțelor nu a auzit utilizarea unei alte limbi decît cea română.

În județul Sibiu, 15,8% din persoanele chestionate au fost în fața unei instanțe în ultimii doi ani. Dintre acestea 77,8% nu a auzit utilizarea unei alte limbi decît limba română, 11,1% a auzit utilizarea unei alte limbi la procese penale, 11,1% la procese civile. În cazurile în care s-a folosit o altă limbă decît cea română, 50,0% au declarat că se utiliza translator oficial, 50,0% nu cunoșteau calitatea translatorului.

În județul Timiș, dintre românii chestionați, 31,7% a fost în fața unei instanțe în ultimii doi ani, dintre maghiari 10,6%, dintre romi 15,0%, dintre celelalte minorități 28,6%. 4,0% din cei care au fost în fața instanțelor au auzit utilizarea unei alte limbi decît cea română, dar nu știu ce tip de proces a fost și ce calitatea avea persoana care traducea.

În altă ordine de idei, se poate constata obstrucționarea implementării legislației care prevede interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvîrșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii.

Curtea de Apel	Limba	Procent[h]
Cluj	engleză	36,1
	franceză	27,8
	germană	12,8
	maghiară	8,3
	italiană	5,3
	spaniolă	4,5
	rusă	3,8
	cehă	0,8
	olandeză	0,8
Timişoara[i]	engleză	48,0
	franceză	26,7
	germană	17,3
	maghiară	2,7
	ucraineană	1,3
	italiană	1,3
	spaniolă	1,3
	arabă	1,3
Alba Iulia[j]	engleză	47,7
	franceză	25,7
	germană	22,9
	maghiară	1,8
	rusă	0,9
	spaniolă	0,9
Tîrgu-Mureş[k]	engleză	40,4
	germană	19,2
	franceză	19,2
	maghiară	17,3
	italiană	3,8

Translatori autorizaţi pentru curţile de apel, după limba de traducere

Chestionarea poliţiştilor şi procurorilor a arătat că romii sînt văzuţi, în general, nu ca grup etnic ci ca grup infracţional. O mare parte din cei care afirmă că sărăcia este motivul principal al delincvenţei propune înăsprirea legislaţiei şi nu aplicarea unei protecţii sociale adecvate.

La Inspectoratul Judeţean de Poliţie Arad 92,0% din poliţiştii chestionaţi consideră că este mai ridicată infracţionalitatea în rîndul romilor (4,0% nu este de acord cu afirmaţia), 40,0% afirmă că la maghiari infracţionalitatea este mai mică faţă de procentul lor în societate (8,0% nu este de acord cu afirmaţia). Criminalitatea este considerată mai ridicată în rîndul celor cu o educaţie redusă (80,0%), familiilor destrămate (68,0%), romilor (64,0%), consumatorilor de droguri (52,0%), tinerilor (52,0%), săracilor (52,0%), şomerilor (24,0%), persoanelor din mediul rural (4,0%). Ca motive principale ale delincvenţei ridicate au fost numite nivelul scăzut de trai şi sărăcia (56,0%), lipsa unei legislaţii ferme (40,0%), lipsa educaţiei (28,0%), şomajul (20,0%), mediul familial (16,0%), lipsa dotării corespunzătoare a poliţiei (8,0%), lipsa programelor de integrare (8,0%), numărul mic de poliţişti (4,0%), pasivitatea procurorilor (4,0%), neadaptarea la cerinţele democraţiei (4,0%), găştile de

cartier (4,0%), nepăsarea cetățenilor (4,0%), romii (4,0%), drogurile (4,0%). Criminalitatea s-ar putea reduce prin legi mai aspre (48,0%), crearea locurilor de muncă, protecție socială (40,0%), legi mai clare, flexibile, stabile (16,0%), dotarea mai bună a poliției (8,0%), uşurarea uzului de armă (4,0%), număr mai mare de polițişti (4,0%), asigurarea zonelor cu risc infracțional (4,0%), educație mai bună în şcoli (4,0%), instituționalizarea copiilor străzii (4,0%), atenție sprorită față de delincvența juvenilă (4,0%).

În situația în care în desfăşurarea activității polițiştilor o persoana nu vorbeşte destul de bine româneşte, 92,0% din cei chestionați apelează la translator, 4,0% afirmă că nu a întîlnit astfel de cazuri, 4,0% apelează la o persoană prezentă la întîmplare.

Conform propriilor declarații, 36,0% din polițiştii chestionați cunosc limba franceză, 32,0% engleza, 12,0% germana, 12,0% rusa, 8,0% maghiara, 4,0% italiana.

La cele două parchete din Miercurea Ciuc (Parchetul de pe lîngă Judecătoria Miercurea Ciuc şi Parchetul de pe lîngă Tribunalul Harghita) 100,0% din procurorii chestionați consideră că este mai ridicată infracționalitatea în rîndul romilor, 25,0% afirmă că la maghiari infracționalitatea este mai mică față de procentul lor în societate (75,0% nu este de acord cu afirmația). La selectarea diferitelor categorii de persoane în cadrul cărora criminalitatea ar fi mai ridicată, au fost indicați romii (100,0%), săracii (100,0%), cei cu o educație precară (80,0%), consumatorii de droguri (40,0%), tinerii (40,0%), şomerii (20,0%), victimele unor abuzuri (20,0%). Ca motive principale ale delincvenței ridicate au fost numite: nivelul scăzut de trai şi sărăcia (80,0%), lipsa educației (80,0%), anturajul (40,0%), lipsa venitului (20,0%), consumul de alcool şi de droguri (20,0%), lipsa informației (20,0%), conflictele interpersonale (20,0%), pedepsele prea mici (20,0%). Criminalitatea s-ar putea reduce prin ridicarea nivelului de trai (40,0%), educarea tinerilor (40,0%), aplicarea măsurilor de prevenire (40,0%), integrarea persoanelor cu antecedente penale (20,0%), programe sociale (20,0%), introducerea unor pedepse mai aspre (20,0%).

În situația în care în desfăşurarea activității de procuror o persoana nu vorbeşte corect româneşte, 80,0% din cei chestionați apelează la translator.

Conform propriilor declarații, 50,0% dintre procurorii români chestionați cunosc limba engleză, alte limbi nu au fost indicate. 80,0% din procurorii chestionați s-au declarat români, 20,0% români de limbă maternă maghiară.

La Inspectoratul Județean de Poliție Harghita 84,1% din polițiştii chestionați consideră că este mai ridicată infracționalitatea în rîndul romilor (2,3% nu este de acord cu afirmația), 25,0% afirmă că la maghiari infracționalitatea este mai mică față de procentul lor în societate (50,0% nu este de acord cu afirmația). La selectarea diferitelor categorii de persoane în cadrul cărora criminalitatea ar fi mai ridicată, au fost indicate romii (90,9%), săracii (77,3%), cei proveniți din familii destrămate (65,9%), cei cu o educație precară (59,1%), consumatorii de droguri (45,5%), tinerii (36,4%), şomerii (18,2%), victimele unor abuzuri (13,6%). Ca motive principale ale delincvenței ridicate au fost numite: condițiile socio-economice, nivelul scăzut de trai şi sărăcia (81,8%), lipsa educației (47,7%), şomajul (38,6%), anturajul, mediul familial (20,5%), cadrul legislativ deficitar, prea permisiv (16,6%), consumul de alcool şi de droguri (11,4%), lipsa supravegherii copiilor şi tinerilor (9,1%), dorința de îmbogățire (6,8%), influența negativă a mass-mediei (6,8%), lipsa fondurilor pentru programe de reintegrare (4,5%), corupția la magistrați şi polițişti (4,5%), lipsa cunoştințelor populației asupra legislației (4,5%), nepăsarea populației (2,3%), tranziția la capitalism (2,3%), deficiențele justiției (2,3%), probleme psihice (2,3%). Criminalitatea s-ar putea reduce prin legi mai aspre (22,7%), printr-o legislație mai corespunzătoare, simplă şi eficientă (22,7%), crearea locurilor de muncă (22,7%), creşterea nivelului de trai (20,5%),

educaţie (18,2%), investiţii mai mari în reintegrare (13,6%), întărirea instituţiilor de stat, în special a poliţiei (6,8%), sancţionarea celor protejaţi de sistem (4,5%), punerea accentului pe prevenire (4,5%), mediatizarea legilor (2,3%), stăpînirea corupţiei (2,3%), angajarea unor profesionişti în structurile abilitate pentru aplicarea legii (2,3%), implicarea mai intensivă a autorităţilor (2,3%), acordarea ajutoarelor sociale (2,3%).

11,4% din poliţiştii chestionaţi au afirmat că au cunoştinţe privind sancţionarea unor persoane pe baza Ordonanţei nr. 137/2000 (combaterea discriminării) şi Ordonanţei de urgenţă nr. 31/2002 (combaterea manifestărilor xenofobe), ceilalţi au au afirmat doar că nu cunosc cazuri bazate pe aceste norme juridice. Dintre cei care au răspuns afirmativ, 20,0% au şi prezentat cazuri care arată că ştiau la ce se referă normele juridice în cauză.

În situaţia în care, în desfăşurarea activităţii poliţiştilor, o persoana nu vorbeşte corect româneşte, 52,3% din cei chestionaţi apelează la translator, 4,5% afirmă că nu au întîlnit astfel de cazuri, 43,2% apelează la o persoană prezentă la întîmplare, 4,5% solicită traducere din partea unui avocat.

2,3% consideră că există discriminare în cadrul poliţiei, întrucît se întîmplă ca faţă de romi să se folosească un limbaj neadecvat.

Conform propriilor declaraţii, 36,6% dintre poliţiştii români chestionaţi în judeţul Harghita cunosc limba engleză, 34,1% franceza, 31,7% maghiara, 2,5% germana. 93,2% din poliţiştii chestionaţi sînt români, 4,5% maghiari, 2,3% provin din familii mixte.

85,0% din poliţiştii Inspectoratului Judeţean de Poliţie Sibiu consideră că în rîndul comunităţii de romi criminalitatea este mai ridicată (60,0% i-au indicat pe cei proveniţi din familii destrămate, 55,0% săracii, 55,0% cei cu o educaţie precară, 45,0% tinerii, 35,0% consumatorii de droguri, 20,0% şomerii, 15,0% victimele unor abuzuri, deşi la întrebarea deschisă privind motivele principale ale delincvenţei au fost invocate sărăcia, nivelul de trai, starea socio-economică a ţării (75,0%), lipsa educaţiei, subcultura (40,0%), mediul familial, anturajul (25,0%), lipsa de informare (15,0%), dificila aplicabilitate a legilor (15,0%), dotarea precară a poliţiştilor (5,0%), consumul de alcool (5,0%). În timp ce 85,0% din cei chestionaţi este de acord cu enunţul „criminalitatea este mai ridicată în rîndul romilor" (5,0% nu este de acord), 25,0% este de acord cu enunţul „criminalitatea este mai scăzută în rîndul maghiarilor (tot 25,0% nu este de acord). Criminalitatea s-ar putea reduce prin legi mai aspre, întroducerea pedepsei capitale (40,0%), crearea locurilor de muncă, protecţie socială (30,0%), punerea accetului pe prevenire (10,0%), mai mulţi poliţişti (5,0%), consilierea psihologică (5,0%), educaţia în şcoli (5,0%), implicarea instituţiilor statului (5,0%), scăderea preţurilor (5,0%), mediatizarea cazurilor (5,0%).

10,0% din poliţiştii chestionaţi au recunoscut că nu ştiu la ce se referă Ordonanţa nr. 137/2000 (combaterea discriminării) şi Ordonanţa de urgenţă nr. 31/2002 (combaterea manifestărilor xenofobe), ceilalţi au au afirmat doar că nu cunosc cazuri bazate pe aceste norme juridice.

În situaţia în care în desfăşurarea activităţii poliţiştilor o persoană nu vorbeşte corect româneşte, 55,0% din cei chestionaţi apelează la translator, 25,0% afirmă că nu a întîlnit astfel de cazuri, 15,0% apelează la o persoană la întîmplare, aflată de faţă, 5,0% încearcă să găsească o limbă comună.

5,0% din cei chestionaţi au considerat că există posibilitatea discriminării la poliţie.

Conform propriilor declaraţii, 65,0% din poliţiştii chestionaţi cunosc limba engleză, 35,0% franceza, 20,0% germana, 10,0% rusa, 5,0% maghiara, 5,0% italiana, 5,0% spaniola.

Cu ocazia interviurilor, procurorii au considerat că există o mai mare criminalitate în comunitatea de romi, explicabilă nu numai prin sărăcia existentă, ci şi prin mentalităţile şi atitudinile culturale ale comunităţii.

Stereotipurile referitoare la romi par să aibă efecte deosebit de grave. Parchetele lucrează cu un număr insuficient de procurori, fapt ce nu permite desfăşurarea unor anchete serioase. În această situaţie — strîngerea probelor fiind practic imposibilă —, procurorii se bazează pe declaraţii, inclusiv ale presupuşilor făptuitori, obţinute de multe ori prin constrîngere. Deşi în această situaţie posibilitatea de a comite erori este mare, instanţele decid în aproape toate cazurile conform rechizitoriilor (numărul cazurilor în care instanţa ia o decizie contrară opiniei procurorilor este infimă), în primul rînd pentru că şi judecătorii sînt supraîncărcaţi (la Judecătoria Sibiu 20 de judecători au soluţionat în 2004 peste 11.000 de dosare; la Curtea de Apel Timişoara, unde există 42 de judecători, în primele 9 luni ale anului s-au înregistrat peste 13.000 de dosare), în al doilea rînd din spirit de „colegialitate", întrucît procurorul care greşeşte va fi sancţionat.[103]

Rămîne în continuare nesoluţionată problema proprietăţilor confiscate ilegal în perioada comunistă. Instanţele refuză de multe ori soluţionarea favorabilă a cazurilor, iar dacă ele sînt soluţionate favorabil, autorităţile nu le execută. Experienţa Ligii PRO EUROPA demonstrează că procentul minoritarilor (în special cel al maghiarilor) ale căror cereri nu au fost rezolvate favorabil este mai mare. Modul în care se vor implementa noile prevederi legale rămîne de văzut.

5.12. Tratament egal din partea forţelor de ordine

Experienţa Ligii PRO EUROPA şi a altor organizaţii de drepturile omului (naţionale şi internaţionale) arată că romii devin cel mai frecvent victime ale abuzurilor poliţiei sau ale organelor de urmărire penală. În situaţia în care depun plîngere împotriva acestor abuzuri, soluţionarea cazurilor se tergiversează pînă cînd victimele îşi retrag plîngerea.

Raziile efectuate în comunităţile de romi (organizate cu regularitate) au avut drept urmare semnarea unor protocoale între poliţie şi liderii comunităţilor, prin care cei din urmă promit semnalarea oricăror nereguli în comunitate, cum ar fi apariţia persoanelor străine, în schimbul stopării raziilor. Astfel, liderii comunităţilor de romi au devenit, oficial, informatorii poliţiei, ceea ce poate avea efecte negative asupra autorităţii liderilor în cadrul propriei comunităţi.

În judeţul Sibiu raziile în comunităţile de romi sînt frecvente, în special în reşedinţa de judeţ, în zona străzilor Pomicultorilor şi Trifoiului. Razii recente au fost efectuate şi în judeţul Cluj. În noiembrie 2005 postul naţional de televiziune Antena 1 a prezentat razia de la Pata Rât, modul în care poliţiştii au spart uşi şi i-au lovit cu bastoanele pe romii care nu au opus nici o rezistenţă, tîrîndu-i pe jos pînă la maşina poliţiei. După prezentarea în mass media a cazului, organizaţii ale romilor s-au deplasat la faţa locului, descriind astfel cele întîmplate: „În data de 05.11.2005 în jurul orelor 23.00, o echipă din partea mascaţilor şi poliţiei din Cluj s-a deplasat în număr de 20 de persoane la groapa de gunoi Pata Rât de la periferia municipiului Cluj-Napoca. În timpul raziei au perchiziţionat 15 colibe aparţinînd romilor care s-au instalat în această locaţie, confiscînd numeroase bunuri ca: televizoare, casetofoane, biciclete, bani şi materiale textile sub prezumţia acestora că bunurile au fost dobîndite de romi ilegal (furate). În timpul raziei, o persoana tînără de sex feminin, însărcinată, a fost abuzată fizic (bătută), cu bastonul de către un mascat, pînă cînd fata a reuşit să fugă din mîinile acestora. În acel timp unul dintre mascaţi a incendat una dintre colibe (coliba fetei bătute). Focul s-a răspîndit la o alta colibă învecinată. Deznodămîntul

a fost înfiorător avînd în vedere ora la care a avut loc razia, urletele romilor îngroziți și ideferența mascaților față de aceasta. [...] O a doua razie s-a petrecut în data de 08.11.2005 la orele 5:00 dimineața, razie efectuată de către mascați și polițiști în număr de 60. Cu ocazia aceasta s-a intrat în forță direct prin tragerea unor focuri de avertisment, aruncarea unor petarde în colibele romilor, spargerea ușilor și scoaterea forțată a romilor din colibe. Uneori s-a procedat și la lovirea mai multor persoane chiar dacă nu opuneau rezistență. S-au perchezitionat toate casele, confiscîndu-se toate bunurile de valoare pe care le aveau romii. Bărbații au fost încătușați și duși la secția de poliție. După ce bărbații au fost evacuați, mascații, împreună cu polițiștii, au incendiat celelate case, în număr de 13. Nu au lăsat pe nimeni să se apropie de case să poată scoate ceva din ele (haine, acte, bunuri de valoare). În timpul incendierilor au avut loc mai multe incidente prin lovirea mai multor romi, omorîrea animalelor, arsuri la unii copii etc. Au așteptat pînă au ars casele în întregime, romii în acest timp fiind înspăimîntați, atît persoane mature cît și copiii, sub deliciul mascaților și polițiștilor care nu încetau a înjura și rîde pe seama romilor."[104]

5.13. Egalitatea în privința siguranței personale

Organizațiile de drepturile omului au semnalat atît existența unor grupări extremiste, cît și acțiuni de vandalizare a cimitirelor sau monumentelor evreiești, apariția unor inscripții antisemite sau xenofobe. Nici poliția și nici parchetele nu au luat măsuri împotriva grupărilor extremiste, autorii acțiunilor nefiind identificați.

În situația în care romii devin victime ale unor abuzuri sau delincvențe, de foarte multe ori cazurile nu sînt soluționate în mod favorabil pentru ei. Spre exemplu, Biroul de drepturile omului al Ligii PRO EUROPA a observat că în cazul unor accidente de mașini, soldate cu decese, procentul cazurilor în care șoferii au fost achitați este mult mai mare dacă victima este de etnie romă decît în alte situații.

La Sibiu există o activitate susținută a Noii Drepte, care în perioada 2000-2001 a diseminat manifeste cu texte de genul: „afară cu țiganii", „moarte țiganilor". Aceste manifeste au avut și un conținut antisemit. În urma autosesizării parchetului, vinovații au fost condamnați la 6 luni de închisoare cu suspendare. Noua Dreaptă activează la Sibiu în continuare, în principal în rîndul studenților de la Universitatea „Lucian Blaga".

La Timișoara au apărut inscripții împotriva romilor[105] — pe poduri și pe zidurile unor clădiri — față de care nici poliția nici alte autorități nu au luat măsuri. Deși Asociația Tinerilor și Studenților Romi Parudimos a trimis 6 sesizări la Poliție, într-o declarație publicată în ***Agenda zilei*** din 13 octombrie 2005, subinspectorul Irina Petecel de la Inspectoratul de Poliție al Județului Timiș a afirmat: „La noi nu există nici o plîngere de acest gen. În momentul în care va exista se vor lua măsuri specifice". După ce și Liga PRO EUROPA a sesizat în scris Inspectoratul de Poliție, poliția și-a exprimat verbal nedumerirea, considerînd că nu această instituție ar trebui să ia măsuri.

În continuare există pericolul izbucnirii unor violențe colective îndreptate împotriva romilor. La data de 17 iulie 2005, un conflict de la o discotecă din Șeica Mare (județul Sibiu) s-a transformat într-un conflict interetnic. După incidentul de la discotecă, un grup format aproximativ din 100 de români a pornit să se răzbune pe comunitatea de romi. Au distrus patru locuințe și au bătut o persoană de peste 60 de ani. Conform Inspectoratului Județean de Poliție Sibiu, pagubele se ridică la aproximativ 300 milioane lei.

5.14. Egalitatea tratamentului în închisori

În perioada cercetată nici deținuții, nici persoanele eliberate nu au considerat că ar exista un tratament diferențiat al persoanelor minoritare. Condițiile de detenție, tratamentele aplicate de personalul închisorii nu au caracter discriminatoriu.

5.15. Egalitatea participării în alegeri

Conform Legii nr. 70/1991 privind alegerile locale[106], „organizațiile legal constituite aparținînd minorităților naționale sînt asimilate partidelor politice, alianțelor politice şi alianțelor electorale" (art. 103). Prin egalitatea acordată de această lege, la alegerile locale din iunie 2000 au participat

- 20 de organizații pentru alegerea primarului, dintre care 6 cu succes:
  - Uniunea Democrată Maghiară din România a cîştigat în 148 localități;
  - Forumul Democrat al Germanilor din România în 14 localități;
  - Uniunea Ucrainenilor din România în 3 localități;
  - Uniunea Democrată a Slovacilor şi Cehilor din România în 2 localități;
  - Comunitatea Ruşilor Lipoveni din România în 1 localitate;
  - Uniunea Croaților din România în 1 localitate;
- 42 de organizații pentru consiliile locale, dintre care 22 cu succes:
  - Uniunea Democrată Maghiară din România a cîştigat 2.451 mandate de consilieri;
  - Partida Romilor 160 mandate;
  - Forumul Democrat al Germanilor din România 78 mandate;
  - Centrul Creştin al Romilor din România 33 de mandate;
  - Uniunea Democrată a Slovacilor şi Cehilor din România 28 de mandate;
  - Uniunea Ucrainenilor din România 26 de mandate;
  - Alianța pentru Unitatea Rromilor 22 de mandate;
  - Comunitatea Ruşilor Lipoveni din România 18 mandate;
  - Partidul Liber Democrat Maghiar din România 15 mandate;
  - Uniunea Sîrbilor din România 14 mandate;
  - Asociația Civică Pro Odorhei - Udvarhelyért Polgári Egyesület 8 mandate;
  - Uniunea Croaților din România 6 mandate;
  - Uniunea Democrată a Ucrainenilor din România 6 mandate;
  - Forumul Tineretului Secuiesc 6 mandate;
  - Comunitatea „Bratsvo" a Bulgarilor din România 5 mandate;
  - Uniunea Bulgară din Banat 4 mandate;
  - Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România 2 mandate;
  - Uniunea Democratică a Croaților din România 2 mandate;
  - Uniunea Bulgară din România, 2 mandate;
  - Comunitatea Etniei Rromilor din România 1 mandat;
  - Uniunea Elenă din România 1 mandat;
  - Uniunea Polonezilor din România „Dom Polski" 1 mandat;
- 33 de organizații pentru consiliile județene, dintre care 4 cu succes:
  - Uniunea Democrată Maghiară din România a cîştigat 135 mandate de consilieri;
  - Partida Romilor 4 mandate;
  - Forumul Democrat al Germanilor din România 4 mandate;
  - Asociația Civică Pro Odorhei - Udvarhelyért Polgári Egyesület 4 mandate.

Noua Lege pentru alegerea autorităților administrației publice locale (nr. 67/2004) a limitat drastic accesul organizațiilor minorităților naționale la procesul electoral, prin prevederile care stabilesc că:

a) prin minoritate națională se înțelege acea etnie care este reprezentată în Consiliul Minorităților Naționale (excluzînd acele comunități care se consideră a fi grup etnic, dar nu sînt reprezentate în Consiliu; printre acestea se numără secuii, care au participat la alegerile din 2000, dar nu au mai putut participa la cele din 2004 ca urmare a acestei prevederi);

b) pot depune candidaturi organizațiile cetățenilor aparținînd minorităților naționale reprezentate în Parlament (punînd în situație de inferioritate acele organizații care nu sînt reprezentate în Parlament, dar au o susținere locală puternică, cum ar fi Centrul Creştin al Romilor din România sau Alianța pentru Unitatea Rromilor);

c) pot depune candidaturi şi alte organizații ale cetățenilor aparținînd minorităților naționale legal constituite care prezintă la Biroul Electoral Central o listă de membri, dar numărul membrilor nu poate fi mai mic de 15% din numărul total al cetățenilor care la ultimul recensămînt s-au declarat ca aparținînd minorității respective (creînd o discriminare față de partidele politice româneşti, care nu trebuie să beneficieze de sprijinul a 15% din numărul total al populației româneşti);

d) dacă numărul membrilor necesari pentru îndeplinirea condițiilor de la pct. c) este mai mare de 25.000 de persoane, lista membrilor trebuie să cuprindă cel puțin 25.000 de persoane domiciliate în cel puțin 15 din județele țării şi municipiul Bucureşti, dar nu mai puțin de 300 de persoane pentru fiecare dintre aceste județe şi municipiul Bucureşti (încă o limitare în plus față de prevederea anterioară, care afectează comunitatea maghiară şi romă, care au fost prezente la alegerile locale din 2000 cu mai multe organizații).

Aceste restricții legislative au fost completate şi de altele, formale (hotărîrea guvernamentală care stabilea cum trebuie să arate lista susținătorilor organizațiilor minoritare a apărut cu o săptămînă înainte de data limită a depunerii listei), care au avut ca efect absența la alegerile locale a organizațiilor minorităților care nu erau prezente în 2004 în Parlamentul României. Uniunea Civică Maghiară, deşi a strîns numărul necesar de semnături (peste 50.000), a fost exclusă de la participarea la alegerile locale din iunie 2004 pe motiv că lista susținătorilor nu a respectat forma cerută de hotărîrea guvernamentală.

În urma alegerilor locale din 2004, la nivel național există 186 primari, 2481 consilieri locali şi 112 consilieri județeni din partea organizației reprezentative a comunității maghiare; 9 primari, 96 consilieri locali şi 11 consilieri județeni (toți în Sibiu) din partea organizației reprezentative a comunității germane; 189 consilieri locali din partea organizației reprezentative a romilor; 2 primari şi 29 consilieri locali din partea organizației reprezentative a ucrainenilor; 20 consilieri locali din partea organizației reprezentative a slovacilor şi cehilor; 11 consilieri locali din partea organizației reprezentative a sîrbilor; 1 primar şi 6 consilieri locali din partea organizației reprezentative a bulgarilor.

Datorită limitării dreptului de participare la alegeri ale organizațiilor minorităților naționale, numărul aleşilor locali din rîndurile minorităților a scăzut, ca şi numărul organizațiilor care au participat la alegerile locale, afectînd grav atît democrația internă în cadrul minorităților dar şi reprezentarea lor la luare deciziilor de interes local.

	Organizație	Procent obținut
Consilieri județeni	Uniunea Democrată Maghiară din România	5,67
	Forumul Democrat al Germanilor din România	0,85
	Partida Romilor Social Democrată din România	0,69
	Uniunea Ucrainenilor din România	0,08
	Uniunea Democrată a Cehilor şi Slovacilor din România	0,07
	Uniunea Culturală a Rutenilor din România	0,06
	Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România	0,06
	Uniunea Elenă din România	0,06
	Comunitatea Ruşilor Lipoveni din România	0,06
	Uniunea Polonezilor din România „Dom Polski"	0,04
	Uniunea Bulgară din Banat - România	0,03
	Uniunea Armenilor din România	0,03
	Asociația Macedonenilor din România	0,02
	Uniunea Croaților din România	0,01
	Uniunea Sîrbilor din România	0,01
Consilieri locali	Uniunea Democrată Maghiară din România	4,92
	Forumul Democrat al Germanilor din România	0,84
	Partida Romilor Social Democrată din România	0,75
	Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România	0,06
	Uniunea Ucrainenilor din România	0,06
	Comunitatea Ruşilor Lipoveni din România	0,05
	Uniunea Elenă din România	0,04
	Uniunea Democrată a Cehilor şi Slovacilor din România	0,03
	Uniunea Sîrbilor din România	0,02
	Uniunea Bulgară din Banat - România	0,02
	Uniunea Culturală a Rutenilor din România	0,01
	Uniunea Armenilor din România	0,01
	Asociația Liga Albanezilor din România	0,01
	Asociația Macedonenilor din România	0,01
	Uniunea Croaților din România	0,01
	Uniunea Polonezilor din România „Dom Polski"	0,01
	Comunitatea Italiană din România	0,00
Primari	Uniunea Democrată Maghiară din România	4,04
	Forumul Democrat al Germanilor din România	1,08
	Partida Romilor Social Democrată din România	0,05
	Uniunea Ucrainenilor din România	0,03
	Uniunea Bulgară din Banat - România	0,02
	Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România	0,01
	Comunitatea Ruşilor Lipoveni din România	0,01
	Uniunea Croaților din România	0,01
	Uniunea Democrată a Cehilor şi Slovacilor din România	0,00
	Asociația Macedonenilor din România	0,00
	Uniunea Culturală a Rutenilor din România	0,00

Rezultatele obținute la nivel național de organizațiile reprezentative ale minorităților naționale la alegerile locale din 2004[107]

5.16. Egalitatea în privința dreptului la asociere şi demonstrație pașnică

Legislația nu prevede restricții pe criterii etnice privind înregistrarea asociațiilor, există însă criterii restrictive privind înregistrarea organizațiilor reprezentative ale minorităților naționale care pot participa la alegeri. Aceste criterii, prevăzute de legislația electorală au fost introduse şi în *Proiectul Legii statului minorităților naționale din România*.

5.17. Egalitatea în sectorul public

Discriminarea structurală, subreprezentarea minorităților în sectorul public este un fenomen general.

În cadrul Prefecturii Arad aproximativ 98% dintre angajați sînt români, la Consiliul Județean Arad 90% din funcționarii publici sînt români, 6% maghiari, la primăriile din județ 90% din funționarii publici sînt români, 5% maghiari.

La Prefectura Cluj aproximativ 95% din funcționarii publici sînt români, 5% maghiari, procentul este similar și la Consiliul Județean Cluj, iar la Primăria Municipiului Cluj este aproximativ 10%.

La Prefectura Județului Harghita aproximativ 60% din angajați sînt români, 40% maghiari. La Consiliul Județean Harghita însă în cadrul aparatului propriu aproximativ 95% sînt maghiari, doar 5% români, iar în cadrul instituțiilor subordonate 75% sînt maghiari și 25% sînt români. În cadrul Primăriei Miercurea Ciuc, procentul aproximativ al funcționarilor publici maghiari este de 95%, iar cel al funcționarilor publici români de 5%. Primăria Miercurea Ciuc a anunțat concursuri pentru mai multe locuri de muncă cu solicitarea cunoașterii limbii maghiare, deși respectivele posturi nu vizau relația cu publicul (au fost posturi de mecanic-tractorist, zugrav, mecanic). Din acest motiv, în septembrie 2005 primarul Ráduly Róbert a fost sancționat contravențional cu o amendă de 5 milioane lei.

În cadrul Prefecturii Sibiu toți funcționarii publici sînt români, la Consiliul Județean Sibiu din cei peste 50 de funcționari publici unul este german, ceilalți români, iar la Primăria municipiului Sibiu din cei 148 de angajați există patru persoane care aparțin minorităților.

La Prefectura județului Timiș peste 90% din angajați sînt români, la fel la Consiliul Județean Timiș (unde aproximativ 3% din funcționari sînt maghiari) și la Primăria Municipiului Timișoara.

Prin interviurile realizate, liderii comunității maghiare din Sibiu au considerat că relația dintre autoritățile locale și comunitate sînt foarte bune, există reprezentanți în administrația publică locală. Liderii comunității de romi au afirmat că există o discriminare din partea administrației publice locale, care refuză angajarea romilor pe locurile destinate lor.

Întrucît la alegerile locale Forumul Democrat al Germanilor din România a obținut un deosebit succes în județul Sibiu, relațiile dintre comunitate și autorități sînt foarte bune.

Cu ocazia unor interviuri, funcționarii publici maghiari (care participă la procedura de angajare) au afirmat că la angajare se face o discriminare, întrucît ei sînt în minoritate, iar colegii lor români țin seama de criteriul prezervării procentelor existente între angajații majoritari și minoritari (dacă persoana în locul căreia se organizează un concurs a fost minoritar, se admite angajarea unui minoritar pe respectivul post; dacă a fost majoritar, nu se poate angaja decît un majoritar).

Mentalitățile funcționarilor publici au fost testate prin chestionare.

53,8% din funcționarii Direcției Județene de Statistică Arad consideră că nu există discriminare la această instituție, ceilalți nu au răspuns la întrebare.

20,0% din funcționarii Consiliului Județean Harghita consideră că există discriminare la această instituție, prin neacordarea premiilor pe merite.

Conform acestor chestionare aplicate, 35,0% din funcționarii Primăriei municipiului Sibiu consideră că nu există discriminare în această instituție, 5% că există „în cel mai rău caz discriminare pozitivă", 5% că nu există plîngere înregistrată în acest sens, 5% că există posibilitatea discriminării.

Întrebare	Funcționari români
Este normal ca în cadrul funcționarilor publici procentul minorităților să fie egal cu procentul minorităților din localitate?	7,7%
Este util să se angajeze experți romi?	23,1%
Procentul minorităților în cadrul funcționarilor publici este aproximativ egal cu procentul minorităților din localitate? [l]	7,7%
Este nevoie de măsuri speciale pentru comunitățile minoritare ca ele să se poată dezvolta în mod normal?	30,8%
Este nevoie de măsuri speciale pentru comunitățile de romi pentru a facilita integrarea lor în societatea românească? [m]	46,2%
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru romi?	0,0%

Procentul răspunsurilor afirmative la întrebările privind acceptarea persoanelor minoritare în cadrul autorităților publice, chestionar aplicat la angajații Direcției Județene de Statistică Arad

Întrebare	Funcționari maghiari
Este normal ca în cadrul funcționarilor publici procentul minorităților să fie egal cu procentul minorităților din localitate?	100,0%
Este util să se angajeze experți romi?	90,0%
Procentul minorităților în cadrul funcționarilor publici este aproximativ egal cu procentul minorităților din localitate? [n]	90,0%
Este nevoie de măsuri speciale pentru comunitățile minoritare ca ele să se poată dezvolta în mod normal?	90,0%
Este nevoie de măsuri speciale pentru comunitățile de romi pentru a facilita integrarea lor în societatea românească? [o]	90,0%
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru romi?	20,0%

Procentul răspunsurilor afirmative la întrebările privind acceptarea persoanelor minoritare în cadrul autorităților publice, chestionar aplicat la angajații Consiliului Județean Harghita

Una dintre condițiile pentru candidații la locuri de muncă în cadrul poliției sau penitenciarului este proveniența dintr-un mediu familial „organizat". Întrucît această noțiune se poate interpreta într-un mod subiectiv, există pericolul unei discriminări indirecte aplicate împotriva romilor.

Cu ocazia interviurilor realizate, membrii comunităților de romi au declarat că sînt tratați de multe ori într-un mod discriminatoriu de autorități. Din acest motiv, ei preferă să evite instituțiile publice, poliția. De regulă, liderul lor este cel care contactează autoritățile, dacă nu este absolut necesară prezența personală.

Dintre persoanele chestionate din comunitatea românească din Arad, 14,3% s-au adresat unei autorități în ultimii doi ani, experiența fiind pozitivă (47,6%), negativă (7,1%) sau şi/

Întrebare	Funcționari români
Este normal ca în cadrul funcționarilor publici procentul minorităților să fie egal cu procentul minorităților din localitate?	55,0%
Este util să se angajeze experți romi? [p]	75,0%
Procentul minorităților în cadrul funcționarilor publici este aproximativ egal cu procentul minorităților din localitate?	35,0%
Este nevoie de măsuri speciale pentru comunitățile minoritare ca ele să se poată dezvolta în mod normal?	65,0%
Este nevoie de măsuri speciale pentru comunitățile de romi pentru a facilita integrarea lor în societatea românească? [r]	70,0%
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru romi?	10,0%

Procentul răspunsurilor afirmative la întrebările privind acceptarea persoanelor minoritare în cadrul autorităților publice, chestionar aplicat la angajații Primăriei municipiului Sibiu

și (35,7%). 47,6% consideră că funcționarii publici care lucrează cu publicul ar trebui să cunoască limba maghiară (19,0% nu), 31,0% sînt de acord cu angajarea unui expert rom la primărie, 61,9% nu.

Dintre cei din mediul rural al județului Arad, 22,2% s-au adresat unei autorități. Experiența celor chestionați privind contactul cu autoritățile este pozitivă (33,3%), negativă (11,1%), și/și (55,6%). 22,2% ar fi de acord ca funcționarii publici să cunoască limba maghiară (33,3% nu), 33,3% ar considera necesară angajarea unui expert rom la primărie (55,6% nu). 11,1% s-au simțit discriminați de autoritățile publice locale.

Din comunitatea maghiară din Arad, 59,5% s-au adresat unei autorități în ultimii 2 ani, toți în limba română. Experiența față de autorități este pozitivă (16,7%), negativă (31,0%), și/și (21,4%). 97,6% au considerat că funcționarii publici care lucrează cu publicul ar trebui să cunoască limba maghiară. 42,9% sînt de acord cu angajarea unui expert rom la Primărie, 31,0% nu. 11,9% s-au simțit discriminați de autoritățile publice, din care 40,0% au fost umiliți, 40,0% nu au fost luați în seamă, 20,0% a considerat că soluționarea cazului lor a fost amînată din cauza apartenenței lor etnice.

Din comunitatea romă 85,7% s-au adresat unei autorități, 14,3% au avut o experiență pozitivă, 57,1% negativă, 14,3% și/și. 71,4% consideră necesară angajarea unui expert rom la primărie, 14,3% nu. 42,9% s-au considerat a fi discriminați de autorități (batjocoriți, neluați în seamă).

Conform chestionării comunității de romi din Poiana (Turda), județul Cluj, doar liderul comunității s-a adresat autorităților în ultimii doi ani. Experiența lui („în procent de 90%"), este pozitivă. Toate persoanele din comunitate au declarat că este util să lucreze un expert rom la primărie.

Dintre persoanele chestionate din comunitatea românească din Sibiu 45,8% s-a adresat unei autorități în ultimii doi ani, experiența fiind pozitivă (37,5%), negativă (16,7%) sau și/și (41,7%). 33,3% sînt de acord cu angajarea unui expert rom la primărie, 25,0% nu.

Dintre persoanele maghiare chestionate din Sibiu 40,0% s-au adresat unei autorități, din care 12,5% în maghiară (la care răspusul a fost bilingv, româno-maghiar). Experiența față de autorități este pozitivă (10,0%), negativă (25,0%) sau și/și (60%). 35,0% din cei

chestionați consideră că funcționarii publici care lucrează cu publicul ar trebui să cunoască limba maghiară (10,0% că nu), 40,0% că ar trebui să fie angajat un expert rom la primărie (15,0% că nu). 70,0% au afirmat că nu au fost discriminați de autorități.

Se poate observa că în cadrul comunității maghiare din municipiul Sibiu încrederea față de autorități este mai mică decît în cadrul comunității românești.

Conform chestionarelor, din comunitatea maghiară din Ocna Sibiului 25,0% s-a adresat unei autorități, din care 50,0% în limba română, 50,0% bilingv (la care răspunsul a fost bilingv). 37,5% din cei chestionați au o experiență pozitivă cu autoritățile, 50,0% şi/şi. 25,0% susțin necesitatea ca angajații primăriei care lucrează cu publicul să cunoască limba maghiară, tot 25,0% ca între angajații primăriei să fie şi un expert rom. 62,5% din cei chestionați afirmă că nu au fost discriminați de autorități, 12,5% că da.

Persoanele chestionate din comunitatea maghiară din Bârghiş, județul Sibiu, au dat răspunsuri uniforme: toate s-au adresat unei autorități, în limba română, primind răspuns în limba română; toate au afirmat că ar fi nevoie ca angajații primăriei care lucrează cu publicul să cunoască limba maghiară şi că ar fi nevoie de un expert rom la primărie; la fel, toate au afirmat că nu au fost discriminate. Experiența față de autorități este negativă (20,0%) sau şi/şi (80%).

Dintre persoanele chestionate din comunitatea românească din Timişoara, 51,2% s-au adresat unei autorități în ultimii doi ani, experiența fiind pozitivă (53,7%), negativă (9,8%) sau şi/şi (34,1%). 61,0% sînt de acord cu angajarea unui expert rom la primărie, 24,4% nu. 2,4% au considerat că au fost discriminați, întrucît funcționarii îşi favorizează cunoştințele.

Dintre persoanele maghiare chestionate din Timişoara, 36,7% s-au adresat unei autorități, toate în limba română. Experiența față de autorități este pozitivă (15,0%), negativă (11,7%) sau şi/şi (63,3%). 53,3% din cei chestionați consideră că funcționarii publici care lucrează cu publicul ar trebui să cunoască limba maghiară, 50,0% că ar trebui să fie angajat un expert rom la primărie (5,0% că nu). 60,0% au afirmat că nu au fost discriminați de autorități, 3,3% că da (dintre care jigniți pentru că sînt maghiari 50,0%, jigniți prin scrierea incorectă a numelui 50,0%).

Maghiarii chestionați din zonele rurale ale județului Timiş s-au adresat autorităților în procent de 33,3%, toți în limba română. Experiența lor este pozitivă (16,7%), negativă (16,7%), şi/şi (66,7%). 66,7% au considerat că ar fi bine dacă fucționarii publici ar cunoaşte limba maghiară, procentul celor care consideră utilă angajarea unui expert rom la primărie este identic. Nimeni nu s-a considerat discriminat (33,3% a dat un răspuns negativ explicit).

Din comunitatea romă timişoreană chestionată 30,0% s-au adresat autorităților în ultimii doi ani, experiența lor fiind pozitivă (10,0%), negativă (45,0%), şi/şi (45,0%). 55,0% din cei chestionați afirmă că nu a fost discriminat de funcționari publici, 25,0% că da (din care 40,0% au fost jigniți, 60,0% dați afară din instituții publice).

Dintre persoanele chestionate aparținînd celelaltor comunități etnice din județul Timiş, 28,6% s-au adresat unei autorități în ultimii doi ani, toți în limba română. Experiența lor față de autorități este pozitivă (42,9%) sau şi/şi (57,1%). 57,1% sînt de acord cu angajarea unui expert rom la primărie, 14,3% nu. Nimeni nu s-a considerat discriminat.

În domeniul serviciilor medicale liderii comunităților de romi sau membrii comunităților au afirmat că în general nu există cazuri de discriminare. Persoanele îndreptățite la venitul minim garantat au fost incluse în sistemul asigurărilor de sănătate şi au fost înscrise la medicul de familie, la medicație compensată şi la alte drepturi similare. Direcția de Sănătate din Sibiu a organizat cursuri pentru 12 mediatori sanitari romi.

5.18. Egalitatea cu privire la libertatea de exprimare şi accesul la informaţie

Accesul la informaţie este garantat prin publicaţiile în limba maternă a comunităţilor, programele în limbile minoritare ale posturilor de televiziune şi radio.

Legea audiovizualului acordă o atenţie atît protejării culturii române cît şi protejării culturii minorităţilor naţionale, prevede chiar că „în localităţile în care o minoritate naţională reprezintă o pondere mai mare de 20%, distribuitorii vor asigura şi servicii de transmitere a programelor care sînt libere la retransmisie, în limba minorităţii respective" (art. 82).

În programul televiziunii publice sînt incluse emisiuni pentru minorităţi. Spre exemplu, în săptămîna 26 noiembrie - 2 decembrie 2005 au fost identificate pe cele două posturi naţionale (TVR 1 şi TVR 2) 3,5 ore în limba maghiară, 1 oră în limba germană, 1 oră pentru comunităţi de romí şi 1 oră pentru celelalte comunităţi etnice din România, la care se adaugă emisiunile în limba maghiară transmise de Studioul din Cluj. Aceste emisiuni sînt în general, în zile de lucru, între orele 15-16.

În regiunea Transilvaniei, unele dintre televiziunile private (PRO TV, Antena 1), transmit ştirile şi în limba maghiară.

Societăţile care oferă programe de televiziune prin cablu distribuie şi programe de televiziune din ţara mamă a minorităţilor.

Info TV din Arad difuzează emisiuni în limba maghiară (50 minute pe săptămînă), sîrbă (30 minute pe săptămînă), germană (30 minute pe săptămînă). TV Arad difuzează bilunar emisiuni în limba germană şi bulgară (cîte 30 de minute), avînd săptămînal un program de 30 de minute, în limba română, despre comunităţile etnice din judeţ. Radio Arad difuzează 30 de minute săptămînal în limba germană.

TVR Timişoara difuzează programe în limba maghiară, germană, sîrbă şi romani cîte 30 de minute pe săptămînă. Din programele transmise de Radio Timişoara, care acoperă 5 judeţe, 20% sînt în limbile minorităţilor naţionale (zilnic o oră în maghiară, germană, sîrbă, săptămînal 30 de minute în romani, bulgară, slovacă, ucraineană, cehă).

Există două cotidiane maghiare cu distribuţie naţională şi un cotidian în limba germană.

În judeţele Harghita şi Cluj există cîte un cotidian judeţean în limba maghiară, în Arad apare un cotidian maghiar care acoperă şi judeţul Timiş. În Arad apar două săptămînale de limbă maghiară, la Cluj un săptămînal în limba maghiară; în Sibiu un săptămînal în limba germană, două periodice în limba maghiară (un lunar şi un trimestrial); în Timiş apar săptămînale în limba maghiară, germană şi sîrbă, lunare în sîrbă şi bulgară.

Nu există reglementări care să restricţioneze acordarea licenţelor de emisie pentru posturile care emit în limbile minorităţilor.

Există însă o practică negativă a unor instituţii (chiar şi publice) care publică anunţuri doar în anumite ziare sau cu precădere în anumite ziare. Dacă această practică vizează o comunitate minoritară, membrii acestei comunităţi sînt obligaţi să cumpere publicaţiile de limbă română pentru a obţine informaţii care pot fi de interes pentru ei; totodată, în mod indirect, se oferă astfel o finanţare publică accentuată pentru publicaţiile de limba română.

	Primăria Arad	Consiliul Judeţean Arad
Adevărul de Arad	963	603,25
Nyugati Jelen	2.804	0

Suprafaţa anunţurilor[108] publicate de două instituţii publice în două cotidiane din Arad, în perioada 1-31 octombrie 2005

5.19. Egalitatea cu privire la libertatea gîndirii, libertatea conştiinţei şi a religiei

Deşi nu există o prevedere legală prin care Biserica Ortodoxă Română să fie considerată biserică de stat, prin cutumă ea este aşezată într-o poziţie privilegiată faţă de alte religii. Ceremonia de investire a preşedintelui României şi alte evenimente oficiale sînt cerebrate aproape exclusiv de Biserica Ortodoxă Română iar o serie de instituţii publice oferă exclusivitate acestei biserici (prin laboratoarele de religie din şcoli, bisericile din penitenciare etc.).

În perioada comunistă, bisericile minoritare şi-au pierdut o serie de bunuri prin confiscare, între care şi imobile. Biserica Unită cu Roma (Biserica Greco-Catolică) a fost desfiinţată, bunurile sale revenind Bisericii Ortodoxe Române. Legislaţia privind redobîndirea bunurilor confiscate oferă posibilitatea atît comunităţilor minoritare, cît şi bisericilor minoritare să-şi recîştige drepturile, însă acest proces se desfăşoară deosebit de lent, existînd foarte multe piedici din partea autorităţilor locale şi a justiţiei; totodată, această legislaţie exclude lăcaşele de cult (*Ordonanţa de urgenţă nr. 94/2000 privind retrocedarea unor bunuri imobile care au aparţinut cultelor religioase din România*, art. 1), ceea ce afectează în mod deosebit Biserica Unită cu Roma, care astfel nu-şi primeşte înapoi bisericile confiscate şi trecute în proprietatea Bisericii Ortodoxe Române.

5.20. Egalitatea privind cultura şi limba

Legislaţia actuală nu interzice afişarea unor inscripţii în limbile minorităţilor naţionale, ea prevede însă obligativitatea autorităţilor publice locale de a afişa anunţurile şi informaţiile publice în limba acelor minorităţi care ating un procent de 20% din populaţia unităţii administrative respective.

În această situaţie, într-o interpretare limitativă („tot ce nu este prevăzut de lege este interzis"), există tendinţa de a împiedeca inscripţionările bilingve. În altă ordine de idei, unele instituţii au refuzat inscripţionările bilingve pe considerentul că legea nu defineşte clar ce anume intră în categoria anunţurilor şi informaţiilor de interes public.

Astfel se poate observa că, în general, pe coridoarele instituţiilor publice, toate inscripţiile şi informaţiile destinate cetăţenilor sînt afişate exclusiv în limba română.

Legislaţia privind utilizarea limbilor minoritare în administraţie nu este cunoscută de fucţionarii publici.

Chestionarele aplicate funcţionarilor publici au conţinut două întrebări cu cîte două variante privind prevederile legale. Astfel dacă răspunsurile ar fi fost date la nimereală, 25% ar fi fost răspunsuri corecte la ambele întrebări, 25% incorecte, 50% corecte la o singură întrebare.

Cu ocazia chestionării funcţionarilor publici din cadrul Direcţiei Judeţene de Statistică Arad, 42,9% au răspuns corect la ambele întrebări, 50,0% la una, 7,1% la niciuna.

Dintre funcţionarii Consiliului Judeţean Harghita 60,0% au dat două răspunsuri corecte, 20,0% un singur răspuns corect, 20,0% nici un răspuns corect.

40% din funcţionarii chestionaţi din Primăriei municipiului Sibiu au răspuns incorect la ambele întrebări, 30% la o întrebare, 30% la ambele întrebări.

În general nu sînt respectate prevederile legale privind utilizarea limbii materne de autorităţile locale. Răspunsurile funcţionarilor Consiliului Judeţean Harghita la chestionarele elaborate arată opinia funcţionarilor maghiari într-un judeţ cu o populaţie majoritar maghiară:

	Funcţionari maghiari
Este nevoie de utilizarea limbii maghiare în relaţia cu publicul?	100,0
Funcţionarii publici cunosc limba maghiară?	70,0
Numărul persoanelor care se adresează autorităţilor în limba maghiară este	
foarte redus?	20,0
mai redus decît procentul maghiarilor?	10,0
apropiat de procetul maghiarilor?	50,0
Răspunsurile la scrisori în limba maghiară sînt date în această limbă	
foarte rar?	30,0
în multe cazuri?	10,0
în toate cazurile?	50,0

Procentul răspunsurilor afirmative la întrebările privind utilizarea limbii maghiare în cadrul Consilului Judeţean Harghita

La Direcţia Judeţeană de Statistică Arad, localitate în care nici o comunitate minoritară nu ajunge pînă la 20% din populaţie, 28,6% din funcţionarii publici chestionaţi şi-au exprimat acordul faţă de utilizarea limbilor minorităţilor în administraţie. Dintre cei chestionaţi, 21,4% vorbesc limba maghiară, 14,3% germana, 35,7% engleza, 21,4% limba franceză, 21,4% italiana, 50,0% nici o limbă străină.

La Primăria municipiului Sibiu, localitate în care nici o comunitate minoritară nu ajunge pînă la 20% din populaţie, 30,0% din funcţionarii publici chestionaţi şi-au exprimat acordul faţă de utilizarea limbilor minorităţilor în administraţie, 35,0% considerînd că funcţionarii şi cunosc aceste limbi. 15,0% vorbeşte limba germană, 55,0% limba engleză, 35,0% limba franceză, 35% nici o limbă străină. În aceste condiţii, 80,0% din cei chestionaţi consideră că foarte rar se trimit la primărie scrisori într-o altă limbă decît cea română, 5% mai puţine decît procentul minorităţii în localitate, la care răspunsul se acordă foarte rar în limba respectivă (60,0%) sau în toate cazurile (5,0%).

Există instituţii de cultură pentru comunităţile minoritare (Teatrul Maghiar din Arad, Teatrul Maghiar de Stat şi Opera Maghiară de Stat din Cluj, Teatrul Municipal din Miercurea Ciuc, Teatrul Figura Studio din Gheogheni, Teatrul Municipal Tomcsa Sándor din Odorheiu Secuiesc, Teatrul Maghiar de Stat Csíky Gergely din Timişoara, Teatrul German de Stat din Timişoara), sau unele instituţii de cultură au secţii pentru minorităţi (Teatrul Puck din Cluj cu secţie maghiară, Teatrul Radu Stanca din Sibiu cu secţie germană, Teatrul de Păpuşi Gong din Sibiu cu secţie germană).

Muzeele însă, care au un public mixt şi care ar trebui să reflecte multiculturalitatea României, să educe în acest sens vizitatorii, nu sînt preocupate de prezentarea culturilor minoritare. În general, sînt concepute în aşa fel încît să întărească un patriotism greşit înţeles al tineretului şi nu să ofere cunoştinţe reale despre comunităţile etnice[109].

Muzeul de Istorie a Transilvaniei din Cluj este mai mult un muzeu al românilor din Transilvania. „Viaţa spirituală a populaţiilor şi comunităţilor transilvănene, bogată şi diversă, lipseşte din muzeu (chiar şi cea ortodoxă). Pe de altă parte, istoria comunităţilor maghiare, germane şi armeneşti este insuficient prezentată, iar comunitatea evreilor nici măcar nu este pomenită."[110]

Muzeul etnografic din Cluj are foarte puține obiecte care au legătură cu etnografia minorităților. Puținele excepții nu precizează proveniența culturală a obiectelor (costume populare maghiare, săseşti, ceramică maghiară şi săsească).

Muzeul local Gherla din județul Cluj are obiecte privind istoria locală pînă în jurul anului 1600, dar „pentru un necunoscător al istoriei locale, vizita în Muzeul din Gherla nu îi va dezvălui nimic din istoria comunităților minoritare de aici. [...] Deşi istoria locală este insuficient prezentată sau, după 1600, chiar dispare, muzeul alocă spații largi prezentării de «eroi naționali» care nu au nici o legătură cu Gherla"[111].

Muzeul de istorie din Sibiu, găzduit de Muzeul Național Brukenthal, omite prezentarea rolului real al comunității săseşti în ridicarea oraşelor transilvănene. Această comunitate apare la prezentarea unui tablou intitulat „Tatăl lui Radu cel Frumos cu saşii" şi la două costume populare.

Muzeul local Mediaş „păstrează încă destul de mult din vechea aranjare comunistă, istoria locală şi istoria altor comunități decît cea română făcîndu-şi simțită prezența doar accidental. Viața spirituală este omisă de asemenea, aşa cum istoria de după 1600 este prezentată sumar în unele evenimente, şi deloc în altele"[112].

Există evenimente culturale specifice organizate de reprezentanții comunităților, sprijinite financiar de autorități. De pildă, în Sibiu se organizează şi Zilele culturii rome.

Prezența unor personalități aparținînd minorităților naționale în denumirea dată străzilor sau în amplasarea de statui este mult sub procentul sau aportul cultural al acestor comunități (în general există mai multe străzi denumite după personalități aparținînd culturii internaționale decît culturii maghiare sau germane, creatoare de cultură în oraşele în cauză. Din străzile care poartă numele unor personalități, în Arad 75% sînt numite după personalități româneşti, 15% după personalități internaționale, 6% după personalități maghiare, cîte 2% după personalități germane şi sîrbe, 1% „revendicate" şi de comunitatea română şi de comunitatea maghiară[113]; în Cluj 75% după personalități româneşti, 14% internaționale, 6% maghiare, 3% „revendicate" de ambele comunități, 2% germane (mai mult aparținînd culturii internaționale); la Miercurea Ciuc 45% după personalități maghiare, 41% după personalități româneşti, 14% după personalități care sînt „revendicate" de ambele comunități; în Sibiu 78% după personalități româneşti, 13% după personalități internaționale, 8% după personalități germane, 1% după personalități maghiare; la Timişoara 73% după personalități româneşti, 18% după personalități internaționale, 5% după personalități germane, 2% după personalități maghiare, 1% după personalități „revendicate" şi de comunitatea română şi de cea maghiară, sub 1% după personalități sîrbe.

6. Concluzii

6.1. Concluzii generale

Problema discriminării rasiale nu este tratată în mod corespunzător de autorități. Fenomenul este în general nerecunoscut, şi pentru a ascunde realitatea, autoritățile refuză oferirea unor informații de interes public.

Nu se cunoaşte semnificația unor termeni ca „apartenență etnică", „naționalitate", „dicriminare rasială" nici de populație, nici de funcționarii publici, cadre didactice sau alte categori de persoane chestionate.

Legislația privind drepturile minorităților naționale nu este cunoscută de cei care au responsabilitatea de a le aplica (funcționari publici, polițişti, magistrați), prin urmare nici aplicată.

6.2. Situația în educație

Pe lîngă lipsa cadrelor didactice calificate, a manualelor şcolare în limbile minorităților, supraîncărcarea orarului elevilor care aleg educația în limba maternă, lipsa multiculturalismului în şcolile bilingve, lipsa respectului față de cultura, limba, religia celuilalt, au loc şi acțiuni de discriminare directă, în special împotriva romilor. Prin discriminarea pasivă aplicată de multe cadre didactice, copiii romi sînt pur şi simplu ignorați în clasă. Sînt oferite locuri speciale pentru romi în licee şi universități, dar aceşti elevi întîmpină greutăți în a-şi finaliza studiile primare.

Manualele şcolare, în loc să elimine stereotipurile negative despre minorități, le creează şi le consolidează.

6.3. Egalitatea pe piața muncii, în domeniul social şi în accesul la servicii publice

Şomajul este un fenomen generalizat în rîndul comunităților de romi. Cu puține excepții, cei care aveau un loc de muncă au devenit şomeri în ultimii 10 ani. În multe comunități femeile nu au lucrat niciodată. Şansele de a obține locuri de muncă sînt minime. Condițiile lor de viață sînt mult sub standardele unui trai decent. Statul nu-şi respectă obligația de a plăti venitul minim garantat.

Romii sînt discriminați în multe domenii ale serviciilor. Accesul lor la restaurante, baruri, discoteci, transportul cu taxiul este limitat.

În multe comunități de romi obținerea cărților de identitate este imposibilă, prin urmare aceste persoane nu beneficiază deloc de drepturile sociale.

Discriminarea structurală este evidentă în administrația publică şi în multe alte domenii. Atitudinea funcționarilor publici majoritari față de minorități, deficiențele în folosirea limbii minorităților generează în cadrul comunităților minoritare discomfort față de autorități.

6.4. Deficiențe în sistemul judiciar

Practic sentințele penale se nasc din rechizitoriile procurorilor. Dat fiind numărul foarte mare de cazuri ce trebuie rezolvate de un procuror, prejudecățile pot avea un efect acuzator mai mare decît dovezile clare (pentru a căror colectare nu este timp suficient).

Cazurile în care plîngerile aveau ca obiect discriminarea sau atitudinile rasiste nu au fost considerate ca fiind importante, prevederile legislației privind sancționarea atitudinilor rasiste sau cele ale Codului penal în domeniu practic nu se aplică.

În cadrul poliției, parchetelor, dar şi între judecători şi avocați numărul persoanelor minoritare este extrem de mic.

Încă se practică raziile de intimidare în comunități de romi.

6.5. Dreptul de asociere şi participarea la alegeri

În mod aparent organizațiile minorităților naționale din România se bucură de dreptul de a participa la alegeri şi pot avea, ca măsură specială, un reprezentant în Parlamentul Românei. În realitate, sistemul legislativ a creat partide unice în cadrul minorităților naționale. Lipsa democrației interne, a concurenței are ca efect lipsirea comunităților de reprezentanți reali, care să pună în prim plan interesul comunității şi nu interesul personal.

6.6. Libertatea de exprimare, accesul la informație, libertatea conștiinței și egalitate în domeniul culturii

Dreptul de a utiliza limba în raport cu autoritățile este prevăzut de legislație, dar nu este aplicat în mod corespunzător.

Există instituții culturale pentru comunitățile minoritare, dar instituțiile care ar trebui să ofere informații majoritarilor despre istoria sau cultura minorităților, sînt practic monoculturale, omițînd prezentarea diversității reale a societății.

7. Recomandări

1. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării ar trebui:
   - să informeze instituțiile menite să aplice legislația privind non-discriminarea;
   - să ofere traininguri, prin colaborare cu ONG-urile specializate în domeniu, pentru cadre didactice, funcționari publici, polițiști, procurori, judecători.
2. Ministerul Educației Naționale și Cercetării ar trebui:
   - să introducă în curricula școlară mai multe informații privind comunitățile etnice din România (în manualele de istorie și geografie), ca și referitor la problematica discriminării (în manualele de educație civică);
   - să nu avizeze manualele care creează sterotipii negative la adresa diferitelor comunități;
   - să permită elaborarea manualelor în limba maternă, nu doar traducerea manualelor elaborate în limba română;
   - să creeze un inventar al deficiențelor în domeniul cadrelor didactice care predau în limba minorităților, oferind mai multe locuri speciale la universități în domeniile în care nu sînt suficiente cadre didactice;
   - să ofere mai multe locuri speciale pentru minorități în domeniul dreptului, pentru a contrabalansa lipsa acută a persoanelor minoritare din sistemul judiciar;
   - să elaboreze curricula școlară în așa fel încît să nu-i suprasolicite pe cei care învață în limba maternă;
   - să ofere educație în limba maternă, unde există comunități considerabile, în toate profilele și domeniile;
   - să elaboreze noi strategii de evaluare a cadrelor didactice, luînd în considerare nu numai rezultatele copiilor, dar în mod deosebit și originea lor socială, pentru a-i promova pe cei care obțin rezultate în educarea comunităților, persoanelor dezavantajate; aceste evaluări ar trebui să afecteze salarizarea cadrelor didactice;
   - să ofere burse reale pentru elevii care provin din medii sărace și care au rezultate bune la învățătură.
3. Ministerul Culturii și Cultelor ar trebui să asigure prezentarea culturii minorităților naționale în muzee și alte instituții de cultură aflate în subordinea sa.
4. Inspectoratele județene școlare ar trebui:
   - să verifice multiculturalismul școlilor multilingve, multiculturalismul ar trebui promovat nu numai în clasele cu predare în limbile minorităților, dar și pe coridoarele școlilor sau cu ocazia diferitelor serbări;
   - să intervină pentru a nu se crea școli de stat de tip„elitist" prin excluderea copiilor romi; orice discriminare directă sau indirectă (inclusiv separarea copiilor romi de neromi în clase diferite, dacă acest lucru nu este consecința predării limbii

romani) trebuie oprită din timp, cu consecinţe asupra directorilor de şcoli; practica privind şcolile speciale trebuie revizuită;

- să schimbe politicile de numire a directorilor şi directorilor adjuncţi de şcoli, pentru a nu oferi persoanelor minoritare doar funcţia de director adjunct.

5. Pentru tratamentul corespunzător al grupurilor dezavantajate, modulele de pedagogie din cadrul universităţilor trebuie să prevadă metode şi tehnici corespunzătoare, iar în activitatea de practică pedagogică aceste şcoli nu ar trebui evitate.

6. Ministerul Administraţiei Publice şi Internelor ar trebui:

- să găsească căi de a cointeresa funcţionarii publici în obţinerea cunoştinţelor referitore la minorităţi şi fenomenul discriminării, totodată să verifice funcţionarii publici periodic în ceea ce priveşte legislaţia.
- să găsească măsuri pozitive pentru a creşte numărul persoanelor de altă etnie în cadrul Poliţiei.

7. Ministerul Justiţiei ar trebui să revizuiască politicile privind anchetele penale, lărgind structură existentă, insuficientă în momentul de faţă.

8. Autorităţile ar trebui să creeze structuri de control intern pentru a verifica legalitatea diferitelor acte, cu scopul de a respecta prevederile legale privind utilizarea limbii materne, de implementare a măsurilor speciale şi de combatere a discriminării. Problemele, necesităţile sau propunerile privind noile măsuri speciale ar putea fi comunicate Consiliului Naţional de Combatere a Discriminării, pentru a găsi soluţii la nivel naţional.

9. Pentru a soluţiona situaţiile variate şi numeroase, Consiliul Naţional de Combatere a Discriminării ar trebui să deschidă filiale judeţene sau regionale.

10. Ar trebui folosite fonduri guvernamentale şi locale pentru a crea condiţii de viaţă normale pentru comunităţile de romi. Fondurile guvernamentale ar trebui descentralizate. Ajutoarele prevăzute prin lege pentru grupurile dezavantajate (cum ar fi venitul minim garantat) ar trebui oferite integral.

11. Legislaţia privind partidele politice şi procesul electoral trebuie modificată pentru a elimina prevederile discriminatorii care afectează participarea unor organizaţii reprezentative ale minorităţilor în viaţa politică din România.

ANEXE

Anexa 1.

Lista documentelor internaționale în domeniu

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată de Consiliul Europei la 4 noiembrie 1950, ratificată de România prin **Legea nr. 30 din 18 mai 1994**, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 135 din 31 mai 1994*** (art. 5, 6, 9, 14, Protocolul nr. 12[114])

Convenția privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului, adoptată de Conferința generală a UNESCO la 14 decembrie 1960, ratificată de România prin **Decretul nr. 149 din 2 aprilie 1964**

Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 21 decembrie 1965, România a aderat la Convenție prin **Decretul nr. 345 din 14 iulie 1970**

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 16 decembrie 1966, ratificat de România prin **Decretul nr. 212 din 31 octombrie 1974** (art. 2, 14, 20, 24, 25, 26, 27)

Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 16 decembrie 1966, ratificat de România prin **Decretul nr. 212 din 31 octombrie 1974** (art. 2, 13)

Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare, adoptat de Consiliul Europei la 5 noiembrie 1992[115]

Declarația cu privire la drepturile persoanelor aparținînd minorităților naționale, etnice, religioase și lingvistice, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 18 decembrie 1992[116]

Recomandarea nr. 1134 cu privire la drepturile minorităților, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 1 octombrie 1990

Recomandarea 1177 cu privire la drepturile minorităților, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 5 februarie 1992

Recomandarea 1201 cu privire la un protocol adițional la Convenția europeană a drepturilor omului privind drepturile minorităților, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 1 februarie 1993

Recomandarea 1203 refritoare la romii din Europa, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 2 februarie 1993

Recomandarea nr. 1 privind combaterea rasismului, xenofobiei, antisemitismului și intoleranței, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 4 octombrie 1996

Recomandarea nr. 2 privind instituții speciale pentru combaterea rasismului, xenofobiei, antisemitismului și intoleranței la nivele naționale, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 13 iunie 1997

Recomandarea nr. 3 privind combaterea rasismului și intoleranței împotriva romilor, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 6 martie 1998

Recomandarea nr. 4 privind cercetări naționale asupra experiențelor și perceperea discriminării și rasismului din punctul de vedere al victimelor, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 6 martie 1998

Recomandarea nr. 5 privind combaterea intoleranței și discriminării împotriva musulmanilor, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 27 aprilie 1998

Recomandarea nr. 6 privind combaterea materialelor rasiste, xenofobe și antisemite prin internet, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 15 decembrie 2000

Recomandarea nr. 7 privind legislația națională pentru combaterea rasismului și discriminării rasiale, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 13 decembrie 2002

Recomandarea nr. 8 privind combaterea rasismului în lupta împotriva terorismului, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 17 martie 2004

Recomandarea nr. 9 privind lupta împotriva antisemitismului, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 25 iunie 2004

Directiva nr. 2000/43/CE privind implementarea principiului tratamentului egal acordat persoanelor indiferent de originea lor rasială sau etnică, adoptată de Consiliul Uniunii Europene, 29 iunie 2000

Directiva nr. 2000/78/EC privind cadrul general al tratamentului egal în angajare și muncă, adoptată de Consiliul Uniunii Europene, 27 noiembrie 2000

Lista legislației interne în domeniu

Constituția României, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 767 din 31 octombrie 2003*** (art. 4, 6, 16, 18, 23, 30, 32, 33, 44, 59, 62, 120, 128)

Codul penal al României, cu multiple modificări și publicări în ***Monitorul Oficial*** (art. 247, 317)

Codul de procedură penală a României, cu multiple modificări și publicări în ***Monitorul Oficial*** (art. 7, 8)

Legea cetățeniei române nr. 21/1991, modificată și completată prin **Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 43 din 29 mai 2003**, publicată în *Monitorul Oficial nr. 44 din 6 martie 1991* și *Monitorul Oficial nr. 721 din 15 octombrie 2003*

Legea învățământului nr. 84 din 24 iulie 1995, modificată prin **Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 36/1997 pentru modificarea și completarea Legii învățământului nr. 84/1995** și prin **Legea nr. 151 din 30 iulie 1999 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 36/1997 pentru modificarea și completarea Legii învățământului nr. 84/1995**, republicată în ***Monitorul Oficial nr. 606 din 10 decembrie 1999***, modificată prin **Legea nr. 268 din 13 iunie 2003 pentru modificarea și completarea Legii învățământului nr. 84/1995**, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 430 din 19 iunie 2003*** (art. 5, 8, 9, 12, 22, 25, 26, 41, 118-126, 143, 154, 180)

Legea nr.105/1996 privind evidența populației și cartea de identitate, publicat în *Monitorul Oficial nr. 237 din 30 septembrie 1996*

Legea nr. 178/1997 pentru aprobarea și plata interpreților și traducătorilor folosiți de organele de urmărire penală, de instanțele judecătorești, de birourile notarilor publici, de avocați și de Ministerul Justiției, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 305 din 10 noiembrie 1997***

Legea nr. 188 din 8 decembrie 1999 privind statutul funcționarilor publici, publicată în *Monitorul Oficial nr. 600 din 8 decembrie 1999* (art. 99)

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 94 din 29 iunie 2000 privind retrocedarea unor bunuri imobile care au aparținut cultelor religioase din România, publicată în *Monitorul Oficial nr. 308 din 4 iulie 2000*

Legea nr. 148 din 26 iulie 2000 privind publicitatea, publicată în *Monitorul Oficial nr. 359 din 2 august 2000* (art. 6)

Ordonanța de urgență nr. 94 din 29 iunie 2000 privind retrocedarea unor bunuri imobile care au aparținut cultelor religioase din România, publicată în *Monitorul Oficial nr. 308 din 4 iulie 2000*, modificată și aprobată prin **Legea 94/2000**

Ordonanța nr. 137 din 31 august 2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, modificată prin **Legea nr. 48 din 16 ianuarie 2002 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 137/2000**, modificată prin **Ordonanța 77 din 28 august 2003 pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 137/ 2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare**, publicate în *Monitorul Oficial nr. 431 din 2 septembrie 2000*, *Monitorul Oficial nr. 69 din 30 ianuarie 2002*, *Monitorul Oficial nr. 619 din 30 august 2003*

Legea nr. 215 din 23 aprilie 2001 privind administrația publică locală, publicată în *Monitorul Oficial nr. 204 din 23 aprilie 2001* (art. 17, 40, 43, 51, 90, 106)

Legea nr. 416 din 18 iulie 2001 privind venitul minim garantat, publicată în *Monitorul Oficial nr. 401 din 20 iulie 2001*

Ordonanța de urgență nr. 31 din 13 martie 2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii, publicată în *Monitorul Oficial, nr. 214 din 28 martie 2002*

Legea nr. 504 din 11 iulie 2002, Legea audiovizualului, publicată în *Monitorul Oficial nr. 534 din 22 iulie 2002*

Legea nr. 612 din 13 noiembrie 2002 pentru formularea unei declarații privind recunoașterea de către România a competenței Comitetului pentru Eliminarea Discriminării Rasiale, în conformitate cu art. 14 din Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, adoptată de Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite la New York la 21 decembrie 1965, publicată în *Monitorul Oficial nr. 851 din 26 noiembrie 2002*

Strategia Guvernului României de îmbunătățire a situației romilor aprobată prin **Hotărîrea de Guvern 430 din 24 aprilie 2001**, publicată în *Monitorul Oficial nr. 252 din 16 mai 2001*

NOTE

Anexa 2. Tabel cu chestionarele aplicate

Județul	Localitatea	Insituția/Comunitatea	Calitatea celui chestionat	Nr. chestionare aplicate
Arad	Arad	Colegiul Național „Moise Nicoară"	cadru didactic	7
			elev	140
		Liceul Teoretic „Brassai Sámuel"	cadru didactic	13
			elev	22
			părinte elev	12
		Școala generală nr. 2	cadru didactic	5
			elev	28
		Grupul Școlar „Csiky Gergely"	cadru didactic	7
			elev	80
		Liceul Teoretic „Adam Müller Guttenbrun"	cadru didactic	5
			elev	70
		Direcția Județeană de Statistică	funcționar public	14
		Comunitatea de români		42
		Comunitatea de maghiari		42
		Comunitatea de romi		7
		Inspectoratul Județean de Poliție Arad	polițist	25
	Nădlac	Grupul Școlar Industrial „Jozef Gregor Tajovsky"	cadru didactic	4
			elev	52
	Chișineu Criș	Comunitatea de români		1
	Horia	Comunitatea de români		8
Cluj	Turda	Comunitatea de romi din Poiana		14
Harghita	Miercurea Ciuc	Colegiul Național „Octavian Goga"	cadru didactic	5
			elev	25
		Grupul Școlar „Joannes Kájoni"	cadru didactic	20
			elev	44
		Liceul Teoretic „Márton Áron"	cadru didactic	15
			elev	23
		Consiliul Județean Harghita	funcționar public	10
		Parchetul de pe lîngă Judecătoria Miercurea Ciuc și de pe lîngă Tribunalul Harghita	procuror	5
		Inspectoratul Județean de Poliție Harghita	polițist	44
Sibiu	Sibiu	Colegiul Național „Samuel von Brukenthal"	elev	79
		Școala Generală nr. 15	elev	121
		Primăria	funcționar public	20
		Inspectoratul Județean de Poliție	polițist	20
		Comunitatea de români		24
		Comunitatea de maghiari		20
	Roșia	Școala „Waldorf"	cadru didactic	8
	Bârghiș	Comunitatea de maghiari		5
	Ocna Sibiului	Comunitatea de maghiari		8
Timiș	Timișoara	Comunitatea de români		41
		Comunitatea de maghiari		60
		Comunitatea de romi		20
		Comunitatea de germani		2
		Comunitatea de bulgari		1
		Comunitatea de sîrbi		1
		Comunitatea de ruși		1
	Otelec	Comunitatea de maghiari		1
	Ghiroda	Comunitatea de maghiari		1
	Sânandrei	Comunitatea de maghiari		1
	Moșnița Nouă	Comunitatea de maghiari		2
	Dumbrăvița	Comunitatea de maghiari		1
	Bulgăruș	Comunitatea de bulgari		1
	Giroda	Comunitatea de slovaci		1

NOTE:

1. În cadrul proiectului „Minority Rights in Action", finanţat de Open Society Institute.

2. *Altera 25 - Dilemele identităţii*, Editura Pro Europa, 2004.

3. Adoptată de Adunarea Generală a ONU la 21 decembrie 1965. România a aderat la Convenţie prin Decretul nr. 345 din 14 iulie 1970 publicat în *Buletinul Oficial nr. 92 din 27 iulie 1970*.

4. În continuare *Directiva 43/2000*.

5. Publicat în *Monitorul Oficial nr. 431 din 2 septembrie 2000*, modificat prin Legea 48/2002 pentru aprobarea Ordonanţei Guvernului nr. 137/2000 publicat în Monitorul Oficial nr. 69 din 30 ianuarie 2002 şi Ordonanţa 77 din 28 august 2003 pentru modificarea şi completarea Ordonanţei Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare, publicat în *Monitorul Oficial nr. 619 din 30 august 2003*.

6. Aceste domenii sînt prevăzute în *Identificarea şi dezvoltarea politicilor şi normelor juridice pentru combaterea discriminării*, elaborată de Lanna Hollo, consultantă pentru Consiliul Europei, în cadrul proiectului *Non-discrimination Review*.

7. Cu excepţia Timişului, care pînă la începutul secolului XVIII a fost parte a Imperiului Otoman.

8. Timişul şi Timişoara a fost şi zona cea mai „românizată" între 1930 (primul recensămînt realizat de autorităţile române) şi 2002 (ultimul recensămînt). În 70 de ani procentul populaţiei româneşti din Timiş s-a dublat, iar cel al Timişoarei s-a triplat.

9. Pentru o mai bună înţelegere a statisticilor naţionale trebuie cunoscut faptul că în situaţia unor comunităţi factorul regional este esenţial, astfel datele statistice ale sîrbilor şi bulgarilor sînt influenţate de caracteristicile Banatului, cele ale ucrainenilor de caracteristicile zonelor montane sau izolate (Delta Dunării), iar cele ale germanilor şi evreilor de emigrare, care a afectat mai puţin persoanele cu un statut social mai ridicat.

10. În procente pe comunităţi.

11. Datele arată un fenomen care duce la un regres continuu al educaţiei în limba maternă. În situaţia în care nu există suficiente posibilităţi de educaţie de nivel liceal în limba maternă, mulţi părinţi îşi trimit copilul în clase cu predare în limba română deja la nivel gimnazial, să nu aibă de pierdut ulterior. Astfel se atrofiază învăţământul gimnazial, iar ca efect, în scurt timp părinţii îşi vor trimite copii încă din învăţământul primar la clase de predare în limba română.

12. Clase cu cîte 6-12 elevi la Sibiu şi 11-18 elevi la Mediaş.

13. În judeţul Timiş procentul educatoarelor titulare de limbă maghiară este de 2,0%, celor de limbă germană de 3,0%, celor de limbă sîrbă de 0,9%.

14. Excluzînd manualele de limbă maternă, străină şi clasică.

15. Consiliului Naţional pentru Evaluarea şi Difuzarea Manualelor: *Catalogul manualelor alternative pentru clasele a XI-a şi a XII-a de Ministerul Educaţiei şi Cercetării, Anul şcolar 2004-2005*. Publicat pe pagina electronică a Ministerului Educaţiei şi Cercetării.

16. Datele nu au relevanţă dacă numărul elevilor este mic (sub 50), întrucît datele sînt afectate de nivelul unei clase şi nu al educaţiei în general din judeţ.

17. La examenul de capacitate din cele patru examene pe care le susţin cei care învaţă într-o altă limbă decît cea română, două sînt în această limbă. În afară de materia Limba şi literatura română (care se predă la acelaşi nivel pentru copiii maghiari şi germani ca şi pentru elevii români), şi pentru materiile la alegere dintre Istoria românilor şi Geografia României.

18. La prima scrisoare adresată Inspectoratului Şcolar al Judeţului Timiş au fost oferite procentele de reuşită a examenelor, din care a lipsit procentul general care să permită o comparare a rezultatelor obţinute de români şi de minorităţi (la examenul de capacitate 76% pentru clasele cu predare în limba maghiară, 99,6% pentru clasele cu predare în limba germană şi 100% pentru clasele cu predare în limba sîrbă/croată; la examenul de bacalaureat 98% pentru clasele cu limba de predare în limba maghiară, 100% pentru clasele cu limba de predare în limba germană şi sîrbă/croată). După ce am revenit solicitînd date privind mediile obţinute, inspectoratul a oferit următorul răspuns: „Media pe judeţ nu a fost calculată, o asemenea dată nu s-a cerut pînă în prezent."

19. Conform datelor primite de la Inspectoratul Şcolar al judeţului Timiş, în judeţ nu există şcoli în limba română, şcoli bilingve sau şcoli multilingve...

20. Doar cinci astfel de şcoli generale există în judeţul Arad, conform datelor Ministerului Educaţiei şi Cercetării, astfel 20% reprezintă o singură şcoală.

21. În situaţia în care cineva completează la nimereală chestionarul, şansa de a răspunde corect la toate cele trei întrebări este de 8,33%, de a răspunde corect la două întrebări de 33,33%, de a răspunde corect la o întrebare de 41,66%, de a nu nimeri nici un răspuns corect de 16,66%.

22. Acest răspuns vine din partea unui cadru didactic care ar dori segregarea copiilor romi.

23. Dintre cadrele didactice care predau în şcoli de limbă germană sau slovacă dar nu aparţin comunităţi respective 50% vorbesc limba germană respectiv slovacă.

24. Este vorba de clase cu profil de engleză-română, franceză-română.

25. S-a ajuns la acest procent datorită unei clase în care aproape toţi ştiau despre el că a fost poet maghiar.

26. Probabil un număr considerabil de elevi nu a înţeles noţiunea de apartenenţă etnică.

27. Unii au scris doar AMG sau alte prescurtări.

28. Acest rezultat este mai slab decît dacă răspunsurile s-ar fi dat cu „ochii închişi".

29. Acest procent de 70% nu reprezintă o acceptare a şcolilor maghiare, ci, mai degrabă (cum se poate observa mai jos), este rezultatul combinării sentimentelor minoritare cu dorinţa segregării romilor.

30. 20% din cadrele didactice au corectat textul iniţial: „Pentru copiii romi este util să înveţe în limba romani?" în „Pentru copiii romi este util să înveţe în limba română?", astfel s-ar putea ca nici alţii să nu fi înţeles corect întrebarea. .

31. Astfel de răspunsuri venind din diferite şcoli de diferite nivele, dovedesc cît se poate de clar nivelul de cunoaştere a culturii comunităţilor etnice din România.

32. Au fost chestionaţi germani, sîrbi, slovaci, bulgari, ruşi.

33. Analiza nu se referă la modul diferit de interpetare a istoriei dintre istorici români, maghiari, germani etc., ci la perpetuarea unor stereotipuri negative sau la evidente modificări ale unor date istorice. Stereotipurile au reieşit din chestionarea elevilor; spre exemplu, la întrebarea „Cum ai descrie popoarele migratoare?", s-au dat răspunsuri cum ar fi: „Maghiarii şi ungurii au vrut să pună mîna pe Ţara Română îndemnîndu-i pe români să vorbească limba lor şi să se maghiarizeze."; „Popoarele migratoare sînt cele care se mută dintr-o ţară în alta. Ei nu sînt români sau englezi pentru că pleacă mai uşor."

34. Nu a existat un proces de unire a voievodatelor româneşti, dar prin această menţiune pare că maghiarii sînt vinovaţi pentru lipsa unei formaţiuni statale româneşti.

35. Liviu Burlec, Liviu Lazăr, Bogdan Teodorescu: *Istoria românilor, manual pentru clasa a IV-a*, Editura All, 2003, în continuare L. Burlec şi alţi: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

36. Unele evenimente nu sînt datate, pentru că nu ar putea fi corelate cu datele prezentate: „În Transilvania, regii maghiari au înfiinţat episcopiile catolice de la Cenad, Oradea şi Alba. După apariţia lor, în secolul al XIV-lea, în Transilvania, cultele reformate şi-au construit biserica proprie." (L. Burlec şi alţi: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.). Episcopatul de la Alba Iulia s-a creat în 1009, iar cel din Cenad în 1030. Este caracteristic şi faptul că numele regilor maghiari, ca şi cel al principilor Transilvaniei, de regulă, sînt omise.

37. Alexandru Vulpe, Radu G. Păun, Radu Băjenaru, Ioan Grosu: *Istoria Românilor, manual pentru clasa a VIII-a*, Editura Sigma, 2001, în continuare A. Vulpe şi alţi: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.

38. Diferenţele din manuale privind originea maghiarilor nu se datorează în exclusivitate istoricilor români. O parte a istoricilor maghiari nu acceptă „varianta oficială" conform căreia maghiarii, ca popor fino-ugric, s-au format în zona Munţilor Urali, considerînd că sînt un popor turcic provenind din Asia Centrală. În mod similar, există istorici maghiari care susţin originea hunică a secuilor.

39. Sorin Mitu, Lucia Copoeru, Ovidiu Pecican, Virgiliu Ţârău, Liviu Ţârău: *Istoria românilor, manual pentru clasa a XII-a*, Editura Sigma, 2001, în continuare S. Mitu şi alţi: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

40. În mod caractersitic, manualele evită să folosească termenul de Ungaria în privinţa apartenenţei Transilvaniei. Doar la Revoluţia din 1848 apare, pus între ghilimele, noţiunea de „Ungaria Mare". Excepţia apare chiar în cadrul acestui manual (diferitele capitole fiind scrise de diferiţi autori): „Pentru că în Evul Mediu Ardealul făcuse parte din Ungaria, revoluţionarii maghiari [din 1848] doreau ca noul stat liberal maghiar să cuprindă şi Transilvania".

41. Tot caractersitic este şi modul de a specifica, ori de cîte ori se aminteşte existenţa unor alte comunităţi etnice, că ele au fost „alături de români" sau „pe lîngă români".

42. Nicoleta Dumitrescu, Mihai Manea, Christian Niţa, Adrian Pascu, Aurel Trandafir, Mădălina Trandafir: *Istoria românilor, manual pentru clasa a XII-a*, Editura Humanitas, 2000, în continuare N. Dumitrescu şi alţii: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

43. Deşi nu există date istorice în acest sens, manualul afirmă doar că Ştefan „desfiinţează episcopia ortodoxă (situată probabil la Alba Iulia)". Nu doar că nu există date istorice, dar enunţul conţine şi o eroare istorică gravă: Şefan, decedat în 1038, nu putea desfiinţa o episcopie ortodoxă, întrucît marea schismă s-a produs în 1054, dată pînă la care nu se poate vorbi de o biserică catolică şi de una ortodoxă.

44. Există o evidentă neconcordanță între enunțurile privind autonomia Transilvaniei și subordonarea directă a comitatelor, scaunelor săsești și secuiești față de rege.

45. Conform manualelor școlare, Transilvania este unul dintre cele trei „țări române", împreună cu Țara Românească și Moldova.

46. A. Vulpe și alți: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.

47. Valentin Bălușoiu, Constantin Vlad: *Istorie, manual pentru clasa a 10-a*, Editura All, 1999, în continuare V. Bălușoiu și alți: *Istorie, clasa a 10-a.*

48. L. Burlec și alți: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

49. L. Burlec și alți: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

50. Nu conținutul de adevăr este problematic, ci formularea. În primul rînd, statul primește o conotație etnică, în al doilea rînd, ca și în cuprinsul tuturor manualelor, se creează impresia unei legături specifice între cele trei „țări românești". Similar, toate manualele accentuează autonomia Transilvaniei în cadrul Ungariei (ca o dovadă a diferenței acestui teritoriu față de restul regatului), neținînd cont de faptul că sub regii arpadieni întreaga Ungarie era construită pe principiul autonomiei. „Regalitatea maghiară își va organiza stăpînirea în Transilvania sub forma politică a voievodatului. Deși avea o denumire slavă, era o instituție specifică românilor de aici. El a fost mijlocul prin care regii maghiari le-au arătat supușilor din zonă că sînt dispuși să țină cont de realitățile locale." (S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea).

51. S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

52. N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

53. A. Vulpe și alți: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.

54. L. Burlec și alți: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

55. S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

56. Istoricii nu observă că această schimbare de politică survine după dispariția casei regale arpadiene și aducerea unor regi din familii regale apusene, care au impus modelul apusean, suprimînd sistemul inițial maghiar al autonomiilor. Pentru elevi se creează impresia unei politici bine gîndite de asuprire a românilor, efectuată în pași, pentru a nu fi observat din timp, în care primul pas este ocupația cu păstrarea specificului românesc, al doilea pas centralizarea și dispariția specificităților locale, al treilea pas catolicizarea românilor, al patrulea pas asimilarea forțată.

57. L. Burlec și alți: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

58. V. Bălușoiu și alți: *Istorie, clasa a 10-a.*

59. S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

60. Eugen Palade, Liviu Burlec, Elena Cozma: Istorie, manual pentru clasa a X-a, Editura Corint, 1999.

61. În Ungaria și în Principatul Transilvaniei limba oficială era limba latină. După reformă, în școlile protestante, educația s-a desfășurat, parțial, în limba maternă a elevilor. După ce Transilvania a fost înglobată în Imperiul Habsburgic, limba oficială a devenit germana. Dieta Transilvană a introdus ca limbă oficială, pe lîngă limba germană, și cea maghiară. Acest lucru nu a afectat educația în limba română, desfășurată de Biserica Unită cu Roma sau Bisercia Ortodoxă. În acest timp învățămîntul din Țara Românească și Moldova se desfășura în limba slavonă. Nu numai că nu s-a produs o maghiarizare a populației românești, ci din contră, cum arată și un alt manual (A. Vulpe și alți: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a), chiar și la începutul secolului XX, „rezistența la politica de maghiarizare a făcut ca numai 15% dintre români să cunoască limba maghiară." În mod evident, în special din a doua parte a secolului XIX, a existat o politică de maghiarizare, care însă nu și-a atins scopurile. Fără explicarea acestui context, eleviilor li se crează impresia că populația Transilvaniei a ajuns la componența de la începutul secolului XX în urma maghiarizării și nu datorită perpetuării unei diversități multiseculare.

62. Doru Dumitrescu, Nicoleta Dumitrescu, Gabriel Stan, Mădălina Trandafir: *Istorie, manual pentru clasa a VII-a*, Editura Nemira, 1999, în continuare D. Dumitrescu și alți: *Istorie*, clasa a VII-a.

63. Acest manual dorește să așeze într-un astfel de context evenimentele istorice din Transilvania, pentru a arăta că nu există o poziție specifică de reavoință a nobilimii maghiare. Un alt exemplu în acest sens: „nobilii maghiari nu erau mai «răi» decît boieri români din principate".

64. S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

65. Kossuth Lajos, liberal convins, a admis garantarea drepturilor individiale dar a respins acordarea drepturilor colective.

66. N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

67. N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

68. Chiar dacă conflictele sînt între categorii sociale, întotdeauna apare stereotipul conflictului între țăranul (iobagul) român și nobilul maghiar.

69. S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

70. S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

71. L. Burlec și alți: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

72. În situația în care românii au fost privați de exercitarea drepturilor similare, chestiunea nu era văzută ca doar un „diferend". În plus, manualul adaugă, malițios: „Era evident faptul că maghiarilor ardeleni, de exemplu, le-a fost greu să accepte ideea că nu mai trăiesc într-un stat condus de-ai lor, așa cum fuseseră obișnuiți."

73. S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

74. A. Vulpe și alți: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.

75. Sorin Mitu, Lucia Copoeru, Ovidiu Pecican, Virgiliu Țârău, Liviu Țîrău: *Istorie, manual pentru clasa a XI-a*, Editura Sigma, 1999.

76. Multe manuale (ex. N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a) prezintă textul Rezoluției Adunării de la Alba Iulia în fragmente, fără partea care acordă autonomie comunităților etnice.

77. N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a. Este interesantă această schimbare de mentalitate a majorității manualelor, care critică modul în care autoritățile Austro-Ungariei se opuneau cererilor populației românești, dar reiau argumentele acestor autorități împotriva revendicărilor minorităților din România. Este considerată maghiarizare forțată introducerea predării limbii maghiare în școlile de stat în Imperiul Austro-Ungar, dar se prezintă pozitiv obligativitatea de a studia limba română și de a preda istoria și geografia României în limba română, după 1920.

78. N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

79. N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

80. N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

81. N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

82. A. Vulpe și alți: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.

83. A. Vulpe și alți: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.

84. S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

85. Fără excepție, toate manualele de istorie folosesc o terminologie revizionistă.

86. N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

87. Au existat doar lozinci antimaghiare, de genul „Noi sîntem poporul, voi sînteți gunoiul!".

88. UDMR s-a înființat în decembrie 1989. Ce s-a reînființat, pentru a continua „tradiția" dinainte de 1989, a fost Securitatea, sub numele de SRI.

89. N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

90. N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

91. N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a. Multe manuale condamnă atitudinea minorităților care s-au opus procesului de românizare, asimilare, pauperizare.

92. S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

93. „Cea mai importantă constatare a călătorului francez [în Transilvania secolului al XVIII-lea] era aceea că românii locuiesc din vremuri imemorabile pe văile adînci ale rîurilor din acea parte a țării, adică DINTOTDEAUNA!." Maria Ochescu, Sorin Oane: *Istoria românilor, caietul elevului, clasa a IV-a*, Editura Teora, 1998.

94. Cleopatra Mihăilescu, Tudora Pițilă: *Istorie, suport didactic, clasa a IV-a*, Editura Aramis, 2003.

95. Maria Ochescu, Sorin Oane: *Istoria românilor, caietul elevului, clasa a IV-a*, Editura Teora, 1998. Mai multe manuale școlare subliniază caracterul primitiv al hunilor (de exemplu, Liuba Gheorghiță, Sorin Oane: *Istoria universală antică și medievală pînă la anul 1000, manual pentru clasa a V-a*, Editura Teora), pornind de la falsa ipoteză istorică conform căreia maghiarii ar fi descendenții hunilor. Termenii în care sînt descrise năvălirile tătarilor sînt mai puțin ofensatori decît cei folosiți cu referire la huni. Toate manualele prezintă exclusiv descrierea romană a hunilor, nu și ale altor popoare migratoare cum ar fi vandalii, spre exemplu.

96. Magda Stan, Cristian Vornicu: *Istorie, manual preparator, clasele V-VIII*, Editura Niculescu, 2001.

97. Acest termen nu apare în curriculumul școlar.

98. Maria Ochescu, Sorin Oane: *Istoria românilor, caietul elevului, clasa a IV-a*, Editura Teora, 1998.

99. Magda Stan, Cristian Vornicu: *Istorie, manual preparator, clasele V-VIII*, Editura Niculescu, 2001.

100. Condiţiile de locuit depind de mai mulţi factori cum ar fi: mediul de viaţă (rural/urban), numărul membrilor de familie, vîrsta medie a comunităţii, sărăcia.

101. Datorită acestui principiu, toate facilităţile din domeniul sanitar şi social (nu demult şi educaţional) sînt acordate pe criteriul domiciliului.

102. Autorităţile afirmă că nu există date statistice bazate pe apartenenţa etnică a angajaţilor parchetelor sau a instanţelor.

103. Ministerul Justiţiei nu a dat aviz favorabil solicitării noastre pentru chestionarea deţinuţilor din penitenciarele celor cinci judeţe, studiul realizat în Penitenciarul Tîrgu-Mureş (*Discriminarea rasială în judeţele Mureş şi Satu Mare, 2004*) arată însă că romii primesc sancţiuni mai severe pentru aceleaşi fapte comise în condiţii similare: în situaţia furtului, media pedepsei pentru români a fost de 2,91 ani, pentru maghiari de 2,96 ani, pentru romi 3,28 ani; în cazul furtului calificat, românii au fost condamnaţi în medie la 3,12 ani, maghiarii la 3,11 ani, romii la 3,72 ani.

104. Informaţii oferite de Pavel Doghi.

105. Spre exemplu, textul „Ţigan borît cu lanţ la gît", şi semnul Noii Drepte.

106. Cu modificările ulterioare.

107. Conform proceselor verbale publicate în *Monitorul Oficial al României* nr. 592/2004 şi 1162/2004.

108. Suprafaţa în cm2.

109. „Pentru elevi, alături de procesul cunoaşterii sistematice dobîndite în şcoală, patriotismul primeşte noi dimensiuni. Din copilărie, ei percep că ţara sîntem noi toţi, pămîntul pe care-l muncim, că ea se serveşte cu muncă cinstită şi la nevoie cu jertfă." *Revista Muzeelor* nr. 4-6/2000, articol semnat de directoarea Muzeului Etnografic din Tîrgu-Mureş. Prin modul în care muzeul prezintă exponatele, prin „noi toţi" se poate înţelege în exclusivitate comunitatea românească.

110. Laura Ardelean: Simbolistica naţională în muzeele ardelene, studiu publicat în revista Altera nr. 19/2002.

111. Laura Ardelean: Simbolistica naţională în muzeele ardelene, studiu publicat în revista Altera nr. 19/2002.

112. Laura Ardelean: Simbolistica naţională în muzeele ardelene, studiu publicat în revista Altera nr. 19/2002.

113. Exemple pentru acest tip de personaje: Ion Căianu/Kájoni János, Gheorghe Doja/Dózsa György sau Paul Chinezu/Kinizsi Pál.

114. Protocolul nr. 12 la Convenţia pentru apăraea drepturilor omului şi a libertăţilor omului a fost semnat, dar nu a fost ratificat de România.

115. Semnată, dar neratificată de România.

116. Documentul a fost adoptat de Adunarea Generală a ONU, nu necesită semnare sau ratificare.

a. Cifre absolute şi procent din comunitate.

b. Pentru cei care au reuşit la testele naţionale.

c. În paranteză locul corespunzător mediei în clasamentul pe judeţ.

d. Testul la Geografia României sau Istoria românilor, la alegere, se susţine în limba română.

e. 92,30% nu au promovat la examenul de limbă şi literatură română, 25,79% examenul de limbă şi literatură maghiară. 42 elevi (4,9%) au promovat examenul de limbă şi literatură română, nu şi cel de limbă şi literatură maghiară.

f. În procente faţă de populaţia între 15-59 ani.

g. În procente faţă de total şomeri.

h. Au fost prelucrate, în mod aleatoriu, 10% din datele privind traducătorii autorizaţi.

i. La această curte de apel este arondat şi Tribunalul Arad.

j. La această curte de apel este arondat Tribunalul Sibiu.

k. La această curte de apel este arondat Tribunalul Harghita.

l. Dintre cei chestionaţi la insituţie, 92,3% au fost români, 7,7% bulgari.

m. Motivele pentru care comunităţile de romi au nevoie de măsuri speciale: discriminarea multiseculară (80,0%), lipsa educaţiei (50,0%), propriile tradiţii (50,0%), automarginalizarea (40,0%), sărăcia (30,0%).

n. Dintre cei chestionaţi la instituţie toţi au fost maghiari.

o. Motivele pentru care comunităţile de romi au nevoie de măsuri speciale: lipsa educaţiei (53,8%), propriile tradiţii (30,7%), automarginalizarea (23,1%), discriminarea multiseculară (7,7%), sărăcia (7,7%).

p. 20% din funcţionarii Primăriei municipiului Sibiu au afirmat că în cadrul instituţiei există expert rom, 5% că nu există iar 75% nu ştie dacă există sau nu.

r. Motivele pentru care comunităţile de romi au nevoie de măsuri speciale: lipsa educaţiei (85%), discriminarea multiseculară (45%), automarginalizarea (40%), sărăcia (40%), propriile tradiţii (35%).